

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

KATEŘINA LANDOVÁ

V. ročník – kombinované studium

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

**PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ V HODINÁCH ČESKÉHO
JAZYKA**

VE 2. ROČNÍKU ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jana Bartoňová

OLOMOUC 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Projektové vyučování v hodinách českého jazyka ve 2. ročníku základní školy, vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 30. 6. 2011

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Janě Bartoňové, za konzultace, poskytování rad a odborné vedení mé diplomové práce. Děkuji také učitelům základních škol, kteří mi umožnili sběr dat potřebných k výzkumu.

Obsah

Úvod	- 8 -
1 Projektové vyučování a jeho místo mezi výukovými metodami.....	- 10 -
1.1 Klasické výukové metody	- 10 -
1.2 Aktivizující metody.....	- 11 -
1.3 Komplexní výukové metody	- 12 -
1.3.1 Frontální výuka.....	- 13 -
1.3.2 Skupinová a kooperativní výchova	- 13 -
1.3.3 Partnerská výuka	- 14 -
1.3.4 Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků	- 14 -
1.3.5 Kritické myšlení	- 14 -
1.3.6 Brainstorming	- 15 -
1.3.7 Výuka dramatem	- 15 -
1.3.8 Otevřené učení.....	- 15 -
1.3.9 Učení v životních situacích	- 16 -
1.3.10 Televizní výuka	- 16 -
1.3.11 Výuka podporovaná počítačem	- 16 -
1.3.12 Projektová výuka	- 17 -
2 Historie pojmu projekt a hlavní představitelé americké pragmatické pedagogiky .-	- 18 -
2.1 Projektová výuka v ČSR	- 19 -
2.2 Projektové vyučování a současnost.....	- 20 -
3 Projektové vyučování a jeho realizace	- 21 -
3.1 Etapy práce na projektu.....	- 23 -
3.1.1 Příprava projektu	- 23 -
3.1.2 Realizace projektu	- 24 -
3.1.3 Vyhodnocení výsledků projektu.....	- 25 -
3.2 Typy projektů	- 26 -
3.2.1 Podle účelu	- 26 -
3.2.2 Podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům	- 27 -
3.2.3 Podle organizace.....	- 27 -
3.2.4 Podle délky trvání.....	- 27 -
3.2.5 Podle místa konání	- 27 -
3.2.6 Podle navrhovatele	- 28 -
3.2.7 Podle počtu zapojených žáků	- 28 -

3.2.8 Podle velikosti	- 28 -
3.2.9 Jiné dělení projektů.....	- 29 -
3.3 Přednosti projektů	- 30 -
3.4 Jde skutečně o projekt? Co je a co není projekt	- 30 -
4 Projektové vyučování a nový kurikulární dokument na našich školách – školní vzdělávací program.....	- 34 -
4.1 Pojetí a cíle základního vzdělávání	- 34 -
4.1.1 Pojetí základního vzdělávání	- 34 -
4.1.2 Cíle základního vzdělávání.....	- 35 -
4.2 Projektové vyučování a uplatňování klíčových kompetencí.....	- 36 -
4.2.1 Klíčové kompetence	- 36 -
4.2.2 Klíčové kompetence v projektech	- 37 -
4.2.2.1 Kompetence k učení:	- 37 -
4.2.2.2 Kompetence k řešení problémů	- 37 -
4.2.2.3 Kompetence komunikativní	- 37 -
4.2.2.4 Kompetence sociální a personální	- 38 -
4.2.2.5 Kompetence občanské	- 38 -
4.2.2.6 Kompetence pracovní	- 38 -
5 Význam znalosti vývojové psychologie při přípravě projektů	- 39 -
5.1 Vývoj motoriky	- 39 -
5.2 Vývoj poznávacích procesů	- 39 -
5.3 Sociální vztahy	- 40 -
5.4 Vývoj vůle.....	- 40 -
6 Vzdělávací program „Tvořivá škola“- činnostní a praktický charakter uplatňovaný v projektovém vyučování	- 41 -
6.1 Didaktické zásady	- 41 -
6.2 Základní filozofie tvořivých škol	- 41 -
6.3 Metody uplatňované tvořivými školami	- 42 -
6.3.1 Metoda objevování	- 42 -
6.3.2 Metoda individualizace	- 42 -
6.3.3 Metody aktivizující.....	- 42 -
6.4 Role učitele v programu tvořivých škol	- 42 -
7 Základní charakteristika školního vzdělávacího programu „Břežanská tvořivá škola“	- 43 -
7.1 Základní cíle Břežanské tvořivé školy	- 43 -

7.2 Principy vzdělávacího programu.....	- 44 -
8 Charakteristika vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura.....	- 46 -
8.1 Komunikační a slohová výchova	- 46 -
8.2 Jazyková výchova	- 46 -
8.3 Literární výchova	- 47 -
9 Dotazníkové šetření.....	- 48 -
9.1 Cíl šetření	- 48 -
9.2 Informace využité v šetření a jejich shromažďování	- 48 -
9.3 Metody šetření.....	- 49 -
9.4 Demografická struktura.....	- 49 -
9.4.1 Pohlaví respondentů	- 49 -
9.5 Projektové vyučování ve výuce na 1. stupni základních škol.....	- 55 -
9.6 Shrnutí dotazníkového šetření.....	- 68 -
10 Projektové vyučování – náměty	- 69 -
11 Ukázky projektů	- 70 -
11.1 Září – Loučíme se s prázdninami	- 70 -
11.2 Říjen – Přísloví.....	- 75 -
11.3 Listopad – Podzimní skřítkové.....	- 83 -
11.4 Prosinec – Těšíme se na Vánoce	- 89 -
11.5 Leden – Sněhuláci, zima	- 96 -
11.6 Únor – Pohádka.....	- 103 -
11.7 Březen – Roční období.....	- 110 -
11.8 Duben – Velikonoce.....	- 116 -
11.9 Květen – Maminka a naše rodina.....	- 122 -
11.10 Červen – Návštěva v ZOO	- 126 -
12 Závěr	- 131 -
Seznam literatury.....	- 133 -
Seznam příloh.....	- 136 -

Sokratova přísaha učitele

„Jako učitel se zavazuji:

- respektovat individuální zvláštnosti každého dítěte a v případě potřeby je bránit,
- odpovídat za nepoškození jeho tělesného a duševního vývoje,
- dbát na jeho vývoj, naslouchat mu, brát ho vážně,
- hledat jeho souhlas ke všemu, co činím s jeho osobou tak, jak bych to dělal v případě dospělých,
- vysvětlovat zákonitosti dítěte v jeho prospěch – rozvíjet a podporovat jeho vlohy,
- akceptovat jeho slabosti a být mu oporou při překonávání strachu a viny, zloby a lži, pochyb a nedůvěry, nedůtklivost a sobectví, tedy všude tam, kde to potřebuje,
- nepodlamovat dítěti vůli ani tehdy, když se zdá jeho jednání nesmyslné, ale pomoci mu ovládnout vůli rozumem,
- připravit dítě pro převzetí zodpovědnosti ve společnosti,
- nechat mu poznat jaký je svět bez toho, že by ho podrobil,
- umožnit dítěti, aby se dozvědělo, co je – *dobrý život*, dát mu vizi lepšího světa a jistotu, že je ji možné dosáhnout,
- učit ho pravdomluvnosti.“

(Hentig,H.: Die Schule neu Denon. München, Carl Hanser, 1993)

Úvod

Téma své diplomové práce „Projektové vyučování v českém jazyce na 1. stupni ZŠ“ jsem si vybrala především z důvodu osobního zájmu o tuto problematiku. Jsem totiž přesvědčena, že díky metodám, které mohou být při realizaci projektového vyučování uplatňovány, se žákům otevírá nový prostor a nové možnosti, kterými získávají další poznatky a kterými si ověřují ty dosud nabyté.

Jedním z důvodů této skutečnosti je také to, že projektová metoda nabízí velmi mnoho realizačních variant a nástrojů. Během realizace projektu mohou být použity jak klasické výukové metody, tak i metody aktivizující. Velmi dobře se také uplatňují téměř všechny výukové metody komplexní, především pak výuka s prvky kritického myšlení. Zařazením projektového vyučování do běžné výuky umožňujeme žákům poznat a rozvíjet své možnosti, uplatnit se v práci celé skupiny a nabízíme také možnosti pro vzájemnou komunikaci a přijímání názorů ostatních žáků.

Doba, ve které žijeme, nám přináší velmi mnoho různých informací. Není příliš snadné se v těchto informacích orientovat. Práce s informacemi, jejich vyhledávání, třídění a ověřování, jejich zařazování do již nabytých poznatků, patří k dovednostem, které by měla škola žákům poskytnout. Projekty vyžadují, aby žáci pracovali s literaturou, tiskem, Internetem. Je dobré vést žáky i k ověřování informací vyhledáváním ve více zdrojích. Svět kolem nás se mění stále rychleji. Aby žáci byli připraveni na změny reagovat a sami se v budoucnu mohli na nich podílet, musí mít dostatečně rozvinutou představivost a tvořivost. Projekty mohou být pro děti vhodným podnětem k rozvoji fantazie. Tvořivost dětí lze rozvíjet v prostředí, ve kterém mají radost z pochopení učiva, prostor pro samostatnou práci, ve kterém panuje ovzduší důvěry a pohody. Žáci prvního stupně se nebojí klást otázky, s nadšením se pouštějí do nových úkolů, nalézají neobvyklá a zajímavá řešení. Škola by se měla snažit vytvořit žákům příjemné a bezpečné školní klima, vzdělávat je podle jejich individuálních možností a potřeb, propojit vzdělávací obsah co nejvíce se životem a vychovat takové žáky, kteří budou schopni najít své místo ve společnosti.

V teoretické části své diplomové práce shrnuji oblasti, ve kterých se pojem a principy projektového vyučování objevují. Přináším přehled výukových metod s důrazem na metody komplexní. Zmiňuji se také o historii projektového vyučování v zahraničí i u nás. Za důležitou považuji i znalost vývojové psychologie žáků mladšího školního věku.

Jelikož jsem svou diplomovou práci zaměřila především na vzdělávací obor Český jazyk a literatura, přináším jeho charakteristiku a základní filozofii tvořivých škol, které jsou s projektovým vyučováním úzce spjaty. Zabývám se ale především projektovou výukou jako takovou, včetně etap realizace projektu a jeho typologií. Všechny projekty, které uvádím v praktické části mé diplomové práce, jsem realizovala ve školním roce 2010/2011 se žáky 2. ročníku základní školy v Dolních Břežanech. I naše škola se zapojila do sítě tvořivých škol, proto považuji za vhodné uvést základní charakteristiku školního vzdělávacího programu „Břežanská tvořivá škola“.

Osobně mě zajímá, jak učitelé 1. stupně přijímají možnosti uplatnit své pedagogické dovednosti a zda zařazují projektové vyučování do výuky. Formou dotazníkového šetření zjišťuji, zda učitelé tuto vyučovací metodu považují za efektivní. Kde nacházejí náměty a co je k přípravě projektů motivuje nebo naopak odrazuje.

Svou praktickou částí bych ráda učitelům přispěla několika náměty a nabídla jim příklady projektového vyučování ověřené praxí.

Cílem mé diplomové práce je tedy shrnutí poznatků a pojmů o projektovém vyučování, včetně jeho historických kořenů. Dotazníkovým šetřením zjistit postoj učitelů prvního stupně k projektovému vyučování a především vytvořit soubor námětů pro realizaci projektů v průběhu školního roku pro začínající učitele i ostatní kolegy.

1 Projektové vyučování a jeho místo mezi výukovými metodami

1.1 Klasické výukové metody

- metody slovní – vyprávění, vysvětlování, přednáška, práce s textem, rozhovor
- metody názorně-demonstrační – předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž
- metody dovednostně-praktické – vytváření dovedností, napodobování, manipulování, laborování, experimentování, produkční metody

Z klasických výukových metod nelze projekt realizovat bez použití metod slovních – vyprávění, vysvětlování, práce s textem i rozhovoru. Veškeré verbální projevy jsou nejpřirozenějším sdělovacím a dorozumívacím prostředkem žáků. Řeč je velmi efektivním nástrojem myšlení. Díky řeči jsme schopni vyjadřovat své postoje a myšlenky, diskutovat o nich, argumentovat, své názory a stanoviska přehodnocovat a usměrňovat. K vyjádření myšlenky je také důležité použití techniky řeči – síla hlasu, intonace, melodie, přízvuk ve významnějších pasážích a také další neverbální prostředky.

Další z klasických metod, které se v průběhu realizace projektu uplatňují velmi často úspěšně, jsou metody názorně-demonstrační – předvádění a pozorování, práce s předlohou (obrazem), instruktáž.

J. Maňák a V. Švec (Maňák, Švec, 2003) zmiňují i velmi důležitý princip názornosti. Uvádějí zde také Komenského Zlaté pravidlo pro učitele: *„Proto budiž učitelům zlatým pravidlem, aby všechno bylo předváděno všem smyslům, kolika možno. Totiž věci viditelné zraku, slyšitelné sluchu, vonné čichu, chutnatelné chuti a hmatatelné hmatu; a může-li být něco vnímáno najednou více smysly, budiž to předváděno více smyslům.“* (Velká didaktika, kap. XX)

V současnosti jsou na školách často realizovány trendy, ve kterých se uplatňuje především činnostně orientovaná výuka. Takové pojetí výuky, které žákům umožňuje posílení praktických aktivit s ohledem na podmínky, v nichž dnešní děti a mládež vyrůstají. Zde se tedy uplatňují přednostně metody dovednostně-praktické. Domnívám se, že některé projekty mohou být postaveny a realizovány převážně pomocí těchto metod. Žáky jistě nadchnou a pod vedením zkušeného a zaujatého pedagoga se mohou žáci sami podílet na vymyšlení a realizaci takového projektu. Myslím si, že i to je jedna z cest, jak si žáci mohou učivo osvojit nenásilnou a poutavou formou – sami projekt vymyslet, stanovit cíl projektu, dobu trvání, místo, kde by chtěli nebo mohli projekt realizovat, vybrat téma projektu, které by je zaujalo a

kterým by se chtěli zabývat. V neposlední řadě by se také žáci mohli úspěšně podílet i na formulaci při zadání projektu.

1.2 Aktivizující metody

- metody diskusní
- metody heuristické, řešení problémů
- metody situační
- metody inscenační
- didaktické hry

Téměř všechna témata projektového vyučování jsou založena na aktivizujících metodách. Věřím, že učitelé zařazují do svých vyučovacích hodin či bloků projektové vyučování především proto, aby u žáků byly zapojeny do procesu učení vlastní úvahy a myšlenky vedoucí k řešení daného problému. Domnívám se, že se zde učitel stává pouze jistým zdrojem usměrňování těchto myšlenek a úvah; prostředníkem k realizaci daného tématu a také jakousi oporou a jistotou při samostatné práci žáků. Přináší pozitivní atmosféru, představuje „spoluhráče“.

Jako přínos aktivizujících metod se vyzvedává jejich přispění k rozvoji osobnosti žáka se zaměřením na jejich myšlenkovou a charakterovou samostatnost, zodpovědnost a tvořivost. Zejména se zdůrazňuje, že aktivizující metody ve zvýšené míře umožňují žákům poskytovat něco víc než jen odborné informace, že počítají se zájmem žáků, vycházejí vstříc individuálním učebním stylům jednotlivých žáků při respektování úrovně jejich kognitivního rozvoje, že dávají žákům příležitost zčásti ovlivňovat konkrétní cíle výuky, využívat možnosti individuálního učení a spolupráce atd. Oceňuje se také vliv aktivizujících metod na utváření příznivého školního klimatu. Aktivní seberealizací žáků se škola víc propojuje s reálným životem. Tím se škola stává pro žáky přitažlivější a zajímavější, neboť se na realizaci výukových metod a forem sami podílejí, což je jim bližší než zprostředkované učivo (Maňák, Švec, 2003).

Při realizaci projektu tedy žáci diskutují, objevují (heuristická metoda), hledají cestu k řešení problému, řeší danou situaci, zapojují se do předvádění navozených situací a modelují je. Mohou zde být také zařazeny prvky dramatické výchovy, která se v poslední

době těší stoupajícímu zájmu. Pro šíři svého záběru a mnohotvárnost specifických postupů a technik ji řadíme do skupiny komplexních metod (Maňák, Švec, 2003).

V neposlední řadě lze uplatnit během projektového vyučování také didaktickou hru – základní formu činnosti (vedle práce a učení), pro niž je charakteristické, že je to svobodně volená aktivita, která nesleduje žádný zvláštní účel, ale cíl a hodnotu má sama v sobě (Maňák, Švec, 2003).

1.3 Komplexní výukové metody

Komplexní výukové metody rozšiřují prostor výukových metod o prvky organizačních forem, didaktických prostředků a mnohem víc než předchozí skupiny metod reflektují též celkové cíle výchovy a vzdělávání (Maňák, Švec, 2003).

- frontální výuka
- skupinová a kooperativní výuka
- partnerská výuka
- individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- kritické myšlení
- brainstorming
- výuka dramatem
- otevřené učení
- učení v životních situacích
- televizní výuka
- výuka podporovaná počítačem
- projektová výuka

Projektové vyučování se řadí mezi komplexní výukové metody, proto považují za vhodné se v krátkosti zmínit o výše uvedených výukových metodách také jednotlivě.

1.3.1 Frontální výuka

Frontální výukou se rozumí vyučování ve skupinách. Výuka zaměřená především na postavení učitele, který řídí, usměrňuje a kontroluje veškeré aktivity žáků. Hlavním cílem je osvojení maximálního rozsahu poznatků. Základní činností hodiny je vysvětlování a výklad učitele. Komunikace bývá pouze jednosměrná od učitele k žákům formou řízeného rozhovoru. Učitel doplňuje své verbální působení na žáky zápisem na tabuli, demonstrací obrazů nebo předváděním pokusů. Tato výuková metoda vede spíše k pasivitě žáků, nepodporuje rozvoj samostatného myšlení a zaměřuje se především na zvládnutí rozsáhlého učiva.

1.3.2 Skupinová a kooperativní výchova

V rámci skupinové výuky jsou žáci rozdělováni do skupin. Učitel zadává skupinám úkoly a vyžaduje při formulaci úloh aktivitu a spolupráci žáků. Zadávané úlohy jsou rozdílné a náročnější, a proto vyžadují také vzájemnou spolupráci žáků ve skupinách – mnohostranná komunikace a diskuse, vzájemné sdílení názorů, zkušeností, prožitků a hodnocení apod. Často se také využívá netradičního uspořádání pracovních míst jednotlivých skupin tak, aby vyhovovalo při komunikaci s učitelem a také charakteru zadávaných úloh.

Kooperativní výuka je založena na kooperaci (spolupráci) žáků mezi sebou při řešení různě náročných úloh a problémů, ale i na spolupráci třídy s učitelem (Maňák, Švec, 2003).

1.3.3 Partnerská výuka

Výuka založená na spolupráci dvou žáků (partnerů), při níž si žáci vyměňují názory na řešení úloh a pomáhají si ve složitějších situacích. Učí se formulovat a obhajovat své názory a osvojují si kompetence potřebné k rozhovoru.

1.3.4 Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků

Ve vztahu k frontální výuce individuální práce znamená vyčlenění určitého časového prostoru pro aktivní myšlenkovou nebo motorickou činnost jednotlivého žáka, která je plánována a řízena učitelem. Žák pracuje sám, individuálně, ale je součástí hromadné výuky a nemá žádné formální kontakty s ostatními spolužáky (Maňák, Švec, 2003).

Individualizovaná výuka zdůrazňuje individuální přístup k žákům a diferenciaci cílů i používaných přístupů. Přibližuje se více k individuálním zvláštnostem a potřebám žáků, které se mohou projevit např. v zadávání domácích úkolů, v prodlouženém výkladu, při doučování, v respektování individuálního stylu učení žáka, v neklasifikování některých projevů žáka, větší podíl práce s obrazovým a manipulačním materiálem, individuálními úkoly apod.

Samostatnou práci žáků chápeme jako takovou učební aktivitu, při níž žáci získávají poznatky vlastním úsilím, relativně nezávisle na cizí pomoci a vnějším vedení, a to zejména řešením problémů (Maňák, Švec, 2003).

1.3.5 Kritické myšlení

Je chápáno jako činnost, nástroj, který pomáhá žákům přejít od povrchního k hloubkovému učení, k odhalování souvislostí, k porozumění učivu a k vlastním závěrům. Důsledně respektuje specifický svět dětského myšlení a zohledňuje osobní způsoby cest, kterými žák dochází k uvědomování si poznatků a prohlubování dovedností během tvořivé činnosti.

V průběhu třífázového modelu učení je u žáků vyvolán zájem o zadanou problematiku (fáze evokace), tento zájem je udržován a žák je podnícen k tomu, aby sledoval své myšlenkové postupy (fáze uvědomění si významu) a v poslední fázi (fáze reflexe) dochází k prohloubení učiva.

1.3.6 Brainstorming

Hlavním smyslem brainstormingu je vyprodukovat co nejvíce nápadů a potom posoudit jejich užitečnost (Maňák, Švec, 2003). Během této metody jsou uplatňována daná pravidla. Nepřipouští se kritika, nápady se produkují volně, všechny nápady a návrhy se zapisují, je povolena inspirace napsaným a vymyšleným při produkci nových myšlenek, nápady se hodnotí.

1.3.7 Výuka dramatem

Uplatnění dramatu ve výuce se postupně specifikuje a vyhraňuje ze souboru příbuzných aktivit, jako jsou divadlo, dramatická výchova, dramaterapie apod.

Tvořivé drama je improvizovaná, k předvádění určená a na vnitřní proces práce orientovaná forma dramatu, v níž jsou účastníci vedeni vedoucím (učitelem) k představování si, hraní a reflektování lidské zkušenosti (Valenta, 1999; Maňák, Švec, 2003).

Drama umožňuje vytvářet různé situace, rozvíjí představivost, napodobování. Uplatňuje se zde hlavně přirozenost a chuť žáka k zábavě a ke hře. Všechny formy dramatické simulace se podílejí na formování celé osobnosti člověka.

1.3.8 Otevřené učení

Nalézá uplatnění především v alternativním pojetí vzdělávání. Klade si za cíl otevřít školu i dalším mimoškolním aktivitám a sdružením. Podporuje aktivní a samostatnou práci žáků a otevřenost výuky – propustnost mezi jednotlivými předměty. Školu otevírá rodině i dalším subjektům a podporuje tím demokratickou kontrolu a kritiku. Umožňuje ale také škole vyjadřovat svůj postoj ke společenským jevům a problémům.

Významnou charakteristikou otevřeného učení je společné plánování výukových aktivit i úzký kontakt s rodinou, která se stává výchovně-vzdělávacím partnerem školy (Maňák, Švec, 2003).

1.3.9 Učení v životních situacích

Podstata učení v životních situacích je snaha přiblížit školu životu. Tato metoda reprezentuje proud moderní pedagogiky, který se jednak snaží kompenzovat školní zaměstnání zážitky ze skutečného života, jednak při učení posílit žákovu aktivitu, zkušenosti, zájmy a potřeby (Maňák, Švec, 2003).

Žák získává poznatky, dovednosti a vědomosti na základě vlastních prožitků, zkušeností a praktických činností. Důležitý je bezprostřední styk s realitou, dosahování hmatatelných a konkrétních výsledků a podílení se na společných projektech, které se v životě uplatňují, jsou potřebné a užitečné.

1.3.10 Televizní výuka

Výuková televizní technika vnesla do vzdělávacího procesu reálnou možnost vizualizace různých učebních obsahů. Zařazuje se do souboru didaktických metod a prostředků, které má učitel k dispozici. Zprostředkovává poznatky, které je vhodnější demonstrovat pomocí televizního zpracování. Např. pohybové jevy, simultánní prezentace jevů, jevy, které nemohou být přímo pozorovány a jevy, jejichž předvádění je nebezpečné (chemické reakce apod.).

1.3.11 Výuka podporovaná počítačem

Za jeden ze základních požadavků na vzdělání žáků se považuje počítačová gramotnost, která má umožnit zvládat narůstající rozsah informací a pomocí počítačů umožnit řešit i velmi složité úkoly.

Téměř ve všech vyučovacích hodinách lze s úspěchem použít výuku podporovanou počítačem. Školy již disponují výukovými programy, které svým žákům poskytují a pomocí nichž žáci mohou samostatně pracovat. Moderní technika s sebou přinesla možnosti větší individualizace, redukci rutinních činností a také vysokou úroveň prezentace učiva za použití kvalitních materiálů.

Ve výše jmenovaném přehledu komplexních výukových metod jsem záměrně neuvedla metodu sugestopedie a superlearning a metodu hypnopedie. Josef Maňák a Vlastimil Švec obě metody ve své knize *Výukové metody* zmiňují a zařazují je mezi metody komplexní (Maňák, Švec, 2003).

1.3.12 Projektová výuka

Touto formou výuky se budeme zabývat podrobněji níže, neboť se jedná o téma mé práce.

2 Historie pojmu projekt a hlavní představitelé americké pragmatické pedagogiky

Kořeny projektové metody v dnešním pojetí je třeba hledat na přelomu 19. a 20. století v USA, kde vzniklo tzv. hnutí progresivní výchovy. Konec 19. století přináší kritiku „tradiční školy“ upozorňující zejména na nerespektování žáka, na omezování jeho aktivity, nerespektování jeho zájmů a zkušeností, nedostatečnou reakci na jeho individuální předpoklady, motivy, prožitky. Stoupenci hnutí usilují o přiblížení obsahu vyučování přirozeným činnostem dětí, ruší členění vyučování na jednotlivé předměty, propagují motorické projevy dětí. Je odmítnuta striktní disciplína a dril, za své bere tradiční představa o pořádku a tichu ve třídě. Podle stoupců progresivismu má být hlavní metodou práce ve škole projektové a problémové vyučování (Coufalová, 2010).

Za otce projektové metody je považován **John Dewey** (1859 -1952) – americký filozof, psycholog, pedagog a sociolog, profesor na univerzitě v Chicagu a New Yorku. J. Dewey žádá, aby vyučování bylo postaveno na široký a společensky důležitý základ tělesné práce, skutečného výkonu a výroby nějakého díla, které by byly spojeny s poučením. Ve vyučování se tedy postupuje od praxe k teorii. Základním východiskem pro J.Deweye je pojetí školy jako součásti života a nejen jako přípravy na život. Učení se děje pomocí řešení životních problémů a situací. Děti jsou obklopeny náhodným okolím, ale úkolem školy je vytvářet vědomě upravené okolí směřující ke splnění výchovného cíle (Dvořáková, 2009).

Významný stoupenec pragmatické pedagogiky **William Heard Kilpatrick** (1871 – 1965) – žák J. Deweye, profesor a vedoucí katedry pedagogiky na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, prosazoval vyučovací metody založené na řešení problémů a aktivizující obsah vyučování. Vyšel z Deweyova řešení problémů a vymezil projektovou metodu. Projekty by měly mít úzký vztah k životu žáků a jejich potřebám, měly by být pro žáka smysluplné a žáci „*se jim oddávají celým srdcem*“. W.H.Kilpatrick spatřoval v projektech zájmová centra, která motivují žáka svým praktickým cílem a jeho uskutečněním. Projektové vyučování však považoval více za prostředek k výchově charakteru a osobnosti než za metodu rozvíjení poznatků. Domníval se, že metoda projektů má univerzální využití z hlediska stupňů škol, takže by se mohla uplatnit nejen na škole elementární, ale i střední a vysoké. Kilpatrick vymezil čtyři fáze řešení projektu, které se zároveň staly obecným postupem a osvojením metody řešení projektů. Jsou to záměr, plán, provedení a posouzení (Dvořáková, 2009).

Po druhé světové válce dochází k rozkolu mezi stoupenci projektové metody. Kilpatrick se ocitá až na pozici krajního pedocentrismu, přístup Deweye je střízlivější (J.Coufalová, 2010).

2.1 Projektová výuka v ČSR

Své stoupence našlo projektové vyučování i v Československé republice. V české reformní pedagogice se projektové vyučování vyskytovalo ve zcela specifických podobách a vedly se o něm ostré diskuse. Vždy byla patrná snaha přizpůsobit projektové vyučování českým společenským a pedagogickým podmínkám, které i přes reformní snahy v oblasti školy neopouštěly tradiční hodnoty vzdělávání. Česká pedagogika v teorii i v praxi hledala určitý kompromis, který měl podobu syntézy předmětového a projektového vyučování. Projektové vyučování v české škole nikdy nenahradilo systematické vyučování a učební předměty (Dvořáková, 2009).

Idea spojení školy se životem včetně prvků projektového vyučování se objevila u různých teoretiků a v různých individuálních pokusech o proměnu školy. Systematicky byla ověřována hlavně v pokusných reformních školách (Dvořáková, 2009). Zřízení těchto škol bylo povoleno ministerstvem školství od školního roku 1929-30. Ve školách došlo ke změně organizace – žáci mohli být diferencováni podle schopností, zájmů a potřeb – i ke změně metod. Jednou z nových metod byla metoda projektová. Charakter školy určený zpravidla osobou experimentátora určoval i charakter projektu - od projektů, ve kterých měl žák naprostou svobodu, po projekty, které vycházely ze zájmu dětí, byly podřízeny budování soustavy poznatků (Coufalová, 2010).

U nás byli propagátory projektové metody zejména:

Václav Příhoda (1889-1979) – představitel reformního hnutí a organizátor pokusných škol. Na studijních cestách do USA se seznámil s metodami pragmatické pedagogiky. Usiloval o reformu školství, zabýval se problematikou racionalizace školství, globalizace vyučování, navrhoval jednotnou a vnitřně diferencovanou školu.

Jan Uher (1891-1942) - učitel národní školy a později profesor univerzity v Brně. Podnikl studijní cesty do Švýcarska, USA a Sovětského svazu. Za účast v odboji byl popraven nacisty.

Stanislav Vrána (1888-1966) - učitel venkovských národních škol a po absolvování stipendijního pobytu v USA ředitel pokusné měšťanské školy ve Zlíně. Úzce spolupracoval s V. Příhodou. V praxi ověřoval a prosazoval reformu školství.

Karel Velemínský (1880-1934) – středoškolský profesor jazyků, později ministerský rada na ministerstvu školství a národní osvěty (Coufalová, 2010).

2.2 Projektové vyučování a současnost

Projektové vyučování se v české škole po více než padesátileté pauze znovu objevilo až v devadesátých letech 20. století. Zpočátku nenavazovalo na reformní pedagogiku, ale vycházelo z tehdejších potřeb učitelů, především z jejich úsilí o změnu školy a zlepšení motivace žáků. V první polovině devadesátých let učitelé čelili značným problémům s možností zařazovat projekty do učebních plánů. Situace se však zlepšila s vydáním vzdělávacích programů *Obecná škola* a především *Národní škola*, které umožňovaly úpravy učebních plánů a rozvrhů hodin. Pro zavádění projektového vyučování nastala velmi příznivá situace po uzákonění rámcových vzdělávacích programů a tvorby školních vzdělávacích programů. Projekty se staly prostředkem naplnění současných vzdělávacích cílů (Tomková, Kašová, Dvořáková, 2009).

3 Projektové vyučování a jeho realizace

Samotné projektové vyučování patří mezi komplexní výukové metody. V naší koncepci výukových metod se tzv. komplexní metody odlišují od tradičních a aktivizujících metod hlavně tím, že jde o *složité metodické útvary, které předpokládají různou, ale vždy ucelenou kombinaci a propojení několika základních prvků didaktického problému, jako jsou metody, organizační formy výuky, didaktické prostředky nebo životní situace*, jejichž účinnost a životnost potvrdila praxe (Maňák, Švec, 2003).

Kromě velice často používané a u skupiny pedagogů stále ještě preferované frontální výuky, která se vyznačuje především dominantní úlohou učitele při práci ve třídě, je také zařazována do vyučovacího procesu i skupinová a kooperativní výuka nebo partnerská výuka (spolupráce žáků ve dvojicích, nejčastěji sousedů v lavici). I tyto výuky lze samozřejmě úspěšně uplatnit při realizaci projektového vyučování. A jistě povedou i k cíli, který byl v úvodu učební hodiny, bloku či projektu stanoven. Osobně se domnívám, že žáky nebude příliš motivovat a dostatečně v nich nepodnítí chuť k práci a tvořivosti při objevování nepoznaného. Cestu k získávání dovedností, postojů a návyků příliš neulehčí a neusnadní.

Osobně bych upřednostnila výukové formy, které pomohou žákům přejít od povrchního získávání poznatků k jejich hlubšímu prožívání a uplatnění vlastních závěrů. Jsem zastáncem metod kritického myšlení, které splňují mou představu o předávání vlastních dovedností a zkušeností žákům. Projekt Čtením a psaním ke kritickému myšlení, který se rozšířil po celém světě a který si našel svou cestu i do našich škol a vzdělávacích institucí, mě oslovil a věřím, že snahy o kvalitnější vyučování a efektivnější přiblížení učiva žákům realizované touto výukovou formou, si brzy najdou své propagátory mezi většinou pedagogů. Za efektivní metodu považuji také metodu brainstormingu (v českém překladu "bouře mozků") nebo její variantu brainwriting - písemná forma při vytváření nápadů.

Při realizaci dlouhodobých projektů, či projektů přesahujících rámec školy (vzdělávací instituce) lze úspěšně uplatnit i metodu otevřeného učení. V tomto případě se škola otevírá veřejnosti a umožňuje vstoupit do vyučovacího procesu a podílet se při plnění vzdělávacích plánů i rodinám žáků, určitým komunitám nebo osobám činným ve veřejném a kulturním životě obce či městské části apod. Charakteristikou takového učení je společné plánování výukových aktivit a otevřenosti školy směrem k běžným potřebám života jednotlivce i skupiny lidí při respektování dětské individuality.

Jako součást tvorby a realizace projektu mohou být uplatňovány také situace, jíž je možno všestranně využít pro přirozené a nenásilné učení a organizovat je jako poznávací

projekt – studijní cesty, školní výlety, exkurze, návštěvy ekologických center, besedy s osobnostmi kulturního, sportovního a veřejného života, návštěvy knihoven apod. Takto pojatému projektu odpovídá metoda učení v životních situacích. Jde o moderní výukovou formu, *kteří se snaží kompenzovat školní zaměstnání zážitky ze skutečného života a při učení posílit žákovu aktivitu, zkušenosti, zájmy a potřeby* (Maňák, Švec, 2003).

Projektová výuka jako samostatná komplexní výuková metoda navazuje na metodu výuky řešení problémů, ale zabývá se daným problémem komplexněji a zasahuje více do hloubky řešení s ohledem na praktické aktivity při řešení stanoveného cíle.

Projektové vyučování se nemusí nutně realizovat jen v učebnách vzdělávacích institucí, ale žádoucí je, aby se uplatňovalo také ve společenském životě, v přírodě, výrobním procesu apod. Vždy s ohledem na zvolené téma projektu a způsob jeho realizace. Žáci, kteří se projektu účastní, se angažují v praxi a přebírají také určitou zodpovědnost za svůj příspěvek do celkového dění a výsledku.

Projekty se velmi často prolínají různými obory vzdělávání, jsou uplatňovány ve více předmětech a řeší životní realitu v mnoha zdánlivě nesouvisejících podnětech. Těmito cestami procházejí nenásilně a efektivně.

Při vymezování projektové výuky se vyzvedává komplexnost řešeného pracovního úkolu, jehož cílem je osvojení potřebných vědomostí a dovedností žáky (Šimoník, 1997). Do popředí vystupuje také požadavek propojovat život, učení a práci, a to ve spolupráci učitelů, žáků, zainteresovaných rodičů, případně přizvaných expertů tak, aby vybraná témata mohla být řešena vzhledem k společným a současně individuálním potřebám. Učební i pracovní procesy probíhající ve třídě i mimo ni jsou stejně tak důležité jako výsledek aktivit nebo vzniklý produkt (Meyer, 2002). Shrňme-li uvedená hlediska, můžeme **projekt** vymezit jako *komplexní praktickou úlohu (problém, téma) spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou a praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu* (Maňák, Švec, 2003).

3.1 Etapy práce na projektu

Etapy práce na projektu mohou být rozděleny do tří následujících částí.

3.1.1 Příprava projektu

Zde stanovujeme cíle projektu, zabýváme se účinnou motivací, formami procvičení a upevnění získaných dovedností a návyků a v neposlední řadě také přístupy a způsoby zapojení žáků do realizace projektu. Plánujeme dobu trvání projektu (projekt krátkodobý, dlouhodobý). Zamýšlíme se nad místem realizace projektu. Zkoumáme, zda projekt uskutečníme pouze v rámci třídy nebo během jeho realizace uplatníme také mimoškolní prostředí. Uvědomíme si, zda projekt může být propojen i ve více předmětech nebo je pro efektivitu daného tématu lépe upřednostnit pouze oblast jednoho předmětu apod.

Během přípravy projektu je také vhodné mapovat téma ve spolupráci se žáky. Všimnout si při různých diskuzích a rozhovorech, co žáky zajímá, jaké už mají k danému tématu vědomosti a dovednosti, a jak by se s nimi mohlo nadále pracovat a rozvíjet je. Důležitá je také kontrola dostupnosti informačních zdrojů, které bude nutno při realizaci použít – technické a materiální vybavení. Organizátor projektu (pedagog) by se měl dále zabývat možnostmi integrace s dalšími předměty, formulací zadání projektu. Měl by pracovat s myšlenkou, co je pro aktivizující a obohacující průběh projektu vhodnější, zda má být téma dáno předem, či po určitou dobu nebo v průběhu celé realizace zůstat skryto. Vhodné je také vytvoření určitého modelu (kostry) projektu: volba metod a forem, posloupnost kroků, stanovení pravidel pro úspěšnost práce, časové rozvržení i návrhy alternativních postupů a možností, které mohou být v průběhu práce efektivně zapojovány nebo obměňovány a které by vedly ke snadnější a úspěšnější realizaci. Jistě se během práce najde i mnoho možností improvizace a aktuálního zapojení dalších prostředků. Tím dojde k obohacení celého projektu. Na mnoho způsobů řešení přijdou v průběhu práce i žáci sami. Vnímavý a kreativní učitel je jistě obratem zapojí přímo při práci na projektu.

3.1.2 Realizace projektu

Tuto fázi projektu můžeme také dále rozdělit na dvě části.

V první části se věnujme především přípravě, a proto je vhodné ji nazvat fází **přípravnou**. Zamýšlíme se zde nad použitým materiálem pro žáky a učitele, nad organizačním zabezpečením celého projektu. Pokud to podmínky, realizace projektu, či jiné okolnosti nutně k úspěšnému průběhu všech činností v rámci projektu, vyžadují, snažíme se získat souhlas vedení školy nebo spolupráci s ostatními učiteli, veřejností, rodiči apod. Do této části patří také naše úvahy o bezpečnosti a vhodnosti prostředí, ve kterém zamýšlíme projekt realizovat. Hodnotíme také vhodnost doby pro spuštění projektu a vybíráme formu motivace tak, aby byla pro konkrétní projekt co nejefektivnější.

Ve druhé části přistupujeme k vlastní realizaci projektu, proto nazvěme tuto fázi fází **realizační**. V úvodu samostatné práce považují za vhodné rozdělit žáky (pokud to typ a druh projektu vyžaduje) do pracovních skupin, týmů podle předem připraveného klíče. Např. pomocí dvojic pohádkových postav, hrou „Na molekuly“, obrázkovou mozaikou, kartičkami pro přiřazení do skupin, metodou puzzle, hledáním slavných přátel nebo rodin z knih, taháním čísel či slov apod. Každý z učitelů, kteří se projektovou metodou ve své praxi zabývají, jistě používá mnoho a mnoho způsobů dělení žáků do pracovních skupin a jistě nalézají další a další alternativy. Vždy by ale mělo jít o činnost pro žáky poutavou a přitažlivou. Za nejefektivnější, ale pro mnohé žáky (zvláště v prvním období školního vzdělávání) nejobtížnější, považují samostatnou práci žáků bez zásahu učitele nebo samostatnou práci žáků s odstupňovanou pomocí učitele. Je ale pochopitelné, že i společná práce učitele a žáků přináší své ovoce a stává se nedílnou součástí při úspěšném plnění cílů projektu.

Do této části bych také zařadila prezentaci projektu, kterou považují za důležitou součást celé práce. Prezentace může probíhat různou formou. Zaleží na učiteli a žácích, jakou z forem prezentace zvolí, která se jim zdá být nejvhodnější a která je jim nejbližší. Velmi dobře bývá přijímána prezentace výsledků a obhajoby práce skupin před ostatními týmy a třídami. Svou opodstatněnou oblibu získalo také prezentování projektu formou vystoupení před rodiči nebo jako příspěvek v obecním či místním tisku. Výstupy projektu vystavené na chodbě či prezentované na webových stránkách školy potom mohou oslovit i širší veřejnost a návštěvníky školy.

3.1.3 Vyhodnocení výsledků projektu

Vyhodnocení projektu lze provádět formou přímou a nepřímou. Mezi přímou formu hodnocení můžeme zařadit hodnocení jednotlivými žáky, skupinami žáků, učitelem či dalšími účastníky projektu. Za neoptimálnější považuji formu sebehodnocení žáků. Žáci zde posuzují své názory a diskutují o jednotlivých fázích projektu a zamýšlí se nad skutečnostmi, se kterými se při práci na projektu setkali. Závěrečné slovo hodnocení by mělo patřit učiteli, který zhodnotí projekt jako celek. Ocení snahu a aktivitu žáků a případně poděkuje za příspěvky dalším účastníkům, kteří se na projektu podíleli.

Přistoupíme-li k nepřímým formám hodnocení projektu, můžeme uplatnit různé testování úrovně osvojených vědomostí a dovedností, které měl projekt rozvíjet. Tuto formu však osobně nepovažuji za vhodnou a ani nejsem zastáncem jakékoliv klasifikace projektu. I v případě, že se předem stanoví kritéria pro hodnocení projektu nebo jeho částí, domnívám se, že by žáci mohli pracovat pod určitým tlakem a být následnou klasifikací ovlivňováni už v průběhu realizace projektu. Pokud hodnocení, potom dávám přednost hodnocení slovnímu. V projektovém vyučování nehodnotíme pouze výsledek projektu, ale celý proces.

Ať již připravíme žákům nebo spolu se žáky jakýkoliv projekt, jsme zastánci názoru, že by měl být pro žáky co nejzajímavější a nejpodnětnější. Měli bychom proto náměty pro projekt sbírat a shromažďovat postupně. Získávat je pozorováním, zapisováním a tříděním. Zaměřit se později také na vhodnou dobu pro uskutečnění některého z projektů. Projekty po jejich realizaci archivovat a vytvářet vlastní katalogy třídních či školních projektů. Poznamenávat si, které fáze během uskutečnění projektu považujeme za velmi zdařilé a které bychom při dalším opakování stejného nebo podobného námětu řešili jinak. Doporučuji také zařadit do „sbírky projektů“ dokumentaci, prezentaci, publikace apod. Vyplatí se jistě i opakovaná práce s náměty a návraty k již realizovaným projektům.

Náměty často vymýšlí a navrhuje učitel, ale výborné je, když podnět pro realizaci projektu vychází přímo od žáků, kolegů, rodičů nebo jiných partnerů školy. První myšlenkou, která zaujme, by se měli zabývat všichni členové tvůrčího kolektivu (třídy), tedy učitel spolu se žáky. *Především by podnět k projektu měl vycházet z potřeby řešit nějaký problém* (Koten, 2009).

3.2 Typy projektů

Před samotnou přípravou a realizací projektu, který chceme zařadit do vyučování, bychom si měli nejprve uvědomit, jaký projekt chceme připravit. Mnozí autoři uvádějí různá dělení projektů. Například Jana Coufalová (Coufalová, 2010) uvádí tato kritéria:

- podle účelu,
- podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům,
- podle organizace,
- podle délky trvání,
- podle místa konání,
- podle navrhovatele,
- podle počtu zapojených žáků,
- podle velikosti.

3.2.1 Podle účelu

Před rozhodnutím o realizaci projektu bychom si měli vždy rozmyslet, co bude jeho hlavním cílem. Je to především objevení nových poznatků a získání nových dovedností? Klademe si jako hlavní úkol naučit v přirozených situacích pracovat žáky ve skupině? V projektu samotném se budou pochopitelně jednotlivé typy překrývat. Projekt jednoho typu se může stát částí projektu jiného typu (Coufalová, 2010).

3.2.2 Podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům

Budeme se rozhodovat, zda bude projekt zaměřen na učivo jednoho předmětu nebo zda bude integrovat učivo různých předmětů. Na 1. stupni má učitel možnost realizovat poměrně jednoduše oba typy projektů (Coufalová, 2010).

3.2.3 Podle organizace

Toto kritérium zcela podléhá plánům učitele. Učitel sám rozhoduje o tom, jaká organizace při realizaci projektu mu nejlépe vyhovuje. Zda pro úspěšnou realizaci uskuteční projekt ve všech hodinách daného předmětu nebo jen v jeho částech. Zda změní organizaci týdenního plánu hodin nebo projekt zakomponuje do rozvrhu předmětů. Může také projekt realizovat jen v rámci jednoho předmětu nebo zcela mimo vyučování. Je ovšem možné i zcela zrušit oddělenou výuku jednotlivých předmětů a pojmout výuku jenom projektovou metodou s integrací všech předmětů. Taková organizace výuky je velmi náročná a její uplatnění nemá v naší škole dostatečnou tradici (Coufalová, 2010).

3.2.4 Podle délky trvání

Podle zvolených cílů a vybraných témat projektu se stanoví také časový rozsah výukové metody. Projekty mohou být tedy **krátkodobé** (z rozmezí několika vyučovacích hodin), **střednědobé** (v průběhu jednoho až dvou dnů) a **dlouhodobé** (např. projektový týden). Na mnohých školách úspěšně realizují projekty **mimořádně dlouhodobé**, které se uskutečňují v průběhu celého školního roku a probíhají souběžně s běžnou výukou.

3.2.5 Podle místa konání

I toto hledisko zcela závisí na rozhodnutí učitele. Velmi často se projekty realizují např. na škole v přírodě nebo adaptačních kurzech. Projekty se uskutečňují většinou ve třídách. Mohou být ale úspěšně využity i ostatní prostory školy či mimoškolní prostory. Část projektů se realizuje doma a školní činnost na tuto část navazuje. Spojení školy se životní realitou jako významný znak projektu přirozeně navozuje situace, ve kterých je vhodné spolupracovat s dalšími institucemi. Tak se část práce žáků přesune na různé úřady, do muzea apod. (Coufalová, 2010).

3.2.6 Podle navrhovatele

Projekt ve většině případů navrhuje, vytváří a realizuje učitel. Je však možné, že se do některé z částí zapojí i samotní žáci (a ve většině projektů je tento fakt i žádoucí). Vzniká tak projekt vyplývající ze situace ve třídě a přirozené potřeby nebo zájmu žáků (Coufalová, 2010).

3.2.7 Podle počtu zapojených žáků

Na prvním stupni základních škol se realizují projekty, do kterých se zapojí celé třídní kolektivy. Často se projektů účastní paralelní ročníky nebo dokonce žáci celého prvního stupně. Počet žáků zapojených do projektu je tedy rozmanitý. Výjimkou nejsou ani projekty zadávané menším skupinám, dvojicím nebo jednotlivcům. Nový prostor pro projektovou metodu otvírá užití internetu. Umožňuje ve stejném projektu spolupráci žáků různých škol. Projektová metoda tak může dokonce výrazně přispět k poznání života dětí v různých zemích (Coufalová, 2010).

3.2.8 Podle velikosti

Toto kritérium se nedá zcela přesně vymezit ani určit. Například ve škole, kde vyučuji, probíhal projekt, do kterého byli zapojeni předškoláci mateřské školy a žáci prvního ročníku ZŠ. Projekt připravovala velmi kreativní učitelka mateřské školy za pomoci všech kolegyň, jejichž žáci byli do projektu zapojeni. Projekt nesl název „Žijeme na území Keltů“. Účastníci projektu si v průběhu jednoho dne prožili všechny činnosti, kterými se staří Keltové zabývali – tkali, vyráběli skleněné ozdoby, mlátili zrna a pekli placky, zhotovovali keramické nádoby a dokonce všechny své výrobky vyměňovali u kupce za jiné potřebné věci. Takový projekt lze označit za projekt velký. Stejný název by mohl mít ale také projekt menšího rozsahu, kdy by se žáci dozvěděli pouze podrobnosti o území, na kterém naši předci žili a na kterém teď žijeme my.

3.2.9 Jiné dělení projektů

Další z autorů, kteří se zabývají projektovou výukou, uvádí tyto typy projektů:

Podle počtu žáků, kteří se projektu účastní, lze projekty rozdělovat na (Koten, 2009):

- individuální
- kolektivní: skupinové, třídní, ročníkové, víceročníkové, celoroční

Podle času, jak dlouho práce na projektu trvá:

- krátké projekty
- dlouhé projekty

Podle velikosti:

- projekty tzv. malé
- projekty dlouhé

Podle míry zachování či propojení vyučovacích předmětů:

- v rámci jednoho předmětu
- v rámci příbuzných předmětů
- mimo výuku předmětů – vedle nich (zahrnují více předmětů či oblastí poznání)
- místo předmětů

Podle koncentrace kolem určité základní sjednocující myšlenky (koncentračního jádra), (Valenta, 1993) uvádí tyto typy koncentračních jader:

- obecné téma
- konkrétní podnět
- problém
- výchovně vzdělávací cíl

3.3 Přednosti projektů

Za značnou přednost projektového vyučování považují především chuť a odhodlání učitele k využití netradiční výukové formy a k přípravě projektu pro své žáky. Příprava některých rozsáhlejších projektů vyžaduje spolupráci mezi učiteli. Ta je především na prvním stupni velmi často uplatňována. Učitelé tedy komunikují mezi sebou, obohacují se vzájemně svými myšlenkami a vyhodnocují nejlepší cesty k realizaci projektu.

Při samotné realizaci projektu je také významnou předností této vyučovací metody nutnost spolupráce mezi žáky. Žáci jsou zpravidla rozdělováni do „týmů“ podle toho, co je cílem projektu nebo jeho části. Výhodou může být také dělení žáků do jednotlivých rolí, které na sebe navazují nebo se doplňují. Z tohoto pohledu jsou vhodné projekty, ve kterých dochází k integraci výsledků jednotlivců, ve výsledek skupiny a z výsledků skupin se skládá výsledek celé třídy (Coufalová, 2010).

Další z výhod je spolupráce učitele se žáky i v případě, kdy učitel vystupuje především v roli koordinátora či poradce. Tato spolupráce nachází jinou rovinu než při vyučovacích hodinách běžného typu. Žák vnímá učitele jako partnera během realizace zadané práce.

Je tedy zřejmé, že projekt učí spolupracovat napříč třídním i pedagogickým kolektivem. Ovlivňuje chování i postavení jednotlivých účastníků projektu a žákům umožňuje získat nové kompetence. Budoucí pracovní uplatnění bude vyžadovat vedle intelektuálních dovedností i způsobilost pracovat v týmu, osobně se angažovat v řešení problémů, brát na sebe rizika, přispívat k soudružnosti týmu apod. (Coufalová, 2010).

3.4 Jde skutečně o projekt? Co je a co není projekt

Pojem projekt se v současné době těší veliké oblibě a to nejen ve školství, ale i v široké sféře naší společnosti.

Učitelé mají tendence nazývat projektem jakoukoliv neobvyklou činnost se žáky. Mnohdy si ale neuvědomí, že projektové vyučování musí splňovat určitá kritéria. Některé činnosti realizované se žáky však nesplňují požadavky kladené na použití projektové metody a zdá se, že v těchto případech jde spíše o integrované tematické vyučování.

Velikým úskalím se stává skutečnost, že žáci mnohdy nemají možnost měnit podobu vyučování nebo se podílet na jejích obměnách. Úkoly jsou učitelem připraveny zajímavě, ale

tak, že nepřipouští žákovi možnost proces realizace projektu ovlivnit. Žák se tak stává pouze vykonavatelem úkolů, ne tvůrcem projektu.

V některých případech se také stává, že velmi zdařilý projekt, který je žáky přijímán s chutí a zájmem, kdy se i sami do přípravy a průběhu aktivně zapojují, bývá v konečné fázi ochuzen o dostatečnou prezentaci a stává se tak pro některé „nedokončeným“. Jiným projektům by prospěla určitá integrace a propojení s aktivitami i v ostatních předmětech.

Některé projekty, zejména v začátku školní docházky, mohou být připraveny tak, že žáky teprve postupně připravují na projektové vyučování. K takovému projektu je vhodné se opakovaně vracet a pracovat na jednom tématu delší dobu a téma postupně rozvíjet.

Lze tedy jednoznačně vymezit definici projektového vyučování a odpovědět si tak na otázku „ Co je projekt?“

Mnozí z autorů zabývajících se metodou projektového vyučování vyvozují definici projektového vyučování podle svého hlediska, kterým na projekt nahlíží. Tak např. William Heard Kilpartick „otec projektové metody“ říká: „*Projekt jest určité a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě*“, a zdůrazňuje tak ve své definici z roku 1918 praktický význam projektů. Naproti tomu představitel reformního hnutí v našich zemích V. Příhoda, definuje projekt slovy: „*Projektová metoda umožňuje takovou organizaci učiva, při které žák prochází činnostmi, uspořádanými tak účelně, aby daly vyniknout nějaké jednotící myšlence anebo aby umožnily provedení plánu, hospodářsky nebo kulturně významného a pro žáky životního*“. Vzpomeňme také definici, kterou uvádí ředitel pokusných škol ve Zlíně Stanislav Vrána:

1. je to podnik,
2. je to podnik žáka,
3. je to podnik, za jehož výsledky převzal žák zodpovědnost,
4. je to podnik, který jde za určitým cílem.

I z dnešního pohledu tato definice dobře vystihuje všechny charakteristické znaky projektu a lze ji použít jako kritérium při posuzování toho, zda metoda, kterou učitel použil, je skutečně projektovou metodou (Coufalová, 2010).

Zamyslíme-li se nad výše uvedenými vybranými definicemi, docházíme k názoru, že projektem se stává jakákoliv forma vyučovací jednotky, která splňuje kritéria, která si předem

ve fázi plánování a přípravy sami určíme. Tato kritéria mohou tedy být rozdílná. Odpovídají pohledu učitele, který projekt pro žáky připravuje a který se projektovou metodou zabývá. Někteří upřednostňují ve své práci prvek aktivity žáka, jiní dávají přednost výstupu projektu nebo smysluplnosti činnosti jednotlivých žáků či skupin. Osobně se přikláním k názoru těch učitelů, kteří definují projekt jako společnou práci a hledají se žáky vhodné náměty pro přípravu projektu. Snaží se do této formy vyučování zahrnout i žáka samotného a to ve všech etapách práce na projektu.

J.Coufalová, ve své publikaci „Projektové vyučování pro první stupeň základní školy“, shrnuje a definuje základní rysy projektu takto:

a) Projekt vychází z potřeb a zájmů dítěte. Umožňuje uspokojit jeho potřebu získávat nové zkušenosti, být odpovědný za svou činnost.

b) Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace. Neomezuje se na prostor školy, ale mohou se do něho zapojit i rodiče a širší okolí.

c) Projekt je interdisciplinární.

d) Projekt je především podnikem žáka.

e) Práce žáků v projektu přinese konkrétní produkt. Pokud je to možné, je průběh a výsledek zdokumentován. Vznikne výstup, kterým se účastníci projektu prezentují ve škole nebo mimo školu.

f) Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině. Sociální psychologie druhé poloviny minulého století prokázala, že učení ve skupině je významné nejen pro rozvoj osobnosti žáka, ale zvyšuje i efektivitu procesu učení.

g) Projekt spojuje školu s širším okolím. Umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší společnosti.

Domnívám se, že takto pojatá definice projektového vyučování je dnešnímu učiteli nejbližší a srozumitelná. Lze v ní najít všechna kritéria, která jsou projektovou metodou uplatňována. Jsem přesvědčena, že pokud se učitel při přípravě a realizaci svých projektů nechá vést výše uvedeným shrnutím J.Coufalové, splní požadavky kladené na projektové vyučování.

Lze také uvést kritéria projektového vyučování publikovaná v mnoha učebních textech a skriptech určených studentům pedagogických škol, ale ani tato kritéria nebývají závaznou

vyhláškou, ale pouze metodickým doporučením. Dozvídáme se z nich, že projektové vyučování by mělo splňovat tyto náležitosti: stanovení cílů a postupů, časový harmonogram, učení napříč předměty, kooperativní učení, činnostní učení, realizace některých průřezových témat, směřovat k životní realitě, minimalizaci výkladu, problémové úkoly, prezentace (Koten, 2009).

Pokud se budeme při přípravě projektového vyučování řídit vědomím, že projekt nepřipravujeme pro sebe ani pro nadřízené, ale pro naše žáky, pokud budeme tvořit s chutí a zájmem a pokud budeme sami přesvědčeni, že naše nadšení a chuť do realizace projektu strhne i ostatní zúčastněné, potom jsme, myslím, udělali vše podstatné pro úspěšnost našeho snažení. Máme-li pocit, že např. kritérium integrace do ostatních předmětů či některé z dalších kritérií, nebylo splněno 100%, ale přesto žáci pracovali s nadšením a bezprostředností, potom jsme jistě ta svá vlastní kritéria projektového vyučování splnili.

Mějme při tvorbě projektů na mysli základní pedagogickou fintu, která spočívá v tom, že nejlépe se něco naučíme, když to učíme druhé (Koten, 2009).

<u>Člověk si zapamatuje:</u>	10% toho, co slyší
	15% toho, co vidí
	20% toho, co současně slyší a vidí
	40% toho, co přímo zažije nebo dělá
	80% toho, co se pokouší naučit druhé

4 Projektové vyučování a nový kurikulární dokument na našich školách – školní vzdělávací program

Schválením zákona z roku 2005 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání dostaly kolektivy pedagogů příležitost vytvořit si svůj vlastní vzdělávací program a veřejnosti svou práci představit pod názvem, který pro svůj školní vzdělávací program vybraly.

Projektové vyučování umožňuje velmi dobře školám plnit pojetí a cíle základního vzdělávání, které jsou vymezeny Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

4.1 Pojetí a cíle základního vzdělávání

4.1.1 Pojetí základního vzdělávání

Základní vzdělávání na prvním stupni usnadňuje svým pojetím přechod žáků z předškolního vzdělávání a rodinné péče do povinného, pravidelného a systematického vzdělávání. Je založeno na poznávání, respektování a rozvíjení individuálních potřeb, možností a zájmů každého žáka (včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Vzdělávání svým činnostním a praktickým charakterem a uplatněním odpovídajících metod motivuje žáky k dalšímu učení, vede je k učební aktivitě a k poznání, že je možné hledat, objevovat, tvořit a nalézat vhodnou cestu řešení problémů (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007).

Z výše uvedeného pojetí základního vzdělávání je zřejmé, že projektové vyučování zcela splňuje představu této části RVP ZV. Slova o činnostním a praktickém charakteru, o učebních aktivitách – hledání, objevování, tvoření a nalézání vhodných cest k řešení problému, jsou přímo koncepcí projektového vyučování.

4.1.2 Cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení,
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých,
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti,
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě,
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně zodpovědní,
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

(Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007)

Projektové vyučování splňuje bezezbytku i tuto část RVP ZV. Pokud se učitelé zaměří při přípravě svých projektů na jednotlivé výše popsané cíle, splní tím další z důležitých bodů Rámcového vzdělávacího programu.

V RVP ZV se hovoří také o podnětném a tvůrčím školním prostředí, o potřebě přizpůsobit styl výuky individuálním potřebám žáků tak, aby byl zajištěn jejich optimální vývoj. Je zmiňována také nutnost přátelské a vstřícné atmosféry, která vybízí žáky k dalším krokům nezbytným k plnému rozvinutí žákovy osobnosti. Záleží tedy především na učiteli a

jeho pedagogických dovednostech, způsobu plánování, přípravy a realizace vyučovacích hodin, na dovednostech uplatňovaných při řízení vyučování, při utváření pozitivního klimatu během vyučování a v neposlední řadě také při uplatňování představ o kázni, hodnocení a evaluaci vlastní práce.

Projektové vyučování nabízí široký prostor pro ověřování klíčových dovedností učitele. Domnívám se proto, že je vyhledávanou vyučovací metodou nejen pro žáky, ale také pro učitele. Především v dnešní době, kdy učitelé nemusí pociťovat jakési sevření danými učebními plány a osnovami, může mít projektové vyučování místo téměř v každé vyučovací jednotce, během realizace tématu vyučovacích hodin. Citlivý učitel jistě dokáže najít vhodnou dobu a téma pro realizaci projektového vyučování a ukázat svým žákům i netradiční cesty, kterými lze dosáhnout vytýčených cílů.

4.2 Projektové vyučování a uplatňování klíčových kompetencí

4.2.1 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Proto k jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007).

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány:

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence občanské,
- kompetence pracovní.

4.2.2 Klíčové kompetence v projektech

V průběhu realizace projektového vyučování jsou také plněny klíčové kompetence dané Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

4.2.2.1 Kompetence k učení:

Projektová metoda je metodou efektivní, umožňuje plánování, organizování a řízení vlastního učení. Podporuje u žáků chuť po dalším poznání a tím později k celoživotnímu učení (Koten, 2009). Žák během projektu vyhledává a třídí informace, hledá vhodné způsoby a metody, kterými dochází k cíli, učí se plánovat a organizovat vlastní činnost i činnost celé skupiny. Experimentuje, porovnává výsledky a kriticky posuzuje. Vyvozuje ze své činnosti závěry pro další postup a využití v budoucnosti. Nalézá cestu, jak minimalizovat problémy bránící učení, plánuje si, jak učení zdokonalit.

4.2.2.2 Kompetence k řešení problémů

Vhodně připravený projekt obsahuje také problém, kterým se žáci během realizace budou zabývat. Žák tedy rozpozná a pochopí problém a přemýšlí o něm. Vyhledá informace, postupy a cesty vedoucí k vhodnému řešení problému, objevuje různé varianty řešení a užívá logické postupy. Tyto varianty přezkoumává a aplikuje v podobných situacích. Svá rozhodnutí je schopen obhájit a uvědomit si zodpovědnost za výsledky svých činů. Tato část kompetence je uplatňována především v části prezentace výstupů projektu.

4.2.2.3 Kompetence komunikativní

Kompetence uplatňovaná opět především ve fázi obhajoby či prezentace výsledků práce. Žák ve skupině nebo individuálně formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, dobře a výstižně se vyjadřuje v písemném a na 1. stupni především v mluveném projevu. Učí se naslouchat a promlouvat k druhým, vhodně reaguje na jejich názory, zapojuje se do diskuze a vhodně argumentuje. Během projektového vyučování využívá různé druhy textů a pracuje s nimi, orientuje se v nich a reaguje na ně. Při domlouvání s ostatními žáky účinně a kvalitně spolupracuje a využívá svých komunikačních dovedností k vytváření potřebných vztahů soužití a spolupráce s ostatními.

4.2.2.4 Kompetence sociální a personální

Žák během projektu spolupracuje ve skupině a podílí se spolu s ostatními na vytváření pravidel práce. Přijímá určité role v pracovní činnosti a pozitivně ovlivňuje kvalitu práce. Podílí se na vytváření příjemné pracovní atmosféry, učí se ohleduplnosti a úctě. Přispívá k upevnování dobrých vztahů ve třídě, nabídne pomoc nebo se nerozpakuje o ni požádat. Práce na projektu tyto dovednosti přímo vyžaduje. Uplatňuje se zde také dovednost respektovat různá hlediska. Žák dále během projektového vyučování přispívá do diskuze v malé skupině i v rámci celé třídy. Čerpá poučení z toho, co si druzí myslí, říkají a dělají. Sebehodnocení podporuje sebedůvěru, sebeuspokojení a sebeúctu žáka.

4.2.2.5 Kompetence občanské

Při práci na projektech se rozvíjí i kompetence občanské. Spolupráci si jen těžko můžeme představit bez spolupráce všech členů pracovních týmů. Výuka podle demokratických principů, kterou projektové vyučování je, učí žáky tyto principy chápat a být si vědom svých práv a povinností (Koten,2009). Mnohá témata projektového vyučování jsou vybírána z oblastí ekologie, řeší environmentální problémy, zabývají se otázkami životního prostředí nebo ochrany zdraví. Často jsou motivována tradicemi a kulturním a historickým dědictvím. Nejedna projekt je zaměřen také na některou ze sportovních aktivit nebo na posílení pozitivního postoje k uměleckým dílům.

4.2.2.6 Kompetence pracovní

Projektová metoda je především metodou činnostní, a proto splňuje i požadavky kompetence pracovní. Žák se učí bezpečně a účinně využívat různé materiály, nástroje a vybavení. Obratně s nimi manipuluje a dodržuje vymezená pravidla, dbá na bezpečnost při práci. Chrání nejen své zdraví, ale také zdraví druhých. Podílí se na ochraně životního prostředí a uvědomuje si nutnost ochrany kulturních a společenských hodnot.

5 Význam znalosti vývojové psychologie při přípravě projektů

Chceme-li pro své žáky připravit vhodný a podněcující projekt, musíme mít také znalosti z oboru vývojové psychologie. Projekt musí být připraven tak, aby respektoval věkové zvláštnosti dítěte, odpovídal možnostem a dovednostem žáků, pro které je připraven a obsahoval vhodné pedagogické postupy, kterými by tyto dovednosti byly dále rozvíjeny a obohacovány.

Na prvním stupni připravujeme projekty pro žáky mladšího školního věku. Jde o vývojovou etapu mezi šestým až desátým, respektive jedenáctým rokem. Kromě tělesného a pohybového vývoje a vývoje citů, dochází u žáků také ke změnám ve vývoji motoriky, poznávacích procesů, myšlení a postojů v sociálních vztazích.

5.1 Vývoj motoriky

Jiný projekt připravíme pro žáky, kteří jsou teprve na začátku své školní docházky, kdy dávají přednost hravým činnostem a své poznatky a vědomosti získávají především hrou. Pohyb je jednou ze základních potřeb a aktivit dětí tohoto školního období. Neuděláme proto chybu, když do projektů zařadíme větší množství pohybových aktivit nebo když celý projekt zaměříme na sport a pohybové hry, abychom uspokojili tuto potřebu dítěte. Ve vyšších ročnících prvního stupně můžeme do činností v projektech zařadit více aktivit vyžadujících přesnost a rychlost pohybů a celkovou obratnost dítěte v oblasti motoriky.

5.2 Vývoj poznávacích procesů

Při přípravě projektů je velmi přínosné uvědomit si možnosti žáků mladšího školního věku v oblastech poznávacích procesů. Možnosti vnímání, udržení pozornosti, představ, fantazie paměti i myšlení. Důležité je uvědomit si, co je pro žáky konkrétní a co abstraktní vjem, jak chápou časové a prostorové vztahy a jak jsou v této životní etapě vybaveni po stránce řeči a vyjadřování.

V projektech je vhodné střídat pracovní činnosti v krátkých časových intervalech, protože žák mladšího školního věku udrží pozornost a vnímá podněty pouze do 10 minut. Později se tyto intervaly mohou prodlužovat. Je třeba respektovat i rozsah pozornosti, protože neúměrné požadavky na výkon pozornosti žáka zatěžují a vyčerpávají. Při přípravě projektů je dobré pamatovat i na možnosti paměti, která žákům dovoluje uchovávat zkušenosti.

Zařazovat práci s obrazovým i zvukovým materiálem a připravit podnětné prostředí, které rozvíjí představivost a fantazii.

Během projektů žáci často prezentují a obhajují výsledky své práce. Dobrá úroveň jazykových schopností bývá často podmínkou úspěšné prezentace. Řeči je ve školním prostředí věnována velká pozornost. Mezi dětmi bývají po této stránce značné rozdíly a vnímavý pedagog by si měl uvědomit, že úroveň verbálních schopností závisí především na prostředí, ve kterém dítě žije a ve kterém se vyvíjí, na péči, která mu byla věnována. V projektech by měl být dán dostatečný prostor i žákům méně verbálně vybaveným k tomu, aby předvedli výsledky své práce a uplatnili se ve skupině stejně hodnotně jako ostatní.

5.3 Sociální vztahy

V prvním období školního vzdělávání žák preferuje osobnost učitele. Vnímá ho jako autoritu a obdivuje ho. Teprve později tuto představu opouští a soustřeďuje se na rozvoj vztahů s vrstevníky (spolužáky). Učitelé jistě do svých projektů zařazují i činnosti umožňující rozvoj sociálních vztahů mezi žáky a dbají na to, aby se všichni účastníci projektu uplatňovali rovnoměrně. Posilují tím mimo jiné i důležité formování osobnosti žáka a rozvoj sebevědomí. Skupiny vrstevníků mají nenahraditelný význam pro vývoj sociálního citění a chování dítěte (Trpišovská, 1998).

5.4 Vývoj vůle

Volní procesy znamenají vytyčování cílů a jejich dosahování, překonávání překážek na cestě k nim. Vůle žáka se rozvíjí v činnostech, v učení, hře i při plnění pracovních úkolů mimo školu. Zahájí-li dítě nějakou činnost, mělo by ji dovést do konce. K tomu je třeba vytvářet podmínky. Vůle se však vytváří jen v boji s překážkami a při jejich překonávání (Trpišovská, 1998). Projektové vyučování se významně podílí na rozvoji volních schopností žáků. Úkoly bývají připraveny tak, aby se žák setkal s určitými překážkami. Učitel pouze naznačuje možné strategie a cesty, ale žák se s nimi musí vyrovnat sám. Díky poznatkům z vývojové psychologie připravuje učitel překážky přiměřené a uvažuje, zda žáci mladšího školního věku mají předpoklady překážky překonat a s případným neúspěchem se vyrovnat.

6 Vzdělávací program „Tvořivá škola“- činnostní a praktický charakter uplatňovaný v projektovém vyučování

Vzdělávací program „Tvořivá škola“ respektuje přirozené potřeby žáků i individuální úroveň jejich zrání a učení, je založen na činnostním učení.

Jeho snahou je vytvořit ve škole pro žáky radostné pracovní prostředí, ze kterého si děti budou odnášet jak potřebné trvalé vědomosti a kompetence, tak pozitivní motivaci pro školní vzdělávání.

6.1 Didaktické zásady

1. Probouzet zájem žáka znamená vyučovat zajímavě.
2. Činnostmi podněcovat aktivní účast žáka:
 - dítě se aktivně účastní vyučování,
 - využíváme zkušeností žáka,
 - vyhýbáme se dlouhým výkladům,
 - neděláme nic z toho, co mohou žáci udělat sami,
 - dopřejeme žákům radost z úspěchu při vlastní práci,
 - snažíme se o to, aby žáci sami poznatky objevovali.
3. Vytvářet kompetence pro praxi.

6.2 Základní filozofie tvořivých škol

Školní vzdělávací program Tvořivá škola naplňuje výchovné a vzdělávací cíle RVP ZV. Program je založen na principech činnostního učení.

Činnostní učení vede žáky ke spolupráci, podnikavosti a vynalézavosti. Učí je, že trvalých vědomostí lze nabývat hlavně vlastní činností.

Tvořivá škola nepředkládá žákům zpravidla hotové výsledky a poznatky k osvojení, ale vede je k tomu, aby vše nové, pokud to lze, získávali na základě činností, pozorování, pokusů – na základě objevování.

6.3 Metody uplatňované tvořivými školami

6.3.1 Metoda objevování

Manipulací s pomůckami a vlastní činností si žáci poměrně rychle a především trvale osvojují praktické zkušenosti, poznávají k čemu nový poznatek a dovednost slouží. Žáci objevují principy a zákonitosti jevů a problémů sami, na základě kroků určených učitelem.

6.3.2 Metoda individualizace

Každý žák má možnost, aby daný úkol nebo problém řešil vlastním způsobem, na základě vlastních zkušeností a dovedností. Významnou roli má také zdůvodňování zvoleného řešení. Žák je tím veden k přemýšlení o své práci, k jejímu srovnávání s prací spolužáků, k uvědomění si dalších možností řešení.

6.3.3 Metody aktivizující

K základním pracovním metodám činnostního učení patří zejména: metoda situační, problémová a **projektová**.

Vyučovací metody při činnostním učení jsou volné v mezích, které jsou dány přirozeným vývojem žáků. Učitel volí v těchto mezích a při dokonalé znalosti učební látky takové metody, aby v každém předmětu soustavně rozvíjel zájem žáků, a dosahoval tak co nejlepších výsledků bez přetěžování žáků a přepínání vlastních sil.

6.4 Role učitele v programu tvořivých škol

V popředí záměrů a cílů školního vzdělávacího programu Tvořivá škola je rozvoj tvořivosti žáků. Důležitým předpokladem pro rozvoj tvořivosti je motivovat žáky tak, aby měli radost z pochopení probíraného učiva. Přitom je třeba respektovat jejich individuální vlohy.

Aby žáci byli schopni tvořivě riskovat při řešení úkolů a problémů, je třeba podporovat jejich samostatnost, sebejistotu, zodpovědnost a pozitivní hodnocení. Učitelé se pro žáky stanou partnery a poradci, pomocníky na cestě za samoobjevováním, stanou se jim oporou (Školní vzdělávací program“Tvořivá škola“, 2005).

7 Základní charakteristika školního vzdělávacího programu „Břežanská tvořivá škola“

Škola, ve které vyučuji, se zapojila do sítě tvořivých škol a na základě programu činnostního učení vytvořila i svůj vlastní školní vzdělávací program s názvem „Břežanská tvořivá škola“. Dává tak svým učitelům možnosti uplatňovat ve své pedagogické praxi a v působení na žáky celou řadu metod a forem, které jednotlivým vyučujícím nejlépe vyhovují a které umožňují seberealizaci a sebeuplatnění celému pedagogickému sboru. Svým žákům potom umožňuje získávat dovednosti, vědomosti a návyky především pestrými vyučovacími metodami za pomoci rozličných forem práce. Většina, ne-li všichni, vyučující úspěšně zařazují do svých výukových metod také metodu **projektového vyučování**. Zejména na 1. stupni jsou žáci pomocí této metody zapojováni do vyučování, aktivizováni a vybízeni k tvořivosti a spolupráci. V osobním vztahu jsou učitelé žákovi blíží, dávají mu šanci spolupracovat, tvořit, učivo zvládnout a pochopit také díky projektům, které pro žáky, nebo spolu se žáky, připravují a realizují.

ZŠ a MŠ Dolní Břežany je členem sítě Tvořivých škol. Od školního roku 2007/2008 škola vyučuje na základě vlastního školního vzdělávacího programu, který pedagogové školy společně vytvořili. Hlavním cílem je učit děti zajímavě, tvořivě, činnostně a moderně při zachování bohatých pedagogických tradic českého školství. Děti by neměly být nuceny k suchopárnému biflování, přesto by měly být vybaveny dostatečnými vědomostmi, kompetencemi, návyky, dovednostmi a hlavně chutí do dalšího vzdělávání.

7.1 Základní cíle Břežanské tvořivé školy

Mezi základní výchovné cíle patří naučit eticky nejlepším způsobem jednat a dát mu prostor pro osvojení si souboru potřebných kompetencí pro takové jednání. Úkolem vzdělávacích cílů je dosáhnout toho, aby si žák osvojil soubor základních vědomostí ve vzájemných vazbách, při zdůraznění jejich aktivního, logického a správného používání v široké praxi a při řešení problémů.

Vzdělávací program respektuje přirozené potřeby žáků i individuální úroveň jejich zrání a učení. Je založen na činnostních aktivitách. Každý žák dostává možnost pracovat svým tempem a postupně se podle svých maximálních možností přizpůsobovat tempu třídy. Zpětná vazba „žák – učitel“ je nedílnou součástí každé hodiny, lze tak řešit prvopočáteční problémy

žáků průběžně a individuálně přímo ve vyučování. Tvořivá škola nepředkládá žákům zpravidla hotové výsledky a poznatky k osvojení, ale vede je k tomu, aby vše nové, pokud to lze, získávali na základě činností, pozorování, pokusů – na základě objevování. Děti přemýšlí, ptají se, diskutují. Spíše si tak zapamatují získané poznatky.

7.2 Principy vzdělávacího programu

- Názorné a pochopitelné vyučování odpovídající příslušnému stupni vývoje žáka.
- Činnostmi podněcovat aktivní účast žáka v procesu vzdělávání – žáci by měli sami objevovat souvislosti, aktivně se účastnit, čerpat ze zkušeností, těšit se z úspěchů v cestě za poznáním.
- Podporovat u žáků jejich samostatnost, sebejistotu, zodpovědnost.
- Sebehodnocení.
- Vytvářet kompetenci pro praxi.
- Vyučování založené na přirozených situacích a učební látce potřebné k dalšímu vzdělávání a uplatnění se.
- Vyučování přizpůsobené individualitám žáků – každému dát prostor, který potřebuje k úspěšnému rozvoji – zbytečně nevyčleňovat žáky talentované a žáky se sociálními, zdravotními nebo učebními problémy. Tyto problémy lze řešit diferenciací, individualizací a samoučením.
- Vyučování založené na samotné činnostní práci žáků, produkování myšlenek, nápadů, podněcující další motivaci ke vzdělávání – k trvalému porozumění určitého jevu lze dojít jen tak, že se žák zapojí do učení a využije co nejvíce smyslů.
- Charakter vyučování je nejen vzdělávací, ale i výchovný.
- Komplexní a harmonický rozvoj osobnosti žáka.
- Propojenost, smysluplnost a použitelnost poznatků pro život.
- Využití aktivizujících metod – situační, problémová, projektová.
- Radostná atmosféra, příznivé mikroklima ve třídě, vstřícný, přátelský, ale důsledný přístup učitele k žákovi.
- Zpětná vazba ve vztahu „učitel – žák“, ale i zpětné vazby ve vztahu k rodičům.
- Pozitivně laděné hodnotící soudy, užívané průběžně, mají vyšší motivační hodnotu a vedou k celkově dobrému zvládnutí učiva (Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Břežanská tvořivá škola“, 2007).

Projektové vyučování, které se svými žáky realizuji, také díky výše zmiňovanému školnímu vzdělávacímu programu „Břežanská tvořivá škola, jenž je s principy objevování a projektování úzce spjat, zaměřuji především na vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace a na vzdělávací obor Český jazyk a literatura. Pracuji se žáky mladšího školního věku, respektive se žáky 1. a 2. ročníku. Ráda bych proto zmínila charakteristiku daného vzdělávacího oboru podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

8 Charakteristika vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura

Dovednosti získané ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura jsou potřebné nejen pro kvalitní jazykové vzdělání, ale jsou důležité pro úspěšné osvojování poznatků v dalších oblastech vzdělávání. Užívání češtiny jako mateřského jazyka v jeho mluvené i písemné podobě umožňuje žákům poznat a pochopit společensko-kulturní vývoj lidské společnosti. Při realizaci daného vzdělávacího oboru se vytvářejí předpoklady k efektivní mezilidské komunikaci tím, že se žáci učí interpretovat své reakce a pocity tak, aby dovedli pochopit svoji roli v různých komunikačních situacích a aby se uměli orientovat při vnímání okolního světa i sebe sama.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale pro přehlednost je rozdělen do tří složek: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná.

8.1 Komunikační a slohová výchova

V Komunikační a slohové výchově se žáci učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení, číst a porozumět, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah. Ve vyšších ročnících se učí posuzovat také formální stránku textu a jeho výstavbu.

8.2 Jazyková výchova

V Jazykové výchově žáci získávají vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Učí se poznávat a rozlišovat jeho další formy. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování. Při rozvoji potřebných znalostí a dovedností se uplatňují a prohlubují i jejich obecné intelektové dovednosti, např. dovednosti porovnávat určité jevy, jejich shody a odlišnosti, třídit je podle určitých hledisek a dospívat k zobecnění. Český jazyk se tak od počátku vzdělávání stává nejen nástrojem získávání většiny informací, ale i předmětem poznávání.

8.3 Literární výchova

V Literární výchově žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky a schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.

(Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2007)

9 Dotazníkové šetření

Dotazníkem, který byl určen učitelům prvního stupně základních škol, jsem se pokusila zmapovat jejich postoj k projektovému vyučování a míru jeho uplatňování ve vyučovacích hodinách českého jazyka.

9.1 Cíl šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit zájem učitelů o projektovou metodu. Motivační činitele při přípravě projektů, nebo naopak důvod nechutí či obav při realizaci projektů. Zajímaly mě také typy uskutečněných projektů a způsob jejich prezentace. Výzkum měl dále ověřit, zda se učitelé domnívají, že zařazením projektového vyučování dosahují kompetencí, které jsou dány školním vzdělávacím programem a jakých zdrojů při přípravě využívají.

9.2 Informace využité v šetření a jejich shromažďování

Během realizace této části své diplomové práce jsem byla nemile překvapena. Domnívala jsem se, že vzhledem k mé pedagogické praxi, nebude problémem oslovit kolegy ze základních škol a požádat je o vyplnění dotazníku. Navštívila jsem několik škol v blízkosti svého bydliště i zaměstnání. S důvěrou jsem oslovila vedení těchto škol a věřila jsem v jejich kladné posouzení. V některých případech jsem byla odmítnuta již vedením, jindy jsem se setkala s nevolí u učitelů – kolegů! Ze 120 dotazníků, které jsem v průběhu 4 měsíců předala se žádostí k vyplnění, jsem ke zpracování mohla využít data 86 respondentů. Přesto se mi podařilo pracovat s údaji získanými napříč téměř celou republikou. Nejvíce dotazníků bylo ze Středočeského kraje a z Prahy. Dále jsem pracovala s daty z kraje Olomouckého, Moravskoslezského, Pardubického, Královéhradeckého, Jihomoravského a z kraje Vysočina.

9.3 Metody šetření

Pro výzkum byla použita metoda dotazníku. Dotazník byl anonymní a obsahoval dvě části. V první části zjišťoval údaje týkající se respondentů, ve druhé části jejich názory na projektové vyučování.

9.4 Demografická struktura

9.4.1 Pohlaví respondentů

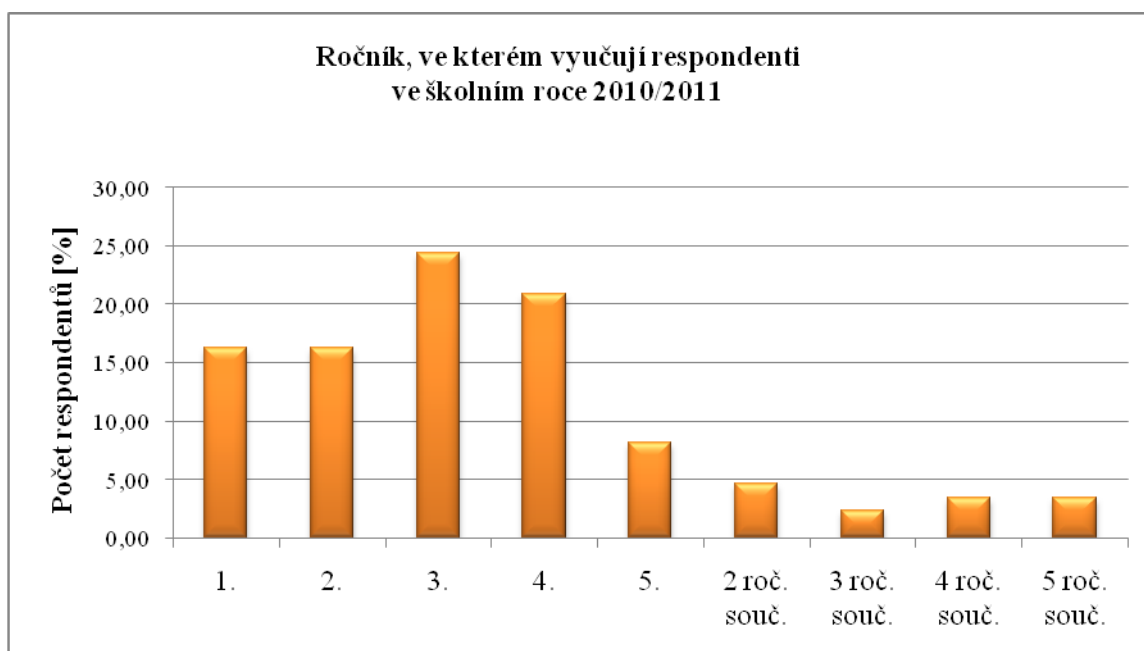
Z celkového počtu 86 respondentů se výzkumu zúčastnilo 79 žen a 7 mužů. Z toho vyplývá, že na prvním stupni základních škol, které jsou v dotazníkovém šetření zastoupeny, je zaměstnáno výrazně větší množství žen než mužů. Žen je 91,86% oproti 8,14% mužů.

Graf 9.4.1 Organizace pracovišť respondentů

Komentář ke grafu 9.4.1: 74 (86,05%) respondentů je zaměstnáno ve školách plně organizovaných, 12 (11,63%) respondentů vyučuje na školách malotřídních. Z toho pouze jeden muž je zaměstnán na škole malotřídní.

Graf 9.4.2 Ročník, ve kterém vyučují respondenti ve školním roce 2010/2011

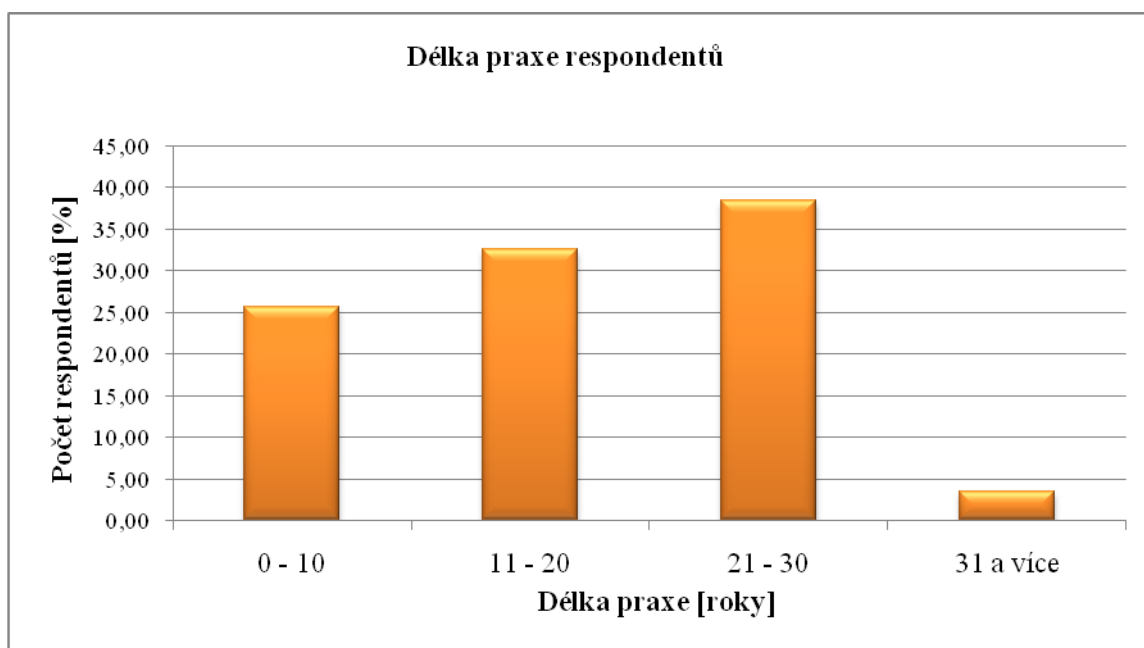
Komentář ke grafu 9.4.2: Ve školním roce 2010/2011 vyučuje 16,28% respondentů v prvním ročníku, ve druhém ročníku vyučuje také 16,28% respondentů. Ve třetím ročníku potom 24,42% respondentů, ve čtvrtém ročníku 20,93% respondentů a v pátém ročníku 8,14% respondentů. Na malotřídních školách probíhá výuka kombinovaně. Z grafu vyplývá, že učitelé zapojených škol ve školním roce 2010/2011 vyučují ve 4,65% ve dvou ročnících, ve 2,33% ve třech ročnících, ve 3,49% ve čtyřech ročnících a ve 3,49% vyučují v pěti ročnících.

Tab. 9.4.1 Ročník, ve kterém vyučují respondenti ve školním roce 2010/2011

Ročník výuky	1.	2.	3.	4.	5.	1., 3.
Počet respondentů	14	14	21	18	7	1
Počet respondentů [%]	16,28	16,28	24,42	20,93	8,14	1,16
Ročník výuky	2., 4.	2., 5.	1., 2., 3.	3., 4., 5.	2., 3., 4., 5.	1., 2., 3., 4., 5.
Počet respondentů	2	1	1	1	3	3
Počet respondentů [%]	2,33	1,16	1,16	1,16	3,49	3,49

Komentář k tabulce 9.4.1: Z tabulky je zřejmé, že v prvním a druhém ročníku vyučuje ve školním roce 2010/2011 stejný počet respondentů, tj. 14 učitelů. Nejvíce respondentů, 21, vyučuje ve třetím ročníku. Ve čtvrtém ročníku vyučuje 18 a v pátém ročníku 7 respondentů. V několika ročnících vyučuje celkem 12 respondentů. Z toho v prvním a třetím ročníku vyučuje 1 respondent, ve druhém a čtvrtém ročníku 2 respondenti, ve druhém a pátém ročníku 1 respondent, v prvním, druhém a třetím ročníku 1 respondent, ve třetím, čtvrtém a pátém ročníku také 1 respondent, ve druhém, třetím, čtvrtém a pátém ročníku 3 respondenti a v ročnících celého prvního stupně vyučují také 3 respondenti.

Graf 9.4.3 Délka praxe respondentů

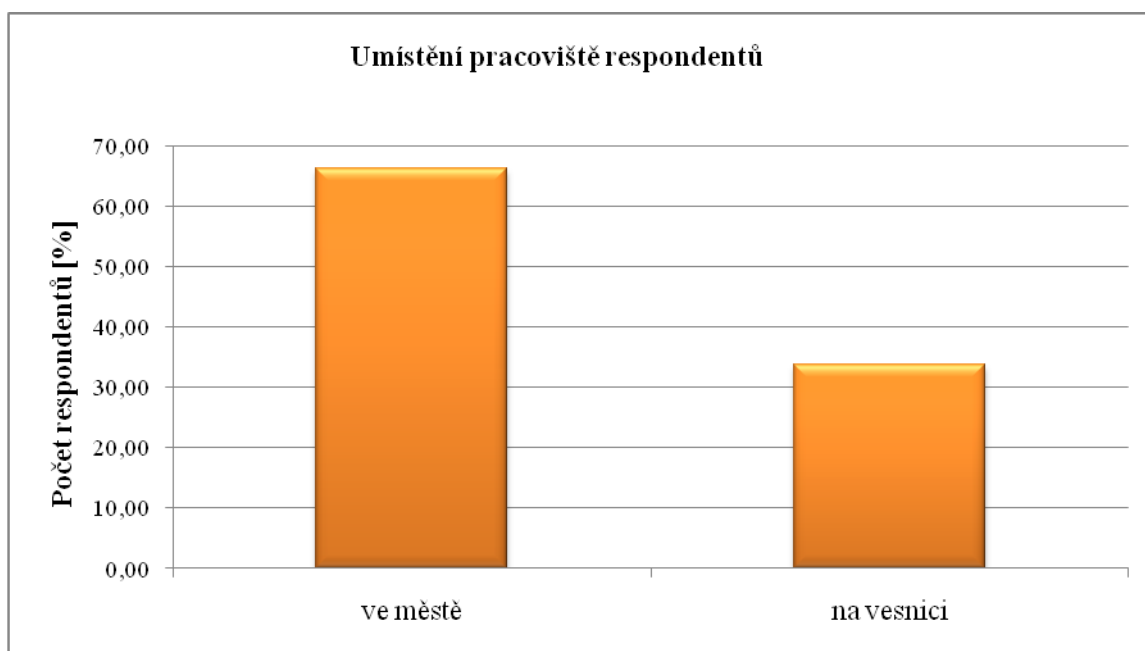
Komentář ke grafu 9.4.3: Největší počet respondentů spadá do věkové kategorie 21 – 30 let a je zastoupen 38,37%. Ve věkové kategorii 0 – 10 let je 25,58% respondentů, věkovou kategorii 31 a více let zastupuje 3,49% respondentů. Průměrný věk respondentů činí 18 let a maximální délka praxe je 40 let.

Tab. 9.4.2 Délka praxe respondentů

Délka praxe [roky]	0 - 10	11 - 20	21 - 30	31 a více
Počet respondentů	22	28	33	3
Počet respondentů[%]	25,58	32,56	38,37	3,49

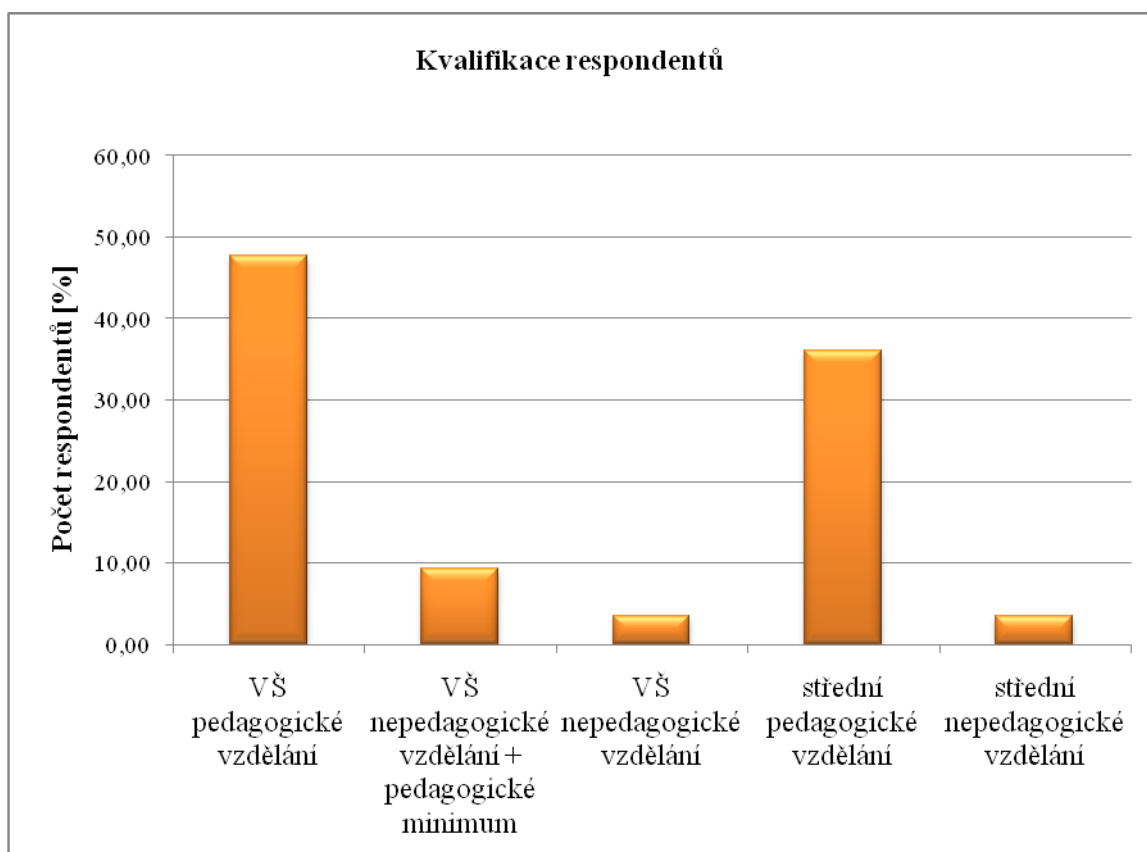
Komentář k tabulce 9.4.2: Z tabulky lze vyčíst, že 33 respondentů dosahuje délky praxe 21 – 30 let. 0 – 10 let dosahují 22 respondenti, 11 – 20 let dosahuje 28 respondentů a více než 31 let praxe mají jen 3 respondenti.

Graf 9.4.4 Umístění pracoviště respondentů

Komentář ke grafu 9.4.4: Z grafu vyplývá, že většina respondentů pracuje ve městech. Tato skupina tvoří 66,28% dotazovaných respondentů. 33,7% respondentů vyučuje na vesnici.

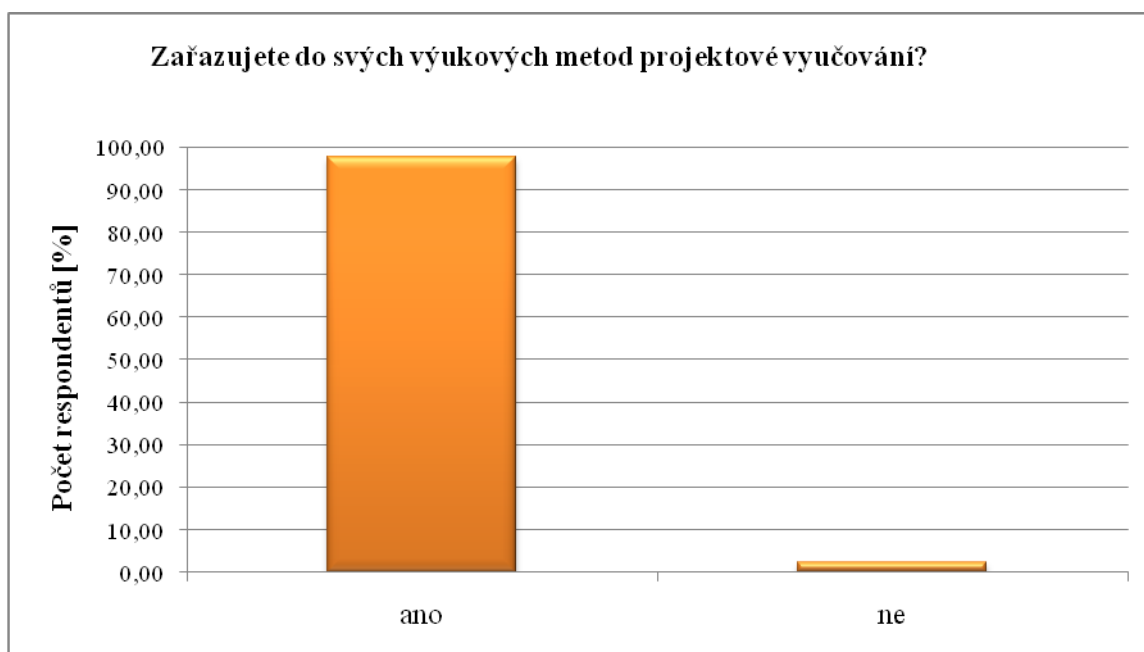
Graf 9.4.5 Kvalifikace respondentů

Komentář ke grafu 9.4.5: Kvalifikovanost dotazovaných respondentů je nejvíce zastoupena vysokoškolským vzděláním pedagogického směru. Takového vzdělání dosáhlo 47,67% respondentů. Následují učitelé se středním pedagogickým vzděláním - 36,05% respondentů. V menší míře jsou zastoupeni učitelé s vysokoškolským vzděláním nepedagogického směru doplněným pedagogickým minimem. Ti dosahují 9,30%. Pedagogové s vysokoškolským vzděláním nepedagogického směru jsou zastoupeni 3,49% a učitelé se středním nepedagogickým vzděláním dosahují 3,49% respondentů.

9.5 Projektové vyučování ve výuce na 1. stupni základních škol

Graf 9.5.1 Zařazování projektového vyučování do výukových metod

Komentář ke grafu 9.5.1: Z grafu vyplývá, že projektové vyučování je učiteli téměř 100% zařazováno do výukových metod. Na otázku, zda učitelé zařazují projektové vyučování do svých výukových metod, odpovědělo 97,67% respondentů kladně a jen 2,33% respondentů projektové vyučování nevyužívá. Z celkového počtu tedy pouze dva učitelé nepracují s projektovým vyučováním. Jeden muž a jedna žena z plně organizované školy a stejného pracoviště.

Graf 9.5.2 Efektivnost projektového vyučování

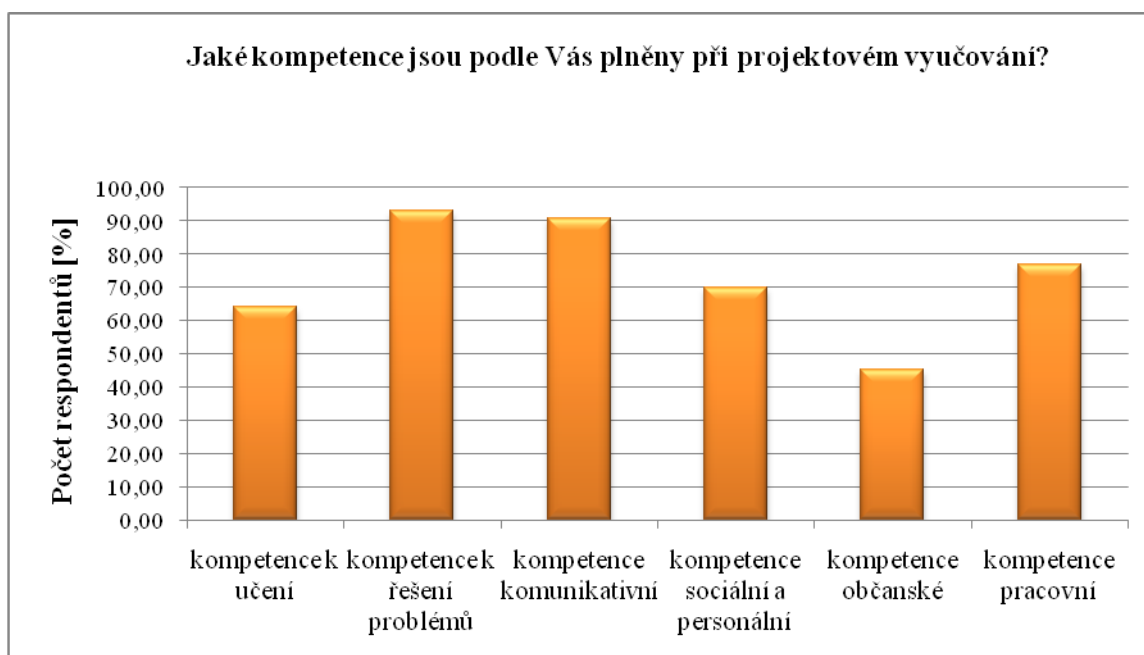
Komentář ke grafu 9.5.2: Projektové vyučování považuje za efektivní metodu 88,27% respondentů. 9,30% respondentů ji za efektivní nepovažuje a 2,33% respondentů považuje projektové vyučování za efektivní pouze částečně.

Graf 9.5.3 Vzdělávací oblasti zastoupeny v projektovém vyučování

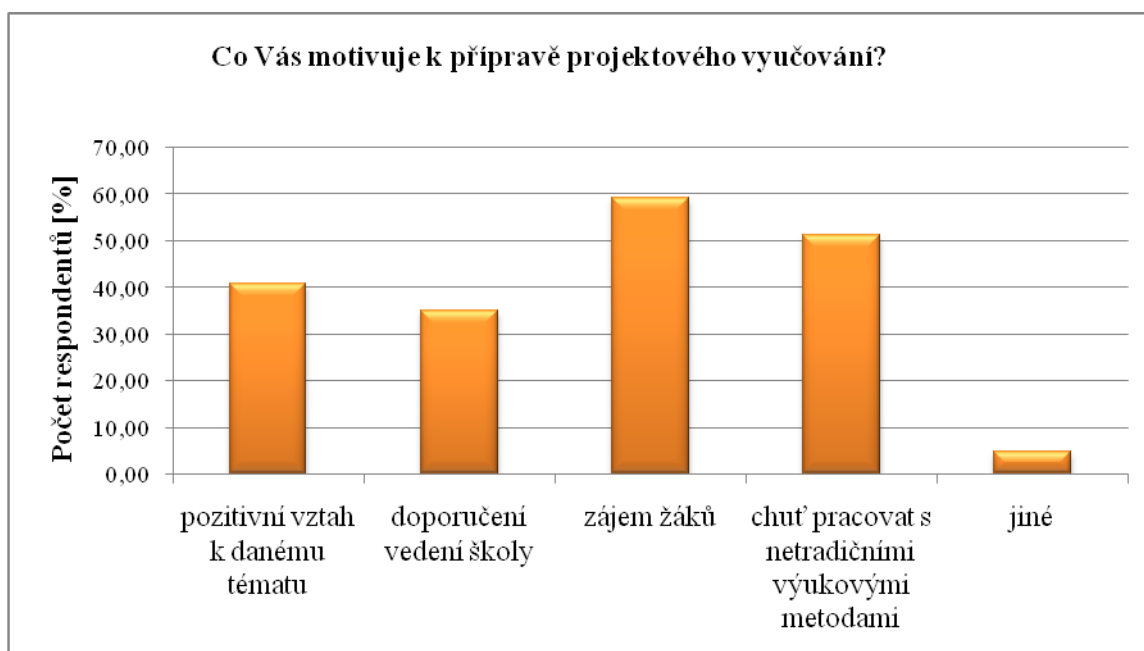
Komentář ke grafu 9.5.3: Projektové vyučování pedagogové nejčastěji zařazují do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Tato oblast je zastoupena 65,12% respondentů. Do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace zařazuje projektové vyučování 56,98% respondentů, oblast Umění a kultura je zastoupena 47,67% respondentů, oblast Člověk a příroda 38,37% respondentů, oblast Člověk a práce 33,72% respondentů a vzdělávací oblast Matematika a její aplikace zastupuje 32,56% respondentů. Každá hodnota grafu je procentem z celkového počtu respondentů.

Graf 9.5.4 Kompetence v projektovém vyučování

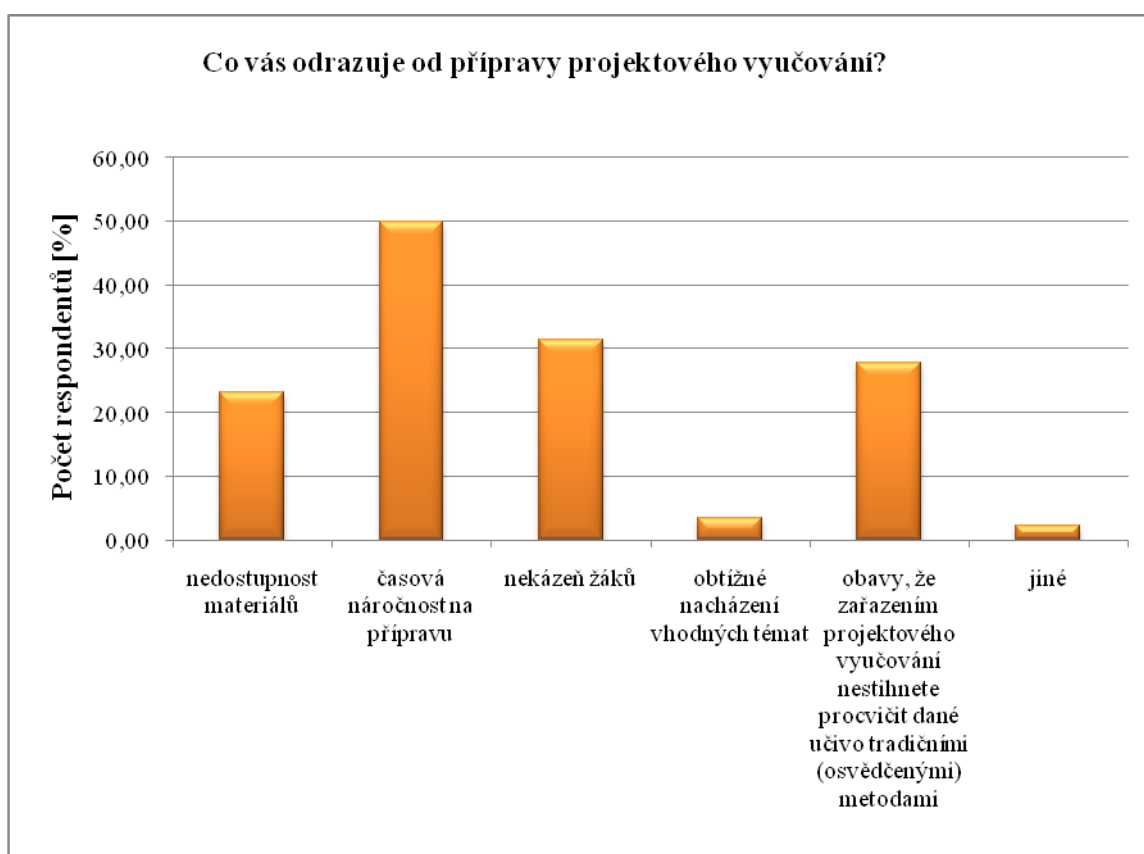
Komentář ke grafu 9.5.4: Graf ukazuje, že projektovým vyučováním jsou naplňovány klíčové kompetence dané Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Nejčastěji zvolenou odpovědí bylo označení všech nabízených alternativ. Pro toto řešení se rozhodlo 35 respondentů, tj. 40,70%. Naopak ve dvou dotaznících nebyla zaškrtnuta ani jedna možnost (2,33%). Kompetence k řešení problémů je zastoupena 93,02 % respondentů, kompetence komunikativní 90,70% respondentů, kompetence pracovní 76,74% respondentů, kompetence sociální a personální 69,77% respondentů, kompetence k učení 63,95% a kompetence občanské činí 45,35% respondentů. Každá hodnota grafu je procentem z celkového počtu respondentů.

Graf 9.5.5 Motivace při přípravě projektového vyučování

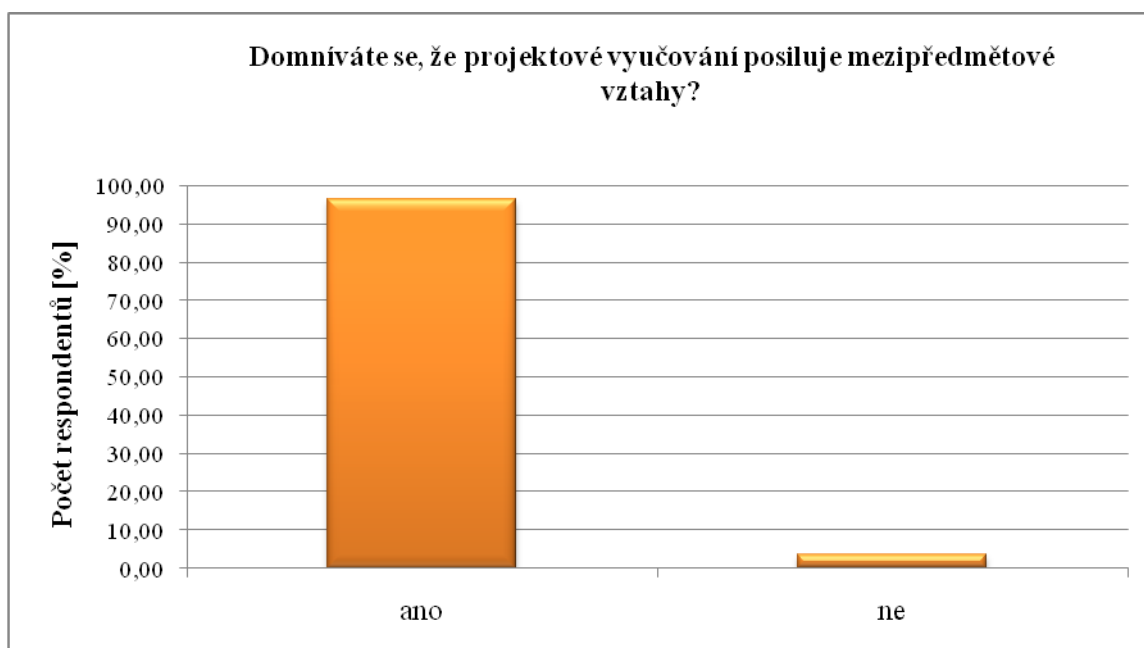
Komentář ke grafu 9.5.5: Největší motivací k přípravě projektového vyučování je zájem žáků. Tuto odpověď označilo 59,30% respondentů. Další motivací pro učitele je chuť pracovat s netradičními výukovými metodami – 51,16% respondentů. Pozitivní vztah k danému tématu označilo 40,70% respondentů. 34,88% respondentů považuje za motivující doporučení vedení školy. K jiným možnostem motivace se přiklonilo 4,65% respondentů. Těmito motivačními činiteli jsou možnosti venkovské školy, žáci, kteří sami vymýšlejí přípravu a realizaci projektového vyučování, chuť naučit žáky týmové práci i osvědčená spolupráce s kolegyněmi paralelních ročníků. Každá hodnota grafu je procentem z celkového počtu respondentů.

Graf 9.5.6 Obavy z projektového vyučování

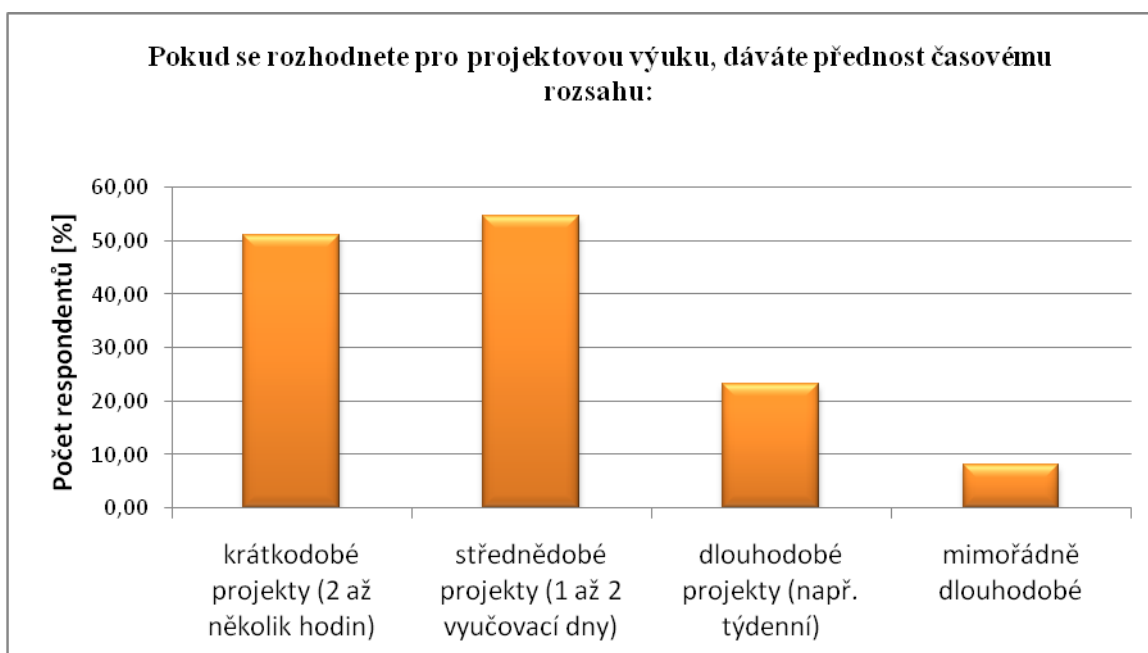
Komentář ke grafu 9.5.6: Graf ukazuje, že učitele nejvíce odrazuje od realizace projektového vyučování časová náročnost během jeho příprav. Tuto skutečnost uvedlo 50,00% respondentů. Dále se učitelé obávají nekázně žáků – 31,40% respondentů. 27,91% respondentů způsobuje obavy otázka, zda zařazením projektového vyučování zvládnou pedagogové procvičit dané učivo. 23,26% respondentů odrazuje od přípravy nedostupnost materiálů, 3,49% respondentů označilo obtížné nacházení vhodných témat a další 2,33% respondentů způsobuje nechuť např. striktní nařízení vedením školy nebo časová náročnost nejen přípravy projektu ale celé jeho realizace a zařazení do vyučování. Každá hodnota grafu je procentem z celkového počtu respondentů.

Graf 9.5.7 Mezipředmětové vztahy v projektovém vyučování

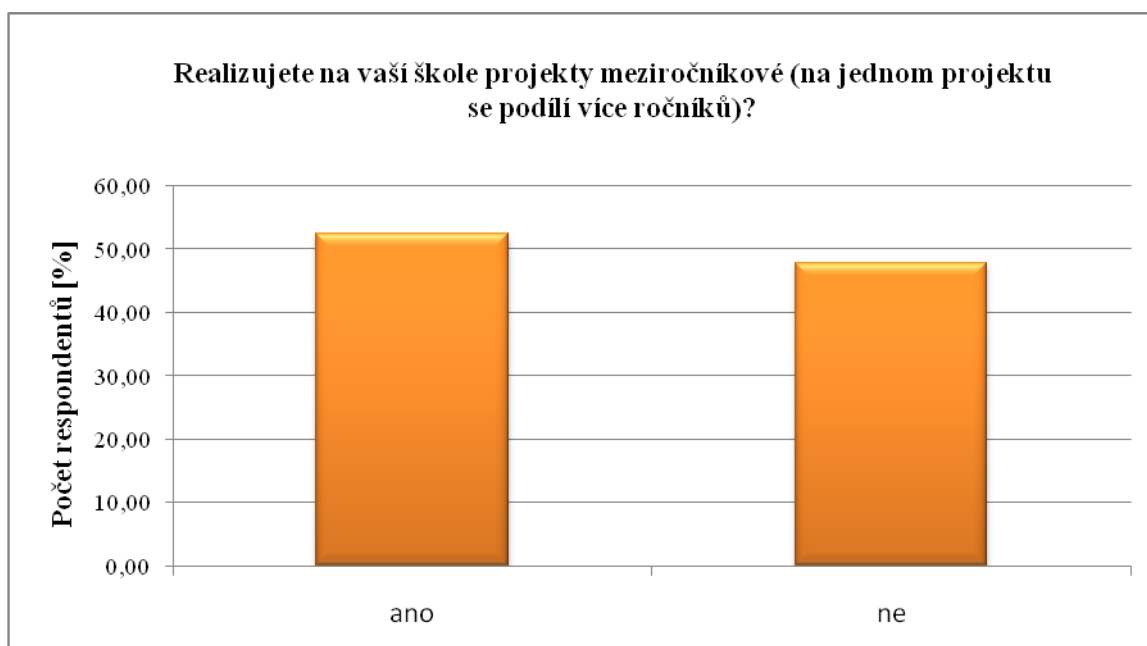
Komentář ke grafu 9.5.7: Učitelé jsou přesvědčeni, že projektové vyučování posiluje mezipředmětové vztahy, což vyplývá z grafu 9.6.7. Kladně odpovědělo 96,51% respondentů, záporně pouze 3,49% respondentů.

Graf 9.5.8 Časový rozsah projektové výuky

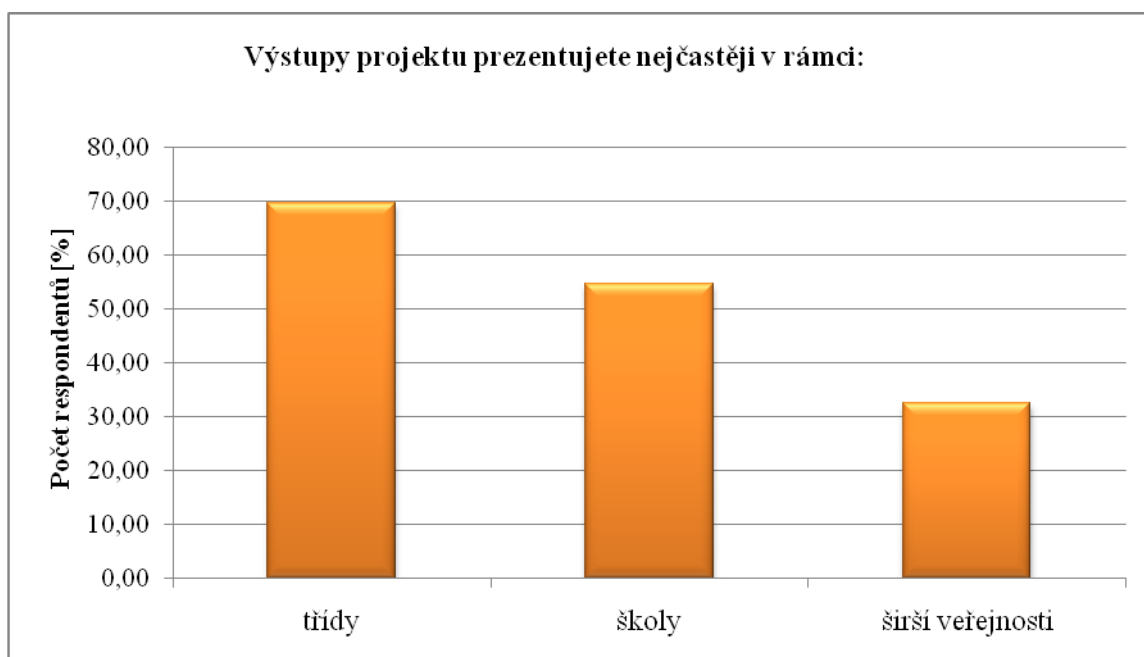
Komentář ke grafu 9.5.8: Učitelé nejčastěji realizují se svými žáky střednědobé projekty. K této možnosti se přiklonilo 54,65% respondentů. Následuje 51,16 % respondentů, kteří označili možnost krátkodobých projektů. 23,26% respondentů se přiklání k projektům dlouhodobým a 8,14% respondentů realizuje projekty mimořádně dlouhodobé. Každá hodnota grafu je procentem z celkového počtu respondentů.

Graf 9.5.9 Projekty mezeročnickové

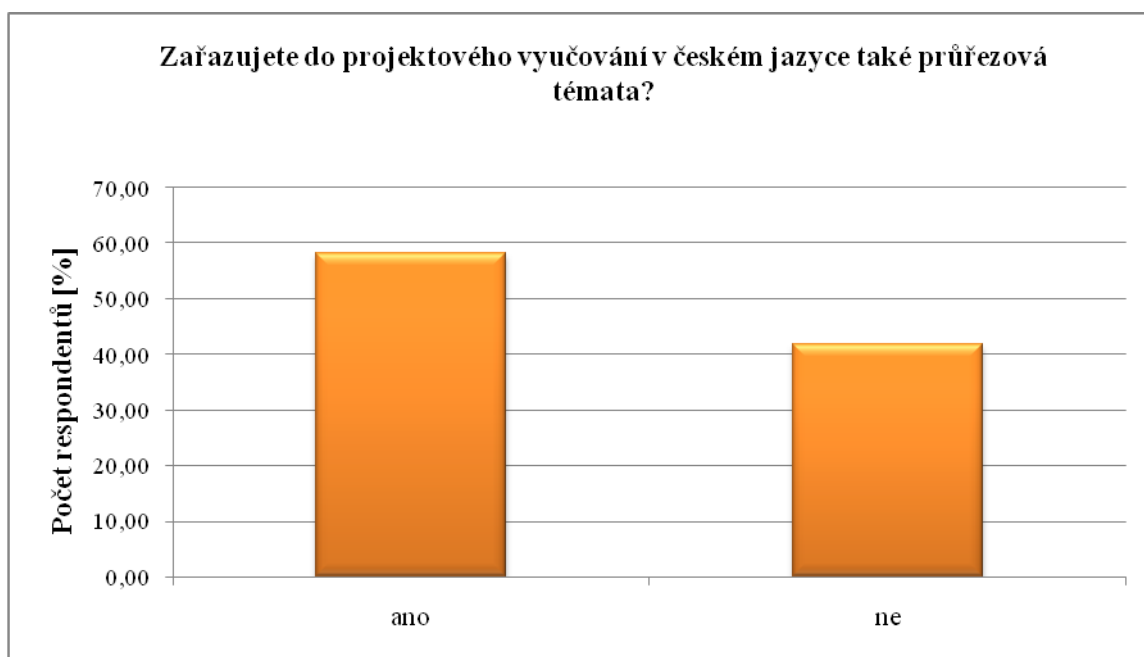
Komentář ke grafu 9.5.9: Jak je z grafu patrné, rozdíl mezi oběma možnostmi je minimální. Mezeročnickové projekty realizují pedagogové 52,33% zapojených škol, 47,67% respondentů odpovědělo na danou otázku záporně.

Graf 9.5.10 Prezentace výstupů projektů

Komentář ke grafu 9.5.10: Prezentaci v rámci třídy se označilo 69,77% respondentů, v rámci školy prezentuje výstupy projektového vyučování 54,65% respondentů a 32,56% respondentů využívá k prezentaci širší veřejnost (webové stránky školy, místní tisk apod.). Někteří respondenti uvedli více než jednu možnost, proto součet procent neodpovídá 100. Sedm respondentů využívá k prezentaci všech tří nabízených možností.

Graf 9.5.11.1 Zařazování průřezových témat do projektového vyučování

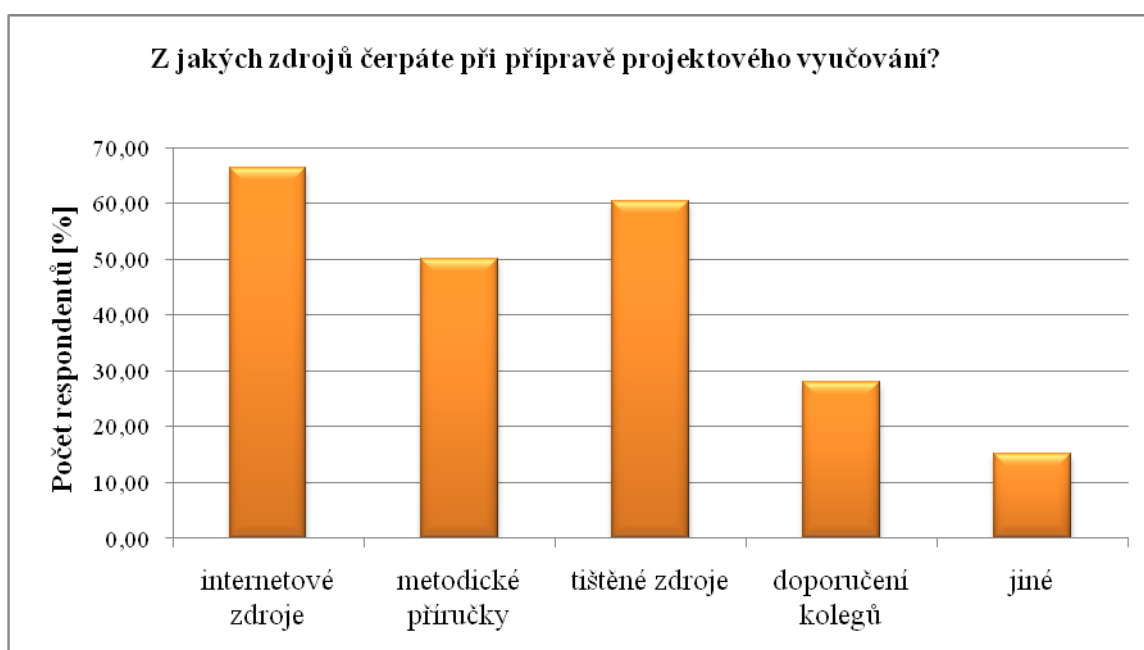
Komentář ke grafu 9.5.11.1: Průřezová témata zařazuje do projektového vyučování 58,14% respondentů. 41,86% respondentů průřezová témata nezařazuje.

Graf 9.5.11.2 Konkrétní průřezová témata v projektovém vyučování

Komentář ke grafu 9.5.11.2: Graf 9.5.11.2 pracuje s procenty z počtu respondentů, kteří odpověděli „ano“ v předešlé otázce. Nejčastěji je zastoupena environmentální výchova – 66,00%, následuje multikulturní výchova, která byla označena 62,00% respondentů a výchova mediální s 46,90% respondentů.

Graf 9.5.12 Zdroje projektového vyučování

Komentář ke grafu 9.5.12: Respondenti uvedli, že nejčastěji využívají internetových a tištěných zdrojů. První alternativu označilo 66,28% respondentů, ke druhé se přiklonilo 60,47% respondentů. Metodické příručky využívá 50,00% respondentů, doporučení kolegů využívá 27,91% respondentů a jinou možnost označilo 15,12% respondentů. Mezi jinými možnostmi byly uváděny vlastní nápady, přírodovědné společnosti, publikace Člověk v tísni, osobní zkušenosti a praxe. Každá hodnota grafu je procentem z celkového počtu respondentů.

9.6 Shrnutí dotazníkového šetření

Z dotazníkového šetření vyplývá, že učitelé prvního stupně základních škol ve velké míře zařazují projektové vyučování do všech vzdělávacích oborů. Nejvíce je tato metoda uplatňována ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět (65,12%). V českém jazyce využívá projektové vyučování 56,98% respondentů. Učitelé jsou přesvědčeni, že zařazováním projektů plní všechny kompetence dané Rámcovým vzdělávacím programem. 35 respondentů uvedlo, že projektové vyučování naplňuje všechny kompetence. Tato varianta byla také nejčastější. Uvedlo ji 40,70% respondentů. Nejvíce jsou však plněny kompetence k řešení problémů (93,02%) a kompetence komunikativní (90,70%). K zařazování projektového vyučování jsou učitelé motivováni především zájmem žáků a chutí pracovat s netradičními výukovými metodami. Odrazování jsou naopak zejména časovou náročností na přípravu.

Učitelé jsou dále přesvědčeni, že projektové vyučování posiluje mezipředmětové vztahy. Tuto možnost označilo 96,51% respondentů. Téměř stejně často jsou realizovány projekty krátkodobé (2 až několik hodin) a projekty střednědobé (1 až 2 vyučovací hodiny). K prezentaci jsou využívány všechny nabízené možnosti. Tedy prezentace v rámci třídy, školy i širší veřejnosti. Velice často respondenti uváděli využití všech tří možností současně. Nejčastěji jsou ale projekty prezentovány v rámci třídy (69,77%).

Do projektového vyučování v českém jazyce jsou zařazována všechna průřezová témata. Nejčastěji potom environmentální výchova (66,00%). K přípravě projektů jsou učiteli využívány především internetové zdroje (66,28%), ale velice často se učitelé inspiroují také tištěnými zdroji (60,47%) a metodickými příručkami - Kafomet, Raabe apod. (50,00%)

Osobně hodnotím výsledky dotazníkového šetření velmi kladně. Jsem ráda, že metoda projektového vyučování je metodou využívanou téměř všemi respondenty. Vždyť z celkového množství 86 respondentů pouze dva kolegové uvedli, že projektové vyučování nevyužívají! Mile mě překvapila také skutečnost, že hlavním motivačním činitelem pro náročnou přípravu projektů je především zájem žáků. Ne tedy nařízení (doporučení) vedení školy či jakési splnění představ dlouhodobého plánování školního roku, opět především ze strany vedení. Máme tedy na školách učitele kreativní, zapálené, s chutí zařazovat do vyučování netradiční výukové metody. Což je především výborná deviza pro žáky, rodiče, vedení škol a v neposlední řadě pro české školství vůbec.

10 Projektové vyučování – náměty

V projektech zaměřených na vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace a obor Český jazyk a literatura bývají ve cvičeních, činnostech a metodách zastoupeny všechny složky tohoto oboru: Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova. Tyto složky se navzájem propojují a spolu s dalšími předměty vytvářejí mezipředmětové vztahy, kterých lze využít v praktických situacích běžného života.

V uvedených projektech se zaměřuji právě na propojení všech složek vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura spolu s dalšími předměty. Do projektů zařazuji také metody kritického myšlení, které napomáhají žákům osvojit si schopnost efektivně se učit a myslet kriticky. To znamená být schopen posoudit informace a pozorně a kriticky je zkoumat.

Projekty poskytují žákům nejen dovednosti a vědomosti, ale díky této výukové metodě si žáci osvojují všechny klíčové kompetence vymezené Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání.

Náměty jsou řazené podle měsíců, ve kterých projekt probíhal tak, aby praktická část mé diplomové práce mohla být použita také jako určitá nápověda a ukázka. Všechny náměty byly ověřeny v praxi se žáky 2. ročníku základní školy. Náměty lze samozřejmě utvářet a doplňovat podle konkrétní situace a využít pouze myšlenku nebo obsah uváděného projektu. Některé projekty jsou doplněny i pracovními listy nebo šablonami.

11 Ukázky projektů

11.1 Září – Loučíme se s prázdninami

Cíl projektu:

Zopakování vědomostí a dovedností a shrnutí poznatků z 1. ročníku; rozvoj komunikativních dovedností formou vyprávění, umět spolupracovat ve skupině a uvědomit si nutnost vzájemného respektování. Opět navodit správné vztahy ve třídě po dlouhém prázdninovém volnu.

Pomůcky:

Žáci byli na konci předešlého školního roku vyzváni, aby sbírali nebo posílali do školy pohlednice z míst, které o prázdninách navštívili. Jednou z pomůcek jsou tedy tyto pohlednice, fotografie z prázdninových pobytů, cestovní kufřík, kamínky, šišky, mušle (věci se kterými se žáci mohli o prázdninách setkat), kartičky se slovy s prázdninovou tematikou, balicí papír, zvýrazňovač, skládací abeceda z 1. ročníku, CD s písní *Holka modrooká*, lístečky s přeházenými slovy ve větách (viz úkol e), kartičky s obrázky vztahujícími se k vodě, létu, prázdninám (8 obrázků + 1 obrázek sportovní činnosti), tabulka na Kimovu hru, magnetická tabule, magnety, lepidlo, barevné papíry, nůžky.

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) - Místo, kde žijeme, Rozmanitost přírody

Člověk a zdraví (tělesná výchova) – pohybová relaxace

Umění a kultura (výtvarná výchova) – kresba plakátu

Člověk a svět práce – vytváření plakátu

Umění a kultura (hudební výchova) – zpívání písně *Holka modrooká*

Průběh projektu:

1. Motivace

Rozhovor o prázdninách, prázdninové zážitky, beseda nad pohlednicemi a fotografiemi z prázdnin.

2. Činnosti

a) Památka z prázdnin

Žáci sedí v kruhu. Uprostřed kruhu je cestovní kufřík (batoh, taška apod.). Žáci hádají, co asi kufřík obsahuje. Potom učitel kufřík otevře a vyndá např. kamínek, šišku, mušli..... Kufřík obsahuje tolik předmětů (mohou se i opakovat), kolik je žáků. Každý žák si vybere z kufříku jednu věc a posadí se zpět do kruhu. Učitel navede žáky k rozhovoru o svém vlastním suvenýru, který si přivezl z prázdnin. Žáci vyprávějí jednoduchý příběh o tom, jak si přivezli památku z prázdnin. Věc, kterou si žáci vybrali z kufříku, si mohou nechat jako upomínku na dnešní den nebo jako prázdninový dárek od učitele.

b) Dělení do pracovních skupin

Žáci dostanou kartičky se slovy s prázdninovou tematikou (moře, hrad, výlet, koupání, jízda na kole apod.). Učitel má připraveno tolik stejných kartiček, kolika členné pracovní skupiny chce vytvořit. Kartičky promíchá a rozdá žákům. Žáci se hledají podle stejných kartiček a utvoří skupiny. Před samotnou prací ve skupinách se žáci pod vedením učitele dohodnou a utvoří pravidla pro práci ve skupinách. Pravidla zapisuje učitel na připravené pruhy balicího papíru výraznou barvou. (Utvořená pravidla se v závěru dnešního projektového vyučování složí a uklidí, budou tak připravena k další práci a poslouží jako připomenutí během dalších projektových dnů). Učitel napomáhá s formulací pravidel s respektem k dětskému vyjadřování.

Příklad utvořených pravidel:

1. PRACUJEME TIŠE – ŠEPTÁME.
2. PRACUJEME SE SVOU SKUPINOU.
3. POMÁHÁME SI A RADÍME SI.
4. NAD PROBLÉMEM SE ZAMÝŠLÍME VŠICHNI A SPOLEČNĚ.
5. DBÁME NA NÁZOR VŠECH ČLENŮ SKUPINY.

c) Práce se skládací abecedou

Každá skupina dostane skládací abecedu (desky s písmenky) a složí názvy věcí, které si všichni členové skupiny přivezli s sebou z prázdnin. Názvy si ve skupině společně přečtou a vyberou jednu věc, na kterou vytvoří *pětilístek*.

Ukázka pětilístku:

kámen
studený velký
leží padá studí
kámen vylovíme z vody
skála

Pětilístky vyhodnotíme a vyvěsíme ve třídě na nástěnku nebo jiné viditelné místo.

d) Zpěv písně

„Kamínky jsme mohli vidět nejen u řeky nebo rybníka, ale mohli jsme si je prohlédnout i u potoka. Co bychom mohli vidět ještě u potoka nebo v potoce? A mohli bychom si také zazpívat nějakou pěknou písničku? Vzpomenete si na některou z první třídy, která by se nám k našemu potoku pěkně hodila?“

Žáci si vybaví píseň Holka modrooká. Pokud žáci píseň neznají z prvního ročníku, nabízí se chvíle pro její poslech nebo nácvik.

Relaxace:

- Jsme lehounké, rychlé vlnky na potoce. Při dynamické hudbě si běháme, točíme se a tančíme.
- Jsme velká voda. Máme velkou sílu a vyvracíme stromy z kořenů, kutálíme velké a těžké balvany.
- Hastrmánek se pohybuje v kruhu, který jsme udělali na podlaze z provázku. Ostatní běhají kolem „rybníka“ a občas se do něho někdo odváží. Ten, koho hastrmánek chytne, se stává místo něj vodníkem (Šimanovský, Tichá, 1999).

e) Přeházená slova ve větách

Hastrmánek přeházel slova ve větách. Pod přeházené věty žáci napíší věty správně.

POTOK PLAVE V RYBĚ.

VRBA SEDÍ NA VODNÍČKOVI.

VODA SPADLE DO KAMENE.

KAPR VYLOVIL RYBÁŘE.

POTOK ROSTE U RÁKOSÍ.

Každá skupina vymyslí ještě jednu legrační větu, kterou napíše i správně a přečte ostatním skupinám. Nově vytvořené věty vyvěsíme ve třídě k dnešní práci, tj. k pětilístkům.

f) Kimova hra

Obrázky vztahující se k vodě, létu, prázdninám + jeden obrázek sportovní činnosti vyvěsíme na magnetickou tabuli ve třech řadách po třech obrázcích (pro lepší zapamatování):

Např.:

nafukovací míč	plavky	košík plný hub
sluníčko	les	rybník
plavání nebo jiná sportovní činnost	parník	sluneční brýle

Po stanovené době magnetickou tabuli zakryjeme a žáci dopisují do předkreslené (prázdné) tabulky názvy obrázků. Po společné kontrole, vystavení vyhotovených tabulek a společném rozhovoru, který navazuje zejména na obrázek sportovní činnosti, učitel vyzve žáky, aby si ve skupinkách sdíleli sportovní zážitky z prázdnin. Mluvěcí skupiny potom seznámí ostatní s nejzajímavějším zážitkem. Nejzajímavější zážitek zapíše učitel na vystavenou tabulku s Kimovou hrou.

g) Plakát na téma „Naše prázdniny“

Skupiny dostanou do pracovních center arch balícího papíru, lepidlo a barevné papíry. Učitel seznámí žáky s úkolem vytvořit plakát k činnostem dnešního dne. Na plakát nalepí pohlednice nebo fotografie z úvodu dnešního dne, připojí barevné lístečky s napsanými větami činností, přidají kresbu, vyzdobí, dotvoří podle vlastní chuti a fantazie.

Závěr

Prezentace plakátů skupin. Hodnocení práce žáků učitelem, připomenutí průběhu dne a všech aktivit.

Reflexe:

Jak se vám pracovalo?

Co jste se dozvěděli nového o prázdninách spolužáků?

Co byste také chtěli prožít a proč?

Jak jste se cítili při relaxaci?

Která činnost pro vás byla nejzajímavější?

Co pro vás znamenaly prázdniny?

Těšili jste se už do školy?

11.2 Říjen – Přísloví

Cíl projektu:

Seznámení s pojmem přísloví, rozvoj komunikačních schopností, uvědomění si vztahů mezi slovy, významu slov a procvičení pojmu slova významem nadřazená, podřazená a souřadná.

Pomůcky:

Balící papír, fix, obálka s příslovími rozstříhanými na dvě části, hrací kostka, ovoce a zelenina na ochutnávku, kartičky s nadepsanými nadřazenými slovy (viz úkol e), čtvrtka A3 s předkreslenou prázdnou zavařovací sklenicí, štítky, půlky malých jablíček na obtisky, červená, žlutá a zelená temperová barva.

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Člověk a jeho zdraví, Rozmanitost přírody

Člověk a zdraví (tělesná výchova) – pohybová relaxace

Umění a kultura (výtvarná výchova) – tisk z výšky

Člověk a svět práce – vytváření zavařené sklenice, otisky jablíček

Umění a kultura (hudební výchova) – rytmičké říkadlo

Průběh projektu:

1. Motivace

Žáci sedí v kruhu a učitel čte pohádku o jablíčku. Výběr motivační pohádky závisí zcela na učiteli, jeho vkusu a možnostech.

Např.:

Na jedné přívětivé zahrádce, kterou sluníčko objímalo od rána do večera, rostla hned vedle statného ořešáku docela malá jabluňka se svými sestřičkami. Na podzim je pečlivě zasadili a pořádně zalili, aby jim přes zimu nic nechybělo a stromečky se mohly dobře připravit na jaro. Však se taky těšily a sotva sluníčko rozpustilo sněhovou peřinku a teplými prstíčky zahřálo půdu, ze všech spících pupenů se vyklubaly růžové jabloňové květy a obalily větvičky tak hustě, že jabluňky vypadaly jako velikánské kytice.

Naše jablůňka rozkvetla jako první a netrpělivě vyhlížela včelky, které se zatím jen pomaličku probouzely v úlu. Měla napilno, vždyť ji čekal veliký úkol – její jablíčka musela dozrát na začátku léta. Byla totiž „letní“

Ze všech jejích dětí bylo to na druhé větvičce nejhezčí. Neschovávalo se za lístečky, nastavovalo sluníčku obě tvářičky a den ode dne rostlo do krásy. Každé ráno za ním přiletěl kamarád motýlek a vyprávěl mu, co je na zahradě nového, co mu vyzvonily modré zvonky, jak se princezna kopretina těší na svého prince, ale taky že dole na zahrádce se objevily dvě housenky, které si vyhlízejí, do čeho by se zakously.

To víš, Vendulko, i na jablíčka číhá na zahrádce nebezpečí, proto se to naše pořádně polekalo!

Maminka jablůňka o takových housenkách svým dětem vyprávěla, a tak se bálo, že by se mu hladová housenka mohla zakousnout do jemné tvářičky.

Naše jablíčko bylo ale chytré, nezačalo naříkat, počkalo, až kolem letěla sýkorka, která zahradu hlídala před nezvanými hosty.

... sýkorečko milá, pěkně prosím, pomoz mi. Motýlek říkal, že dole v zahradě viděl dvě hladové housenky. Honem si je zobni, aby nedostaly chuť i na nás, jablíčka...

Sýkorka ráda pomohla, měla v hnízdečku pět malých ptáčátek, která pořád jen otvírala zobáčky a čekala, co jim do nich rodiče dobrého přinesou. Takové dvě baculaté housenky jim budou určitě moc chutnat.

Jablíčko si oddechlo, housenkové nebezpečí bylo zažehnáno. Pěkně se vyhřívalo na sluníčku, zráló a sládló, a jak zráló, vonělo čím dál víc. Když tak jednou v horkém odpoledni sladce dřímalo, probudilo je silné bzucení. Kolem něho poletovala mlsná vosá, kterou přilákala jablíčková vůně, a chystala se ochutnat sladké šťávy.

... bzzz bzzz, ty jsi ale krásné jablíčko a jsi pěkně zralé, určitě už budeš slad'ouneké jako med. Nic se mne neboj, jen si ti sednu na tvářičku a trošku si zobnu, ani o tom nebudeš vědět. A když mně budeš chutnat, pozvu svoje kamarádky. Taky rády mlsají... bzzz... Ó, to bylo zlé. Jak utéct před vosou, která má rychlá křídélka a navíc pořádné žihadlo? Jablíčko si jen nešťastně vzdychlo. Nikde nablízku žádná pomoc, ptáčci jsou v tom odpoledním žáru někde schováni ...

A přece se pomoc našla! Nahoře nad kopcem se už nějakou chvíli hromadily velikánské černé mraky a chystaly se k bouři. Do zahrady prudkým nárazem vpadl jejich

věrný průvodce vítr, pročesal koruny stromů a odfoukl dotěrnou vosu dřív, než se zakousla do jablíčka.

Když pak bouřka dělala svoje bububu zase někde jinde, přišla si do umyté zahrady malá holčička pro jablíčko k svačince. Pod jablůnkou natáhla ručičku, zralé jablíčko se pustilo větvičky a huplo jí do dlaně. To byla dobrota! (Pohádka pro nejmenší ze souboru Pohádky pro Vendulku, www.saspi.cz/dila/22293-o-letnim-jablicku)

Práce s pohádkou – rozhovor o jablíčku, o letních jablkách z pohádky i o jablkách, která se sklízají na podzim. Převyprávění pohádky vlastními slovy apod.

2. Činnosti

a) Práce s příslovím

„Tak, jako se nám jablíčko ukázalo v pohádce, tak se s jablíčkem můžeme setkat také v rýmovaných větách, kterými naši předkové vyjadřovali své zkušenosti ze života. Říkali si je mezi sebou a předávali z generace na generaci.“ Učitel prozradí žákům přísloví o jablku:

Jablko nepadá daleko od stromu

Přísloví napíše na pruh balicího papíru barevným fixem a nechá ležet uprostřed kruhu tak, aby na papír všichni žáci dobře viděli. Následuje výklad přísloví a rozhovor o tom, že se děti chovají podobně jako jejich rodiče. Svým rodičům se podobají nejen rysy tváře nebo typem postavy, ale také povahou a chováním. Mají podobné záliby a mnohdy si vyberou i stejné povolání (Kukal, 2010).

b) Rozhovor v kruhu s motivační říkankou

Jablíčka jsem pod jabloní

Synáčkové poslušní

našel letos jako vloni.

neválí se pod hrušní.

„V čem se chováte stejně jako rodiče? V čem bychom chtěli být stejní? V čem bychom se chtěli lišit a proč? Co bychom chtěli umět?“

Otázkami učitel posiluje vědomí o důležitosti rodiny a rodinné vztahy. Nabízí se tak další téma rozhovoru, které však není nutné využít během tohoto projektu. Možností zůstává navázat na poznatky z projektu v hodině literární výchovy nebo prvouky a rozhovor dál rozvést. Učitel žáky seznámí s podobnými příslovími:

Syn se potatil.

Je, jako by mu z oka vypadl.

Vrána k vráně sedá.

c) Dělení do skupin

Žáci se volně a svižně pohybují v prostoru třídy (místnosti). Po chvíli udělí učitel pokyn, aby se okamžitě vytvořily např. čtyřčlenné, pětičlenné, šestičlenné molekuly - obvykle chvíli necháme skupinu volně přeskupovat, poslední přijde takový pokyn, který určí počet atomů v molekule, resp. členů pracovního týmu (Šikulová, Rytířová, 2006).

Po rozdělení do skupin učitel připomene pravidla práce ve skupinách, která byla vytvořena v průběhu minulého projektového vyučování a vyvěsí je na viditelné místo ve třídě.

Každá skupina dostane obálku s pěti příslovími. Přísloví jsou rozstřížena na dvě části:

1. Všude dobře / doma nejlíp.
2. Práce kvapná / málo platná.
3. Lež má / krátké nohy.
4. Dvakrát měř / jednou řež.
5. Hlad je / nejlepší kuchař.

Žáci ve skupině přísloví sestaví, přečtou a nalepí na papír. Zástupce skupiny hodí kostkou. Číslo na kostce ukáže přísloví, které se pokusí skupiny pantomimicky vyjádřit a vysvětlit jeho význam ostatním skupinám. Není na škodu, když skupiny hodí stejné číslo. Každá skupina jistě vysvětlí význam přísloví odlišně a i pantomima může být pojata odlišným způsobem. Při hodů čísla šest si skupina může přísloví vybrat. Na závěr této činnosti vyzve učitel skupinu, která by se chtěla ujmout zbývajících přísloví. Pokud taková situace nastane.

d) Smyslové vnímání

„V našem přísloví, se kterým jsme pracovali, jsme se setkali s jablky. Bylo by jistě příjemné jablíčka i ochutnat.“ Učitel vyzve jednotlivé skupiny, aby k němu přišly a zavřely oči. Nabídne všem členům skupiny stejné ovoce nebo zeleninu. Členové skupiny se dohodnou na tom, co ochutnali a zástupci jednotlivých skupin jdou napsat na tabuli název ochutnávky pod předem připravený nadpis:

OVOCE

ZELENINA

Učitel zopakuje slova nadřazená, podřazená a souřadná.

e) Práce s nadřazenými a podřazenými slovy

Každá skupina dostane na kartičce slovo nadřazené:

- pečivo,
- nápoje,
- ovoce, které sklízíme na podzim,
- sladkosti,
- ovocné stromy.

V časovém limitu píší žáci ve skupinách slova podřazená. Po uplynutí limitu skupiny vzájemně prezentují ostatním týmům svou práci. Učitel řízeným rozhovorem zjistí, která skupina má ve slovech podřazených název ovoce z našeho přísloví.

Tématem rozhovoru je dále důležitost konzumace ovoce a zeleniny s ohledem na naše zdraví.

Učitel dále klade otázky ostatním skupinám typu: „Která skupina pracovala s názvy potravin, které nepovažujeme za zdravé a měli bychom je jíst co nejméně? Mohou i sladkosti obsahovat ovoce? Věděla by skupina, která pracovala s nadřazeným slovem pečivo název pečiva, do kterého se přidává ovoce?“ Další skupina vyjmenuje ovocné nápoje a skupina, která pracovala s ovocnými stromy, vyjmenuje, které ovoce sklízíme na podzim a které zjara. Každá ze skupin se zapojí do rozhovoru a aktivně spolupracuje.

f) Rytmizace říkadel

Foukej, foukej

foukej, foukej větříčku,

shoď mi jednu hruštičku,

shoď mi jednu nebo dvě,

budou sladké obě dvě.

Žáci stojí ve dvojicích a jsou volně po třídě, jedno z dvojice stojí, má vzpaženou jednu ruku, druhé je v dřepu. Na 1. a 2. takt stojící dítě plynule přechází do dřepu, dítě, které bylo ve dřepu se zvolna zvedá a nastavuje jednu ruku vzhůru, aby do ní zachytilo padající hrušku. 3. a 4. takt totéž a v 5. a 6. taktu stojící dítě zvedá i druhou ruku, dítě ve dřepu se zvedne do stoje a vzpaží obě ruce. V 7. a 8. taktu se otáčí každý sám na místě, ruce tleskají a přitom ze vzpažení pomalu klesají

Učitel může říkadlo doprovázet na klavír nebo pustit hudební doprovod na CD.

Jablíčko

Jablíčko se kutálelo,

vůbec nic to nebolelo.

Podívejte, jak se koulí!

Nemá ani jednu bouli!

Kutálí se, kutálí,

to jsme se mu nasmáli.

Jedno dítě je sbalené do klubička, druhé ho jemným impulzem ze strany rozkutálí jedním směrem, na další řádek říkadla druhým směrem. Opakuje se. Na konec předposledního řádku stojící dítě lehce ťukne „jablíčko“ do zad a samo se rychle sbalí do klubička. Kdo byl „jablíčkem“, vyskočí a celé říkadlo začíná znovu s jiným „jablíčkem“ (Kulhánková, 2008).

g) Zavařené ovoce

Do předkreslených prázdných zavařovacích sklenic žáci obtiskují rozpůlená jablíčka a na „zavařenou“ sklenici nalepí štítek s názvem činnosti dnešního dne, která celou skupinu zaujala.

Závěr

Prezentace obrázků v kruhu. Zástupci skupiny vysvětlí, proč si vybrali zrovna tuto činnost, čím je zaujala. Učitel připomene průběh celého dne a zhodnotí aktivitu žáků.

Reflexe:

Jak se vám pracovalo?

Která činnost byla nejzajímavější?

Jak se vám hovořilo o svých rodičích?

Jak jste se cítili ve skupině?

Odpočinuli jste si během rytmyzace?

Připadají vám přísloví zajímavá?

Dala by se vytvořit přísloví i na naši třídu?

11.3 Listopad – Podzimní skřítkové

Před realizací tohoto projektu požádá učitel rodiče o spolupráci. Vyzve je, aby s dětmi doma vyrobili kostým lesního skřítky. V připraveném kostýmu přijdou žáci v den projektového vyučování do školy. V předstihu také učitel doporučí žákům, aby si z podzimních procházek do lesa přinesli domů přírodniny, které později přinesou do školy a využijí na výrobu skřítků.

Cíl projektu:

Cílem je především rozvoj tvořivosti dětí a práce ve skupině. Rozdělení činnosti ve skupině a zodpovědnost za práci celé skupiny. Procvičení práce s textem a rozvoj čtenářských dovedností. Žáci si připomenou termín věta a zopakují pojmy druhy vět, věta oznamovací, tázací, práci a rozkazovací. Získají dovednost různé druhy vět správně tvořit a využívat.

Pomůcky:

Rozstříhané obrázky A4 s podzimními motivy, archy balicího papíru podle počtu pracovních skupin, první sloka básně J.Susy: Podzim rozstříhaná na verše, tabule s předepsanou celou básní, listy z barevného papíru s předepsanými úkoly, listy s větami (viz úkol f)

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Rozmanitost přírody (podzim)

Člověk a zdraví (tělesná výchova) – pohybová relaxace, protažení

Člověk a svět práce – výroba skřítků a plakátů

Průběh projektu:

1. Motivace

„Dnes jsme se přestrojili za skřítky. Každý skřítek má jistě své jméno a místo v lese, kde bydlí, kde je mu dobře.“ Žáci – skřítky se představí a své jméno jdou zapsat na tabuli.

2. Činnosti

a) Rozdělení do skupin

Žáci si vyberou ze stolu část rozstříženého obrázku s podzimním motivem. Podle částí se vzájemně hledají, aby mohli sestavit rozstříhaný obrázek. Obrázky sestaví, nalepí na arch balicího papíru a utvoří pracovní skupinu.

b) Práce s básní

Každá skupina dostane úryvek (první sloku) básně, který je rozstříhaný na verše. Žáci budou mít za úkol společně sloku sestavit, nalepit ji na papír a naučit se v daném časovém limitu zpaměti. Celá skupina po naučení společně prezentuje ostatním.

Podzim

Jan Susa

Už se zase barví stráně.

Půjdeme se kouknout na ně.

Kdo ty stráně obarvil?

Holky, kluci, kdo to zjistí?

To kouzelný podzim byl,

vymaloval stromům listí.

Učitel přečte žákům celou báseň, kterou si předem připravil na tabuli.

Každý lístek nejdřív žloutne,

zčervená a zvadne,

na větvi se větrem zhoupne,

potom k zemi spadne.

Proč to listí opadalo?

To se stromům něco stalo?

Kdepak! To jen listopad

řekl stromům: „Jděte spát!“

A až bude jaro zase,

budou stromy v nové kráse.

(Rok v obrázcích a říkankách, čítanka pro 2. ročník Nová škola Brno, 2002)

Na nástěnce nebo magnetické tabuli jsou připraveny listy (dubový, javorový apod.) vystřižené z barevného papíru tak, aby nebylo předem vidět zadání úkolu. Učitel na každý list napsal otázky k práci s básní:

1. Hledejte a vypište z básně rýmy.
2. Vyhledejte a vypište tázací věty
3. Vypište tři věty oznamovací.
4. Vypište větu oznamovací a vymyslete k básni ještě dvě věty rozkazovací.
5. Vypište slova tříslabičná a rozdělte na slabiky.

Následuje společná kontrola a prezentace práce. Žáci nalepí list s úkolem na arch balicího papíru k ostatním záznamům pracovních úkolů.

c) Skřítkovo přání

Učitel položí žákům otázku: „S kterým druhem vět jsme ještě nepracovali?“ (Věta práci.) „Jste podzimní skřítki a také každý skřítek má jistě své tajné a vysněné přání. Zamyslete se nad svým přáním, utvořte větu práci a запиšte, co byste si jako skřítki přáli.“

Následuje seznámení s větami pracími a vysvětlení, proč si žáci vybrali takové jméno. Tato činnost probíhá metodou RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking) Poslední slovo patří mně. Učitelem vybraný žák vysloví větu práci a ostatní spolužáci hádají, proč si přeje zrovna toto. Poslední slovo patří žákovi, který vyslovil přání. Ostatní si vyslechnou jeho zdůvodnění a už neargumentují.

d) Didaktická hra rozvíjející krátkodobou paměť a postřeh

„Každý správný skřítek se rád hýbe, běhá, cvičí a raduje se z pohybu. Také vy, lesní skřítkové, si jistě rádi zacvičíte.“

Učitel říká výrazně a hlasitě čtyři věty:

1. Oznamovací: Na podzim padá listí.
2. Tázací: Kdo to listí obarvil?
3. Rozkazovací: Dobře se oblékni!
4. Přací: Kéž bych spatřil ježka.

Žáci chodí tiše, jako praví lesní skřítkové, zlehka našlapují a opatrně se pohybují. Když učitel tleskne, zastaví se a podle věty, kterou učitel vysloví, ji pohybově vyjádří.

1. Oznamovací: ve stoji žáci znázorní padání listí – uvolnění paží.
2. Tázací: žáci se chytanou dlaněmi za hlavu, diví se a říkají: „Kdo to obarvil?“ – uvolnění a protažení šíje.
3. Rozkazovací: žáci pantomimicky předvedou oblékání bundy, kalhot a čepice – protažení celého těla.
4. Přací: žáci se schoulí do dřepu jako ježek – uvolnění celého těla a protažení páteře.

e) Slova a věty

Učitel v předepsané básni na tabuli vyznačí barevnou křídou čtyři slova: lístek, větrem, stromy, listopad.

Vyzve žáky, aby se ve skupině poradili a vymysleli větu oznamovací, tázací, přací a rozkazovací, která bude obsahovat vždy po jednom vyznačeném slovu v básni. Následuje společná kontrola pod vedením učitele. Učitel pokládá žákům otázky:

„Která skupina napsala slovo **lístek** ve větě oznamovací?“

„Která skupina napsala slovo **lístek** ve větě tázací?“

„Která skupina napsala slovo **lístek** ve větě rozkazovací?“

„Která skupina napsala slovo **lístek** ve větě přací?“

„Která skupina napsala slovo **větrem** ve větě oznamovací?“

„Která skupina napsala slovo **větrem** ve větě tázací?“

„Která skupina napsala slovo **větrem** ve větě rozkazovací?“

„Která skupina napsala slovo **větrem** ve větě přací?“

„Která skupina napsala slovo **stromy** ve větě oznamovací?“

„Která skupina napsala slovo **stromy** ve větě tázací?“

„Která skupina napsala slovo **stromy** ve větě rozkazovací?“

„Která skupina napsala slovo **stromy** ve větě přací?“

„Která skupina napsala slovo **listopad** ve větě oznamovací?“

„Která skupina napsala slovo **listopad** ve větě tázací?“

„Která skupina napsala slovo **listopad** ve větě rozkazovací?“

„Která skupina napsala slovo **listopad** ve větě přací?“

Zástupci pracovních skupin postupně seznamují týmy se svými větami a po přečtení vlepují na arch balicího papíru.

f) Práce s přírodninami

Také na oknech jsou podzimní listy s větami, které se týkají podzimu a lesního společenstva. Jen jedna z nich je rozkazovací. Učitel vyzve dalšího zástupce skupiny, aby šel k listům, vyhledal rozkazovací větu a sdělil celé skupině náplň následující aktivity.

Rozkazovací věta: Z přinesených přírodnin vytvořte skřítku Podzimníčka.

Žáci ve skupinách vytváří z přineseného materiálu skřítky nebo dotváří plakát, který vznikl v průběhu celého projektu.

Závěr

Prezentace výrobků a plakátů, výstavka. Učitel připomene průběh celého dne a zhodnotí aktivitu žáků.

Reflexe:

Jak se vám dnes pracovalo?

Jak jste se cítili v kostýmech skřítků?

Bylo těžké vymyslet skřítkovské jméno?

Jak se vám pracovalo s básní?

Líbila se vám báseň?

Která dnešní činnost byla nejobtížnější?

Zapojili se do práce skutečně všichni členové skupiny?

Doporučili byste někomu ze skupiny větší aktivitu?

Měli byste nějaký návrh na vylepšení práce do příštího projektu?

Nepřebíral některý člen skupiny vůdčí roli?

11.4 Prosinec – Těšíme se na Vánoce

Tento projekt je dvoudenní a počítá se spoluprací rodičů. V prvním dni probíhá projektové vyučování v rámci třídy a pod vedením učitele. Na druhý den si připravili rodiče spolu s učitelem vánoční dílny pro děti. Připravili si čtyři dílničky, ve kterých budou děti učit zdobit perníčky, vyrábět adventní věnce, připravovat svícny z ovoce a koření, používat ubrouskovou techniku na dozdobení plastových vánočních ozdob. Se záměrem učitele jsou rodiče seznámeni s přiměřeným časovým předstihem, aby se mohli do dílniček přihlásit a připravit pro žáky i potřebný materiál. V prvním dni proto není záměrně zařazena žádná rukodělná aktivita. Dvoudenní projekt je připraven na dny bezprostředně předcházející vánočním svátkům a je také určitým dárkem pro žáky.

Cíl projektu:

Navození příjemné předvánoční atmosféry. Procvičení práce s textem a rozvoj čtenářských dovedností. Opakování tvrdých a měkkých slabik. Sestavení a psaní dopisu. Objasnění vánočních symbolů a tradic.

Pomůcky:

Balící papír, fix, vánoční františek, ošatka s jablky a ořechy, jedlová větvička, kartičky z barevného papíru s názvy vánočních symbolů, encyklopedie, texty s vánoční tematikou, knihy o Vánocích, PC, karton velikosti A5 podle počtu žáků, obálky s vánočními říkankami (viz úkol d), předtištěný text příběhu P. Blahotové Jak to chodí o Vánocích, obrys stromu, CD s vánočními koledami, list linkovaného papíru.

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) - Lidé kolem nás, Člověk a čas

Umění a kultura (hudební výchova) – zpěv a poslech koled

Člověk a svět práce – práce v dílničkách

Průběh projektu:

1. Motivace

Ve třídě voní vánoční františek, na viditelném místě třídy stojí ošatka s jablky a ořechy a ve váze je ozdobená borová větev. Žáci sedí v kruhu a postupně vytvářejí společný příběh. Učitel napíše téma příběhu „Vánoční těšení“ fixem na pruh balicího papíru a položí doprostřed kruhu. Každý žák vymyslí jednu větu. Důležité je dobře poslouchat, aby vytvořené věty na sebe navazovaly a děj se tak plynule odvíjel. Poslední žák v kruhu příběh ukončí.

2. Činnosti

a) Práce s textem – domýšlení příběhu

„Vymyslely jste, děti, moc hezký příběh a já jsem moc rád/a, že jsme si navodili takovou milou vánoční atmosféru. Teď vám přečtu jiný příběh já. Poslouchejte, jak to o Vánocích může také vypadat.“

Učitel čte část příběhu Pavlíny Blahotové Jak to chodí o Vánocích:

Já jsem Evička a mám dvojče Kubu. Chodíme do první třídy a hrozně se těšíme na Vánoce. To je u nás vždycky veselo. Víte, jak to bylo loni?

Nejdřív jsme s maminkou a naším Kubou ozdobili adventní věnec. Já jsem zapichovala do smrkového kolečka slaměnky. Maminka pak přivázala drátem svíčky. Kuba zatím snědl všechno sněhové cukroví, které jsme tam taky chtěli dát.

Při večeři jsme zapálili jednu svíčku. Kuba do plamínku schválně foukal, až zase zhasla. Tatínek by ho rád vytahal za ucho, ale srazil loktem sklenici s minerálkou a polil ubrus. Maminka stahovala ubrus ze stolu a zapomněla na mou misku..... (Šottnerová, 2004).

„Dokázal by, děti, někdo domyslet, co se mohlo stát dál?“ Žáci se pokouší domýšlet příběh podle vlastní fantazie nebo zkušeností. Mluví vždy ten, kdo má v ruce oříšek. Oříšek si žáci předávají mezi sebou. Učitel dále navede hovor na téma důležitosti pomáhat mamince během příprav.

b) Dělení na skupiny

Aby byla zachována příjemná atmosféra a pohoda Vánoc, rozdělí se žáci podle vzájemných sympatií a kamarádských vztahů. Skupiny však musí být stejně početné a složené tak, aby skupinová práce podpořila úspěšný průběh aktivit.

c) Vánoční symboly

Pod nadpisem Vánoční těšení zůstaly ležet kartičky z barevného kartonu, na kterých jsou napsány názvy vánočních symbolů. Kartičky jsou položeny textem k podložce.

Např.:

Kartiček je tolik, kolik žáci vytvořili pracovních skupin. Zástupce pracovní skupiny jde ke kartičce, jednu si vybere a vrací se k ostatním. Žáci mají za úkol z encyklopedií, tištěných zdrojů, PC, knih ve školní knihovně, časopisů apod. zjistit a vypsát co nejvíce informací. Žáci si práci rozdělí ve skupině tak, aby se zapojili do činnosti všichni. Po dokončení úkolu se žáci sejdou opět do kruhu kolem pruhu papíru s nadepsaným názvem dnešního projektu. Skupiny postupně seznamují ostatní s výsledky své práce.

d) Vánoční říkadla

„K Vánocům patří také pěkné rýmovačky a říkadla, kterými si děti dříve krátily čas dlouhého čekání. My tady také máme takové říkanky, ale stalo se to, že některé slabiky dlouhé čekání nevydržely a ze slov se ztratily. Vaším úkolem teď bude, abyste do říkanek správné slabiky doplnili.“ Každá skupina dostane obálku s předepsanými říkankami. Říkanek je tolik, kolik je členů pracovní skupiny. Každý žák si vybere jednu, se kterou bude pracovat. Říkanku doplní, nalepí na karton velikosti A5 a dozdobí ilustrací.

Už jsou tady Vánoce!

Jindřich Balík

Cin__ci__z__nek zvo--,

ve va__se ka__ho__,

z mí__vo__o__ce....

už jsou ta__Vá__ce!

Na Štědrý den

Antonín Pojar

Tá__sehnal kap__ka

pro vánoč__ho__.

Do__jsem ho v ko__ku

přines bez ne__dy.

Vánoční koleda

lidová

Pos__li mě od souse__

k vám, te__ko na ko__du.

Aby se vám nez__zila

vánoč__, co v ko__zby__.

Schované cukroví

Zuzana Kopecká

Má__da__do krabi__

upe__né cu__ví.

Scho__la ho co nejví__,

kam, __komu ne__ví.

Vánoční stromek

Blanka Švábová

Na balkó__sto__

vo__vé má chvo__.

Už __zy ho v poko__,

dě__krás__nastro__.

Vánoční ozdoby

Zuzana Kopecká

Vez__baňkz, dru__, tře__,

stro__stromek, mi__dě__.

Na__nec dám prskav__,

co jsem dostal od tat__

Po dokončení jde každý žák položit svou práci k názvu dnešního projektu. Všichni si potom prohlíží výsledky ostatních a vzájemně si sdílejí své postřehy a hodnotí.

e) Vlastní jména

Učitel vyzve žáky, zda si pamatují na jména dětí, která vystupovala v úvodním příběhu Pavlína Blahotové. Žáci ve skupinách zapíšou správné tvary jmen podle kalendáře a připíšou svá vlastní křestní jména. Pro kontrolu každá skupina dostane natištěný text, se kterým bude dál pracovat.

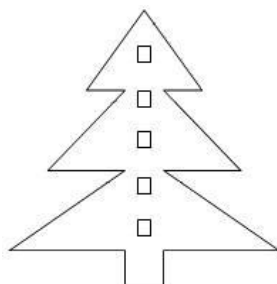
f) Orientace v textu

Učitel čte skupinám otázky a žáci hledají v textu správná slova. Skupiny se orientují v textu co nejrychleji. Skupina, která je hotova první, zatleská.

- Které slovo jsem: ležím na prvním řádku a vyjadřuji nějaký pocit. (těšíme)
- Které slovo jsem: ležím na třetím řádku, přede mnou je slovo Kubou a za mnou slovo adventní. (ozdobili)
- Které slovo jsem: ležím na pátém řádku a mám slabikotvorné l. (snědl)
- Které slovo jsem: ležím na předposledním řádku a mám čtyři slabiky a jednu dlouhou samohlásku. (minerálku)
- Které slovo jsem: ležím na osmém řádku a označuji člena rodiny. (tatínek)
- Které slovo jsem: ležím na tom samém řádku jako předchozí slovo a označuji část lidského těla. (ucho)
- Které slovo jsem: ležím na sedmém řádku jako poslední. (foukal)
- Které slovo jsem: ležím na čtvrtém řádku, přede mnou je slovo smrkového a za mnou slovo slaměnky. (kolečka)

g) Strom

Žáci mají ve skupinách připravený obrys stromu s pěti okénky.

Učitel vyzve žáky, aby do okének napsali název vánočního symbolu, který mají před sebou. Ke každému písmenu vymyslí další slovo o Vánocích a vpisují do obrázku.

S – svíčka

T – těšení, trh

R – ryba

O – ozdoby

M – mandle, Marie, marcipán

h) Zpěv koled

K Vánocům bezesporu patří také zpěv krásných koled. Učitel vyzve žáky, zda by si chtěli nějakou koledu společně zazpívat a doprovodí na klávesy nebo pustí nahrávku.

ch) Dopis Ježíškovi

„Každý by jistě rád objevil něco pěkného pod stromečkem. Dárky nám o Štědrém večeru přinese Ježíšek. Musíme ho tedy pěkně požádat a napsat mu, co bychom si pod stromeček přáli.“ Žáci vymýšlejí a píší dopis Ježíškovi. Ten, kdo má dopis hotový odchází si sednout zpět do kruhu z úvodu dnešního dne.

Závěr

Učitel vyzve žáky, aby přečetli svůj dopis. Tuto aktivitu ponechá pouze na dobrovolnosti. Ne všichni žáci mají potřebu sdělovat ostatním svá přání. Také učitel by se měl žákům svěřit se svým vánočním přáním. Dopisy i ostatní výsledky dnešního dne vystaví žáci společně na nástěnku. Učitel připomene průběh celého dne a zhodnotí aktivitu žáků.

Reflexe

Jakou náladu jsi dnes měl během práce?

Byla slavnostní a vánoční?

Jak se ti dnes pracovalo ve skupině?

Který úkol tě zaujal nejvíc?

Dozvěděl ses dnes něco nového?

Bylo ti příjemné psát dopis Ježíškovi?

Zajímala tě přání ostatních spolužáků?

Jsi zvědavý, jestli se tvá vánoční přání vyplní?

Co proto můžeš udělat?

Snažil ses i po celý uplynulý rok?

Myslíš, že bys mohl něco vylepšit?

Těšíš se na zítřejší vánoční dílny s rodiči?

Jakou máš o dílnách představu?

Co by sis rád vyrobil?

Co s výrobkem uděláš, daruješ ho někomu?

11.5 Leden – Sněhuláci, zima

S realizací tohoto projektu jsou rodiče i děti seznámeni s předstihem. Učitel požádá rodiče, aby pomohli dětem připravit kostým sněhuláka, ve kterém přijdou v den projektového vyučování do školy.

Cíl projektu:

Cílem projektu je opakování tvrdých a měkký slabik. Spolupráce ve skupině a zdokonalení komunikačních dovedností.

Pomůcky:

CD s relaxační hudbou, triangl, sáček s knoflíky, báseň J. Žáčka Modrá a bílá, tabulka na pětilístek, čtvrtky, nůžky, lepidlo, krepový papír.

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Rozmanitost přírody, Lidé a čas

Člověk a zdraví (tělesná výchova) – pohybová relaxace, ledolamka

Člověk a svět práce – výroba loutky, oblékání sněhuláka

Umění a kultura (hudební výchova) – zpěv písní

Průběh projektu:

1. Motivace

Žáci sedí v kruhu a učitel čte zimní příběh. Pro lepší navození atmosféry je vhodné jako kulisu četby použít příjemnou relaxační hudbu, která svými tóny připomíná zimu.

Zimní příběh

Všude bylo bílo a mrzlo, až praštělo. A právě v tomto zimním čase se náš příběh odehrál. První, co jsem toho dne uviděl, byla stará dřevěná lavička pokrytá velkou vrstvou třpytivého sněhu. Všiml jsem si ji hned, protože mě děti postavily právě vedle ní. Byl to nádherný pohled. Než jsem se však stačil rozkoukat, ležely na lavičce rukavice. „Ale... kam to odchází? Proč nás tu nechal? Haló, haló! Vezmi nás přece s sebou! Co bez nás budeš dělat, jak si poradíš? Je pozdě! Neslyšel nás.“ Bylo mi jich skutečně líto, že tak nařikaly.

Kolem mě se rozhostilo naprosté ticho. Zůstal jsem s rukavicemi sám. Jsme sami v parku a v takové zimě! Pomalu jsem si začal uvědomovat, co se vlastně stalo. Vtom mě kdosi vytrhl z přemýšlení. Byl to starší holohlavý pán s novinami v zadní kapse kalhot. Začal si rukavice se zájmem prohlížet a přendávat z jedné ruky do druhé. Aha, tak to se asi dostanou k tomu pánovi. Pán s novinami si dokonce rukavice vyzkoušel, ale asi se mu nelíbily. Po chvíli je položil zpět na lavičku a odešel. No to je smůla! Už jsem se začal radovat, že si rukavice někdo odnese domů a že tu nebudou jen tak zapomenuté ležet. Nezbude nám tedy nic jiného, než čekat.

Na spadlý sníh již začala dopadat první světla pouličních lamp. Setmělo se a rukavice se mi zdály čím dál tím krásnější. Zimní mrazík nezkrášlil jen okolní zimní krajinu. Jemnými krystalky pokryl skleněná těla rukavic, která byla dosud průzračně čistá. Světlo lampy se na těle zmrzlých rukavic odráželo, takže mi připadaly, jako by byly posety diamanty. Dlouhá noc se pomalu chýlila ke konci. Začalo se rozednívat. Jsem zvědavý, co mi přinese nový den a jak dlouho tu budou rukavice se mnou (Šikulová, Rytířová, 2006).

Učitel klade žákům otázky:

Poznali jste, kdo příběh vypráví?

Jak jinak by se mohl příběh jmenovat?

Máte někdo nějaký návrh, jak by mohl příběh skončit?

Chtěl by nám někdo příběh dovyprávět?

Co myslíte, jaký pocit měl sněhulák, když příběh vyprávěl?

A co vy, sněhuláci, jak se cítíte?

2. Činnosti

a) Volné psaní

Žáci se vezmou podložky (nejvhodnější je pevná deska s flipem) a papírem a po dobu 5 minut zapisují vše, co je napadne k příběhu. Své pocity, myšlenky, otázky. Žáci se vyjadřují v celých větách a nesmí po celou dobu přestat psát. Nevrací se, neopravují chyby, neškrtají. Zaznamenávají úplně vše, na co v danou chvíli pomyslí. (Např. „...už mě nic nenapadá...“, „...bolí mě ruka...“, „...sedí se mi nepohodlně...“, „...už vážně nic nevím...“ apod.)

Po uplynutí doby určené na psaní, žáci utvoří dvojice a vzájemně si čtou vytvořené zápisy. Podtrhávají společné prvky. Po sdílení se vrací zpět na své místo v kruhu a učitel vyzve žáky, kdo by chtěl přečíst to, co si zaznamenal. Vybraný žák přečte svůj zápis. Prozradí, s kým pracoval ve dvojici, co měl s kamarádem společného a jak se mu kamarádův zápis líbil.

b) Zahřívání – pohybová relaxace

„Zimní příběh tedy vyprávěl sněhuláček. Pěkně se u toho vypravování roztřásl. Asi je mu zima. Děti, vyskočte a ukažte sněhulákovi, jak by se mohl zahřát.“ Žáci nejprve na místě protahují nohy, trup, ruce i hlavu a potom se proběhnou i po volném prostoru třídy. Učitel má v ruce triangel. Vždy, když triangel zazní, sněhuláček povyskočí. V závěru relaxace se žáci zase sejdou v kruhu.

c) Dělení do skupin

„Kabátky sněhuláků bývají ozdobeny knoflíky. Já tady mám pro vás jeden náhradní. To kdybyste dnes během dne nějaký ztratili. Stačí si jen vybrat.“ Učitel obchází mezi dětmi se sáčkem, ve kterém má knoflíky různých barev nebo tvarů. Žáci si vyberou jeden z nich, nedívají se na něj a rychle schovají v dlani. Teprve až když mají všichni žáci v ruce knoflík, najednou dlaně otevřou. Dělí se potom do pracovních skupin podle určeného kritéria (barva, tvar, velikost knoflíku). Počet stejných knoflíků odpovídá zamýšlenému počtu členů skupiny (Šikulová, Rytířová, 2006).

d) Práce s textem

Na magnetické tabuli má učitel připravenou báseň J. Žáčka *Modrá a bílá*. Báseň je připravena v tolika kopiích, kolik je pracovních skupin. Jednotliví žáci ze skupiny chodí střídavě k tabuli, přečtou si slovo básně, škrtnou je a zapíší na list papíru připravený v pracovních skupinách. Žáci se střídají stále dokola, pokud nepřepíší celou báseň. K tabuli jde vždy jeden žák a zapíše jedno slovo.

J. Žáček

Modrá a bílá

Bílá zima, modré mrazy,	Nic lepšího nad mráz není,
sněhuláci celí nazí.	zima je mé potěšení
Proč si, sněhuláčku náš	modrá zima, bílý sníh,
ze zimy nic neděláš?	děti v teplých čepicích

e) Přednes básně

Po zapsání básně si skupinky připraví výrazný přednes a báseň prezentují ostatním.

f) Říkanka pro sněhuláka

„Sněhulák z našeho zimního příběhu už se sice nechvěje zimou, ale stále je smutný. Rozveselíme ho, když mu sami složíme pěknou říkanku.“ Žáci ve skupinách se zamýšlí nad rýmy a skládají pro sněhuláka říkanku. Říkanka musí obsahovat nejméně dva verše, aby sněhuláka rozveselila. Říkanku zapisují na druhou stranu pracovního listu.

g) Ledolamka

„Sněhuláka se nám podařilo rozveselit, ale co my, sněhuláci ve třídě? Pojd'te do kruhu, teď se chvíli budeme zase smát my!“ Žáci si pod vedením učitele zahrají ledolamku. Učitel pracuje se slovy: **klouzačka, vločka, mrazík**. Žáci stojí v kruhu a učitel uprostřed. Při vyslovení jednoho ze slov, ukáže na žáka stojícího v kruhu a vysloví jedno ze slov. Žáci se pohybují podle daného slova:

Klouzačka – žák, na kterého učitel ukázal, si sedne do dřepu a žáci vpravo a vlevo naznačují klouzavý pohyb nohama.

Vločka – žák, na kterého učitel ukázal, stojí v pozoru (bojí se, aby na něj nějaká vločka nepadla), žáci po stranách foukají kolem sebe, jakoby chtěli vločky rozfoukat.

Mrazík – žák, na kterého učitel ukáže, se začne třást a klepat zuby (je mu velká zima), žáci po stranách ho začnou zahřívát jemným poklepáváním oběma rukama po celém těle.

Ten, kdo činnost splete, jde do kruhu a vystřídá učitele.

h) Pětilístek

Po rozesmání smutných sněhuláků a po relaxaci se žáci – sněhuláci vrací do pracovních skupin a vytvářejí pětilístek na téma Sněhulák.

Sněhulák

	<u>studený</u>	<u>smutný</u>	
	<u>stojí</u>	<u>čeká</u>	<u>taje</u>
<u>Sněhulák</u>	<u>má</u>	<u>dlouhý</u>	<u>nos</u>
		<u>zima</u>	

ch) Oblékáme sněhuláka do modrého kabátu

Žáci mají ve skupinách modré papíry a na bílém archu A3 připravený obrys sněhuláka. Vybarví sněhulákovi klobouk - hrnec barvou, na které se dohodnou všichni členové skupiny a oblékají ho do modrého kabátu tím, že na barevné proužky vymýšlejí a zapisují slova, která postupně vlepují do tří sněhulákových koulí. Slova se nesmí opakovat.

První koule – slova s tvrdými souhláskami.

Druhá koule – slova s měkkými souhláskami.

Třetí koule – slova s obojetnými souhláskami (místo i/y vyznačí pouze pomlčku, protože učivo o obojetných souhláskách uprostřed slov není obsahem učiva 2. ročníku).

Skupina, která zaplní celého sněhuláka, ukončí práci ostatních skupin rozzvučením trianglu. Následuje společná prezentace a čtení slov.

i) Zpěv písně

„Sněhuláka se nám podařilo pěkně rozveselit i obláci do nového kabátku. Je dokonce tak veselý, že by si rád zazpíval. Naučíme ho tedy písničku, kterou umíme i my.“ Žáci zpívají píseň Zimní, kterou znají z hodin hudební výchovy

Zimní

Hudba: Emil Strašek

Slova: Jiří Kafka

1. Vítr fouká do komína, všemi okny lomcuje,
vysmívá se meluzína, proč ten vrabec běduje.
Fí- jú, fi – jú, fi, fi- jú, fi – jú, fi.
Vysmívá se meluzína, proč ten vrabec běduje.
2. Jen se nesměj, meluzíno, taky by tě přešel smích,
kdybys měla uklizeno, do bytu ti padal sníh.
Fí- jú, fi – jú, fi, fi- jú, fi – jú, fi.
Kdybys měla uklizeno, do bytu ti padal sníh.

j) Choreografie – pohybový doprovod

„Náš sněhulák rád tančí. Vymyslete k písničce Zimní pohybový doprovod, secvičte a předved'te sněhulákovi. Jistě se k vám rád přidá. Potom už mu nebude scházet vůbec nic.“ Skupiny si vyberou volný prostor ve třídě a vymyslí a naučí se choreografii k písni. Tu potom předvedou společně se zpěvem ostatním skupinám.

k) Sněhulákův kamarád

„A přeci. Sněhulákovi stále něco chybí. Co myslíte? Co by to mohlo být? Bez koho se nikdo neobejde? I každý z vás ho má.“ Učitel vede žáky řízeným rozhovorem k pojmu kamarád. „Měli bychom tedy sněhulákovi vyrobit kamaráda.“ Žáci vyrábí ze čtvrtky a krepových papírů loutku sněhuláka.

Závěr

V závěru projektu žáci sedí opět v kruhu. Společně s učitelem si připomenou všechny aktivity a zhodnotí je. Učitel vysloví domněnku, že se všechny skupiny snažily sněhuláka rozveselit tak, jak nejlépe mohly a zeptá se žáků na jejich názor. Zda si myslí, že se jim to podařilo.

Reflexe

Jak se ti líbil úvodní příběh?

Bylo ti při čtení smutno?

Stalo se ti také, že jsi někde něco zapomněl?

Která činnost pro tebe byla dnes nejsložitější?

Kde ses naopak nejvíc uplatnil?

Pracovali všichni ve skupině?

Jak se ti dařilo vymýšlet choreografii k písničce?

Kdo při této činnosti přebíral hlavní roli?

Proč myslíš, že zrovna tento kamarád?

Kterou činnost bys nejrady vynechal?

Chyběla ti dnes nějaká aktivita?

Co bys chtěl dělat příště?

11.6 Únor – Pohádka

Cíl projektu:

Objasnění pojmu pohádka, rozvoj čtenářských dovedností, orientace v textu a procvičení paměti.

Pomůcky:

Pruhy balicího papíru, encyklopedie J. Žáčka nebo B. Říhy, výroky z pohádek, zvoneček, barevné žetony (papíry), text pohádky Ječeniček a Mapařenka, obrázky geometrických tvarů a těles, lavička (švihadlo) a obrázky pohádkových předmětů, sáček s bonbóny, text pohádky na dramatizaci (viz úkol f).

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Lidé kolem nás

Člověk a zdraví (tělesná výchova) – cesta královstvím bystrozrakých

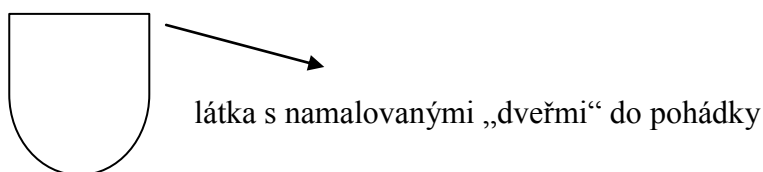
Umění a kultura (výtvarná výchova) – obrázková osnova

Matematika a její aplikace – Geometrie v rovině a v prostoru

Průběh projektu:

1. Motivace

Žáci sedí v půlkruhu na židlích ve volném prostoru třídy. V čele půlkruhu je šňůra na prádlo (pevnější provázek apod.), na které visí látka (můžeme nahradit velkým archem balicího papíru). Na látce jsou namalována velká vrata.

Učitel vyzve žáky, aby zapřemýšleli a řekli, co se za těmi dveřmi skrývá nebo kam by mohly vést. Trpělivě vyslechne všechny návrhy a řízeným rozhovorem navede žáky na pojem pohádka. „Ano, máte pravdu. Nejsou to ledajaké dveře. Jsou to dveře do pohádkové říše. Za těmi dveřmi je svět plný kouzel, fantazie, snění a neobyčejných postav a kouzelných předmětů. My teď zlehýnka a opatrně vstoupíme do pohádky. Děti, víte, se kterými

pohádkami bychom se za těmi dveřmi mohli setkat?“ Žáci jmenují nahodile pohádky, které znají a učitel je zapisuje na tabuli. „Dobře, uvidíme, jestli tyto pohádky opravdu cestou potkáme.“

2. Činnosti

a) Pohádka

Objasnění pojmu pohádka. Práce metodou Insert. Učitel má připraveny pruhy balicího papíru, na které vypsál informace o pohádce z Žáčkovy Encyklopedie pro žáčky nebo z Dětské encyklopedie Bohumila Říhy.

Pohádky si lidé dřív vyprávěli, aby zapomněli na své starosti.

Člověku pomáhají nadpřirozené síly.

V pohádce je možné všechno.

Známe pohádky lidové, umělé a moderní.

Je to svět králů, čarodějnic, draků a víl.

Lidé dnes už dokážou víc než v pohádkách.

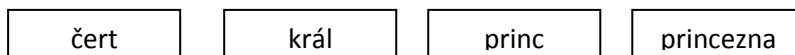
Dlouhý by dnes jistě nedohonil třeba stíhačku.

(Říha, 1984)

Stejný text dostanou dvojice dětí, které sedí vedle sebe. Učitel čte text na pruzích papíru a po přečtení přišpendlí na látku s dveřmi do pohádky (nalepí na arch papíru) a vyzve žáky, aby stejnou větu vyhledali v textu. Po přečtení všech vět učitel vybidne dvojice, aby podtrhly nové informace a označily otazníkem to, čemu nerozumí. Po přečtení a vyznačení textu si žáci vzájemně sdělují informace a pokouší se mezi sebou si pojmy vysvětlit. Informace, které zůstaly neobjasněny, učitel zapíše na tabuli a společně se žáky hledá odpověď.

b) Rozdělení do skupin

„V pohádkách také vystupují různé bytosti.“ Žáci je jmenují a učitel některé z nich zapisuje na volný list papíru (podle počtu požadovaných skupin).

Učitel má také připravené výroky z pohádek a žáci hádají z jaké pohádky je výrok vybraný. Pokud žák pozná, dojde ke zvonečku, který je položený u dveří do pohádky a zazvoní. To žáka opravňuje k odpovědi. Vysloví svůj typ a za správnou odpověď dostane od učitele barevný žeton (lístek z barevného papíru).

Např.:

čert – červený král – zelený princ – modrý princezna - žlutý

Pohádkových výroků je tolik, kolik členů tvoří pracovní skupinu. Podle získaných barevných žetonů se žáci rozdělí do skupin.

Čert:

„Já jsem malej, ale šikovnej! (Princezna ze mlejna)

„Přineste mi do pekla Dorotu Máchalovou!“ (Čertův švagr)

„Nebojte se, maminko, já nejsem čert, já jenom tak vypadám.“ (S čerty nejsou žerty)

„Hele, myšák, a krade!“ (Z pekla štěstí)

Král:

„Jiříku, tohohle hada mi upečeš. A ne abys kousek ochutnal!“ (Zlatovláska)

„Našli, moji rádcové, našli?“ (Pyšná princezna)

„A jak ty mě máš ráda, Maruško?“ (Sůl nad zlato)

„Dejte jí do postele hrášek. Na něj deset matrací a deset peřin.“ (Princezna na hrášku)

Princ:

„Ať mě tvoje dcera navštíví, když je tak chytrá. Ale pamatuj si: musí přijet obutá a neobutá, oblečená neoblečená, musí přinést dar nedar a přijet nepřijet“!(Chytrá horákyně nebo princezna Koloběžka první)

„Takové malé píske! Kuře neopeřené!“ (Tři oříšky pro Popelku)

„Jsem princ Velen a tohle jsou moje sestřičky.“ (O Slunečníku, Větrníku a Měsíčníku)

„Kdo nemá královské R, ten nemá žádný charakter.“ (O princezně, která ráčkovala)

Princezna:

„Je tu neveselo, je tu truchlivo.“ (Princové jsou na draka)

„Dělejte něco! Zavolejte doktora! Ať mě zbaví toho ohavného nosu!“ (Tři veteráni)

„Tomu se mám smát? Vždyť je to k pláči! Já se snad upláču!“ (Šíleně smutná princezna)

„Co to tu tak krásně voní? Snad ne chleba se sýrem? (Lotrando a Zubejda)

(Balková, 2006)

c) Mapařenka a Ječeniček

Skupiny dostanou text s pohádkou a zadáním úkolu. Úkolem je vyškrtat ve větách pohádky části slov, které tam nepatří. Větu napsat na pruh papíru. Po vypracování z vět složit celý příběh. V práci se střídají všichni členové skupiny.

Mapařenka a Ječeniček

V jelidnom leprase stáčila kuperníková chasaloupka. Bymudlela v ní stapará bačibička. Jepadnou přišišel Ječeniček a Mapařenka. Ječeniček vymulezl na střemchu a z komípána zahučal loupapat perčuník. Bačibička ale Mapařenku a Ječenička chykutila a stěžila je ucupéci v pěniči. Děkuti ale utepekly a bačibička je nekuchytila (Horník, 1997).

d) Popelčino přebírání

Učitel rozmístí po třídě obrázky geometrických tvarů a těles. Žáci mají za úkol najít obrázek geometrického tvaru nebo tělesa a přinést ho do pracovní skupiny. Na tuto činnost učitel vymeze určitý časový limit. Teprve po uplynutí limitu, skupiny třídí „přebírají“ nashromážděné obrázky na tvary a tělesa. Nalepí na papír a pojmenují. Žáci smí vzít pouze jeden obrázek a ve sbírání se střídají.

e) Cesta královstvím bystrozrakých

Ve volné části třídy, do které pracovní skupiny nevidí (na chodbě, v jiné třídě apod.) je umístěna lavička (stačí však i lano nebo svázaná švihadla). Po obou stranách lavičky jsou rozmístěny obrázky s věcmi typickými pro pohádky (např. bubínek, perník, hrášek, zlatý vlas, bábovka, perlový náhrdelník, liška, koblížek apod.). Učitel vyzve žáky, aby po jednom odcházeli do království za 9 horami a 9 řekami. Každý žák se projde královstvím bystrozrakých a snaží se zapamatovat si co nejvíc věcí, které cestou viděl. Cestou se nesmí ničeho dotknout ani promluvit. Na konci cesty si může vzít bonbon z kouzelného sáčku a vrátit se zpět. Teprve, když se vystřídají všichni žáci, vrací se do pracovních skupin. Ve skupinách se vzájemně radí a zapisují věci, které si pamatují z cesty královstvím. K symbolu připojí i název pohádky.

Např.:

bubínek – O Budulínkovi

perník – O perníkové chaloupce

hrášek – O Budulínkovi

zlatý vlas – Zlatovláška

bábovka – O Červené karkulce

koblížek – O Koblížkovi

Po splnění úkolu odcházejí všichni společně k lavičce a na druhou stranu listu (nebo pod čáru) zapisují věci, na které si nevzpomněli. Mluví skupiny potom přečte ostatním právě ty věci, které žáci dopsali. Učitel vybídne žáky, aby zjistili, která z věcí se objevila mezi zapomenutými nejčastěji a vyzve je, aby se zamysleli, proč tomu tak je.

f) Domýšlení příběhu

Po úspěšném návratu z cesty královstvím bystrozrakých čeká žáky velmi složitý úkol. Úkol zde nechala zlá královna zrovna, když spěchala za Sněhurkou. Ve skupinách leží obálka s listem, na kterém začínají tři pohádky. Ze tří možností si žáci společně vyberou jednu a pokračují v příběhu. Nakonec se zamyslí a pohádce vytvoří takový konec, aby vše dopadlo dobře. Zástupce skupiny převypráví ostatním celou pohádku. Verzi, kterou si skupina vybrala a dokončila.

V paláci – chaloupce – rákosí za sedmero horami žila němá děvečka – rusalka – princezna jménem Rosnička – Hortensie – Bětka. Byla velmi pohledná a laskavá, na co sáhla, to se jí dařilo. Ovšem nejraději ze všeho odpočívala – tančila – zametala na dvorku – pohovce – vodě. Škoda, že si při tom zametání – odpočívání – tancování nemohla zazpívat. Moc jí to mrzelo. Jednou zvečera se Bětce – Rosniče – Hortensii zjevil kouzelný dědeček a pravil: „Prozradím ti, milé děvče, jméno mladíka, který tě zbaví němoty a naučí tě mluvit. Je to Lojza – Mojmír – Šupina z vedlejšího rybníku – statku – království. Dál dělej, co umíš!“ A zmizel.“No tohle! Vyděsila se v duchu Hortensie – Rosnička – Bětka. „Zrovna Mojmír – Šupina – Lojza! Takový moula!“

Nicméně opatřila si jeho fotografii a vydala se za ním. Za vsí u polámaného plotu čirou náhodou potkala princeznu a rusalku – rusalku a děvečku – děvečku a princeznu. Brzy dívky zjistily, že jsou všechny němé a vyrozuměly se o svém osudu. Ukázaly si fotografie a stala se úžasná věc! Každá se hned zakoukala do mládence té druhé: Rosnička – Bětka – Hortensie do Lojzy – Šupiny – Mojmíra, Hortensie – Rosnička – Bětka do Šupiny – Mojmíra – Lojzy, Bětka – Hortensie – Rosnička do Mojmíra – Lojzy – Šupiny. Co teď měly dělat? Měly jít za hlasem svého srdce, nebo zůstat úplně bez hlasu? (Straka, 2001)

g) Dramatizace pohádky

Po prezentaci pohádky si žáci mezi sebou rozdělí role a secvičí krátké divadlo, ve kterém především improvizují. Důležité je, aby svou roli dostal každý člen skupiny a každý se na dramatizaci podílel. Představení předvedou ostatním skupinám.

h) Obrázková osnova

Po dramatizaci pohádky mají žáci za úkol ve skupách vytvořit obrázkovou osnovu. Každý člen skupiny si vybere jeden námět a výtvarně ho zpracuje. Jednotlivé obrázky žáci nalepí na papír podle posloupnosti děje a předvedou ostatním. V prezentaci se střídají. Každý komentuje svůj obrázek.

Závěr

Žáci sedí opět v polokruhu na židličkách u namalovaných dveří do pohádky. Učitel připomene a shrne všechny činnosti dne a vyzve žáky, zda by dokázali vyjmenovat, se kterými pohádkami se dnes setkali. Společně kontrolují s názvy pohádek napsanými na tabuli.

Reflexe

Co pro tebe bylo dnes obtížné a proč?

Co tě překvapilo?

Měl někdo obavy z některé činnosti?

Chybělo ti dnes něco?

Co bys příště rád dělal?

Mrzí tě, že jsme dnes nepracovali s tvou oblíbenou pohádkou?

Poznal jsi nové pohádky?

Čtete si doma společně pohádky?

Kdy si s maminkou nebo tatínkem uděláte čas na společné čtení pohádek?

11.7 Březen – Roční období

Cíl projektu:

Cílem projektu je navození příjemné a přátelské pracovní atmosféry ve skupinách vytvořených dětmi podle sympatií (kamarádství). Zdokonalit vyjadřovací schopnosti a nebát se prosadit svůj názor. Rozdělovat efektivně práci ve skupině a zodpovídat za činnost celé skupiny. V průběhu projektu si prohloubit vědomosti ze vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět a pokusit se vytvořit hodnotnou činnost pro spolužáky.

Pomůcky:

Žlutý, zelený, hnědý a bílý šátek, karton s nadepsanou hádankou o ročním období, balicí papír, zvýrazňovač, barevné papíry, rozstříhané říkanky po verších, Orffovy nástroje, obrazy ročních období J. Lady, encyklopedie, knihy, obrazový materiál o ročních obdobích.

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) - Rozmanitost přírody

Umění a kultura (hudební výchova) – rytimizace, hra na Orffovy nástroje

Umění a kultura (výtvarná výchova) – kresba plakátu

Člověk a svět práce – vytváření plakátu

Matematika a její aplikace – Čísla a početní operace

Průběh projektu:

Týden před realizací tohoto projektu byli rodiče i děti seznámeni s námětem březnového projektu. Žáci měli za úkol se během týdne rozdělit do stejně početných pracovních skupin podle vlastního přání. Pracovní skupiny utvořili podle počtu ročních období, tedy čtyři. V den projektového vyučování přišli žáci oblečení do barev charakterizujících dané roční období – žluté (léto), zelené (jaro), hnědé (podzim) a bílé (zima).

1. Motivace

„Děti, představte si, že jste poslední zimní sněhové vločky.“ Žáci se pohybují po třídě. Učitel žáky navede do volného prostoru třídy (koberec apod.) a vyzve je, aby se vždy tři žáci – vločky spojili a vytvořili svými těly sněhuláka. Jeden žák je ve dřepu, druhý v podřepu nad ním opřený o jeho záda a třetí žák stojí za nimi. „Sněhuláčci, podívejte se na mě. Jsem sluníčko a posílám na vás první sluneční paprsky. Nejdříve roztaje hlava sněhuláka. Kdo je první, pomalinku padejte na zem. Potom roztaje tělíčko a nakonec poslední koule.“ Všichni žáci sedí na zemi a učitel je vyzve, aby se posadili do kruhu. Uprostřed kruhu leží čtyři šátky – žlutý, hnědý, zelený a bílý. Pod šátky jsou na čtvrtce fixem výrazně napsané hádanky vztahující se k ročním obdobím.

Když tě řeka unese

na potoce, na řece,

pozná každý hned,

že tě nesl ...

(led)

Časně ráno vychází

po nebi se prochází.

V poledne je nejvýše,

střechy zlatě popíše.

(slunce)

Bílá jako mléko je,

tichem všechno přikryje

a v tom bílém pytli ticha

všechno zastře, všechno smíchá

auta, domy, stromy, lidi,

nikdo tě pak neuvidí.

(mlha)

Žloutne to, a žloutek není.

Mléko má, a kráva není.

Chmýří má, a house není.

Foukne vítr, nic z ní není.

(pampeliška)

Učitel vyjme zpod šátku hádanku a položí ji na šátek dané barvy. Žáci hádají hádanky a po uhodnutí všech, je učitel nasměruje rozhovorem k tématu projektového vyučování – ročnímu období.

Co vám připomíná pampeliška a zelený šátek?

Jaké roční období?

Co vám připomíná slunce a žlutý šátek?

Jaké roční období?

Co vám připomíná led a bílý šátek?

Jaké roční období?

Co vám připomíná mlha a hnědý šátek?

Jaké roční období?

Které roční období je právě teď?

Které předcházelo?

Které bude následovat?

Které máte nejraději a proč?

2. Činnosti

a) Práce ve skupině

Žáci odcházejí do pracovních center podle barev oblečení ročního období a s sebou berou hádanku a šátek. Ve skupinách vytvářejí logo a slogan, kterým budou charakterizovat své roční období. Logo i slogan vytvářejí na arch balicího papíru.

b) Brainstorming

Žáci mají ve skupinách připraveny papíry v barvách příslušného období, na které zapisují vše, co vědí nebo co si myslí o svém ročním období. Skupiny si výsledky brainstormingu vymění mezi sebou a společně zkontrolují, zda jsou napsány všechny pojmy správně. Po kontrole každá skupina nalepí svou práci na plakát.

c) Říkaneky

V zadní části třídy leží nastříhané říkaneky.

Jaro

Slepička se popelí, vajíčko se kutálí. Kokodák, kokodák, snesla jsem jich padesát.	Tamhle je háječek tamhle je roveň, pasou tam pasačky mají tam oheň.	Vítej,vítej, máji, my jsme tobě rádi, vítej líčko líbezné, obilíčko zelené.
---	--	--

Léto

Vijte, vijte věnce, dělejte pletence, však je dosti kvítí, že se louka svítí.	Jsou na potoce ráčata, jsou na potoce raci. Uděláme na ně sáček, uhlídáme, chytí-li se ráček.	Dobře se seče za rosy zrána zelená travička moje frajírečka.
--	--	---

Podzim

Náš táta šel na houby, Jestli on tam zabloudí? Nezabloudí těšte se, on vám houby přinese.	Horo, horo bramborová, má panenka není doma, není doma, je na poli, vykopává tam brambory.	Nechod' tam, prší tam, je tam velké bláto, upadneš, nevstaneš, budeš volat: táto!
--	---	--

Zima

Koleda, koleda, Štěpáne, co to neseš ve džbáně? Nesu, nesu koledu, upad jsem s ní na ledu.	Na mou duši, to je zima! Neškodila by peřina, kožich pěkně chlupatý od hlavy až po paty.	Zima je, zima je, každý se raduje, na sněhu i na ledě bavíme se vesele
---	---	---

(Kovaříková, Lyčková, 2006)

Říkanek jsou také na barevných papírech a jednotlivé proužky jsou očíslovány 1 – 3 pro lepší orientaci v říkankách. Žáci postupně běhají pro jednotlivé papírky z každé skupiny vždy jeden. Žák, který jde vybírat, nese šátek, vezme papírek a vrací se zpět ke své skupině. Teprve po předání šátku kamarádovi běží další. Říkanek skupiny složí. Po složení říkanky doběhne zástupce ke zvonečku, zacinká a ukončí tím činnost ostatních skupin. Žáci ve skupinách nacvičí vzornou recitaci říkanek a předvedou ostatním. Po prezentaci složené říkanky nalepí na plakát a nadepíší příslušnými názvy měsíců.

d) Rytmizace s Orffovými nástroji

Poté, co se žáci naučili říkanek recitovat, vyberou si jednu z nich, zrytmizují ji a rytmiizaci doprovodí hrou na tělo nebo pomocí Orffových nástrojů.

e) Slovní úloha

Učitel vyzve žáky, aby si vybrali jeden pojem (slovo) z říkanky a utvořili slovní úlohu v oboru čísel do sta. Slovní úlohu napíší na barevný papír ročního období, které představují a odnesou na předem určenou lavici. Papír otočí napsaným textem k desce stolu. Zástupce skupiny si přijde vybrat lísteček se slovní úlohou jiné barvy než je jeho skupina a s ostatními v týmu slovní úlohu vyřeší. Následuje společná kontrola vedená učitelem.

f) Tvorba plakátu

Každá skupina napíše krátké vypravování na téma svého ročního období s názvem:

Jaro a já.

Léto a já.

Podzim a já.

Zima a já.

Učitel pouze zadá body, které by mělo vypravování obsahovat. Vypravování mohou žáci doplnit symboly, kresbami nebo obrazovým materiálem.

příroda svátky (Velikonoce, Anenská pouť, posvícení, Vánoce)

sportování pranostiky

hry dětí jídlo

Žáci jsou motivováni k činnosti obrazy ročních období Josefa Lady. Mají k dispozici encyklopedie, obrazový materiál, PC, knihu pranostik a další. Pracují všichni členové skupiny. Na postupu i práci se vzájemně domluví tak, aby se na činnosti podíleli všichni. Po dokončení této části nalepí všechny informace a obrázky na plakát.

Závěr:

Skupiny předvedou a popíší výsledek své práce – plakát. Členové ostatních skupin hodnotí práci. Zamýšlí se nad tím, co by ještě doplnili, čím by práci obohatili a co by ještě přidali k prezentovanému ročnímu období. Učitel připomene průběh celého dne a zhodnotí aktivitu žáků.

Reflexe

Jak se ti pracovalo ve skupině, kterou jste si vytvořili sami?

V jaké skupině se ti pracuje lépe: ve skupině s blízkými kamarády nebo ve skupině nahodilé?

Ve které části projektu se ti pracovalo nejlépe?

Kde sis nebyl moc jistý?

Co pro tebe bylo nejsnazší?

11.8 Duben – Velikonoce

Cíl projektu:

Zopakování tradic, zvyků a symbolů Velikonoc. Procvičit početní výkony a zdokonalit komunikativní dovednosti při práci ve skupině. Rozvoj fantazie při tvoření nových slov.

Pomůcky:

Plyšový zajíček, košíček, čokoládová vajíčka, papírová vajíčka, barevné papíry s předepsanými říkankami, arch balicího papíru, fix, bonbony, papírové kartičky, papírová vajíčka se čtvercovou sítí relaxační hudba,

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Lidé a čas

Matematika a její aplikace – Číslo a početní operace, Závislosti, vztahy a práce s daty

Umění a kultura (hudební výchova) – velikonoční koledy, poslech

Člověk a svět práce – výroba plakátu

Průběh projektu:

1. *Motivace*

Žáci sedí v kruhu na koberci. Uprostřed kruhu je plyšový zajíček (slepička, kohoutek apod.) a drží v ruce obálku a košíček s bonbony, papírovými vajíčky a barevnými papíry. Učitel rozdává žákům čokoládová vajíčka a vyzve je, aby se dnes pěkně jmenovitě přivítali. Pozdravili se a k pozdravu přidali něco milého, co druhého potěší. (Např. „Ahoj Janičko, dnes ti to sluší, protože se pěkně usmíváš“). Oslovenému spolužákovi předá čokoládové vajíčko. Postupně se vystřídají všichni žáci a vzájemně se obdarují čokoládovými vajíčky. Do této aktivity se zapojí i učitel a celou činnost zahájí, aby žákům pozdrav předvedl. Po přivítání upozorní učitel žáky, aby nezapomněli pozdravit také plyšového zajíčka. Zeptá se, proč si myslí, že dnes přišel mezi nás. Postupně se dostane k pojmu Velikonoce.

2. Činnosti

a) Brainstorming

Učitel napíše na arch balicího papíru vystřižený ve tvaru vajíčka slovo Velikonoce a žáci postupně přepisují velikonoční pojmy. Mají několik fixů a vzájemně si je předávají. Píše vždy ten, koho napadne nové slovo. Po vyčerpání všech nápadů, učitel slova přečte.

b) Zajíčkův velikonoční dopis

Učitel upoutá pozornost na zajíčka a na obálku, kterou drží v ruce. Vyzve nejlepšího čtenáře (nebo žáka, který má zrovna svátek, narozeniny, je smutný apod.), aby dopis přečetl.

Dobrý den milé děti,

jsem vánoční zajíček a přišel jsem dnes za vámi, abych vám řekl něco o adventu. Jistě víte, že Velikonoce jsou tradiční oslavou dne dětí. Já mám tyto svátky moc rád, protože barvím brambory, z modřínových proutků pletu copánky a s maminkou pečeme velikonočního Rumcajse. Vždycky se těším na velikonoční středu, kdy chodíme s ostatními na koupaliště. Mám s sebou velikou pomlázku ozdobenou barevnými tkaničkami od bot. Šlehám všechny policisty v okolí, aby byli nemocní, smutní a líní. Za odměnu potom dostávám rozbitá vajíčka. Nejraději mám ta z lásky, protože jsou krásně černá. Ale také rád dostávám vajíčka pěkně vyzdobená různými vzory. Maminka mi prozradila, že se takovým velikonočním vajíčkům říká přeslice. Není to ale jen tak. Musím se pokaždé naučit novou řehtačku, abych neříkal tu samou jako příští rok. A co vy, děti? Máte Vánoce také tak rádi jako já?

Moc Vás zdraví Váš zajíček

Po přečtení dopisu se učitel zajímá, jestli žáci se vším souhlasí. Čte text ještě jednou a vybídne žáky, aby odhalili chybná slova a opravili je. Slova zapisuje na tabuli:

velikonoční	Velikonocích	jara	pomlázky
vajíčka	vrbových	beránka	pondělí
koledu	stuhami (mašlemi)	děvčata	zdraví
veselá	pilná	barevná	červená
kraslice	koledu	vloni	Velikonoce

Po zapsání slov na tabuli žáci pod vedením učitele přečtou dopis se správně doplněnými slovy.

c) Dělení do skupin

Kromě dopisu žákům zajíček přinesl také sáček s bonbonky. Za odměnu, že dopis pěkně opravili, si mohou ze sáčku vzít jeden bonbon. Bonbony mají různé příchutě a každá příchut' označuje jednu skupinu. Čtyři skupiny je možno určit bonbony s příchutí citronovou, čokoládovou, třešňovou a peprmitovou. Učitel může také využít tvary bonbonů (Šikulová, Rytířová, 2006).

d) Nová slova

Učitel podtrhne na tabuli slova: vajíčko, pomlázka, koleda, jaro, kraslice a vyzve pracovní skupiny, aby k těmto slovům vymyslely nové pojmy. Jako příklad uvede slova, která s Velikonocemi nesouvisí.

Např.:	propisovačka – slovoписка	nůžky – šmikostřih
	košík na houby – houbynos	bota – světochodka
	letadlo – mrakolet	zmrzlina – lízoled

Žáci ve skupinách tvoří společně nová slova a zapisují je na kartičky. Po skončení aktivity žáci všechna slova čtou. Společně vyberou nejzajímavější novotvary a zástupce skupiny je jde nalepit k brainstormingu z úvodu dne.

e) Velikonoční koleda

„V dopise se také zajíček zmínil, že se musí naučit novou velikonoční koledu.“ Učitel se zeptá žáků, zda si myslí, že zajíček zná koledu, kterou se naučili v hodině hudební výchovy, a vyzve žáky, aby koledu zajíčkovi zazpívali.

Přišel jsem k vám na pomlázku

Slova: M. Škodová

Hudba: A. Cmíral

1. Přišel jsem si pro pomlázku, nastavuji dlaň.
Běžím rychle přes dva vrchy jako hbitá laň.
Běžím rychle jako zajíc, chci se vás dnes ptát,
kolik vy mně těch vajíček chcete dneska dát
2. Když mi dáte pár vajíček bílých jako sních,
uvidíte, jakou radost budu míti z nich.
Když mi dáte jenom jedno, budu taky rád,
za pomlázku hodně zdraví já vám budu přát

Učitel se zeptá žáků, zda znají ještě jiné písničky o jaru nebo Velikonocích, které by mohli zajíčkovi zazpívat. Děti navrhnou např. *Pásla ovečky*, *Běžela ovečka* a další. K některým písničkám přidají pohybový doprovod.

f) Velikonoční říkanky

„Zajíček však nemá v košíku jen sladkosti. Ještě mu tam něco zbylo! Děti, podívejte se, co v košíčku zajíček ještě má. Jsou tam papírová vajíčka a barevné papíry.“ Učitel nechá výběr na žácích, protože další aktivity na sobě nezávisí a je lhostejné, která činnost proběhne jako první.

Na barevných papírech jsou vypsány říkanky, do kterých žáci zapisují chybějící slova a pracují na rýmech.

Zaječí říkadlo

Jiří Žáček

My jsme malí ušáci,
nemáme nic na ____ .
Trénujeme běh a skoky
přes pařezy, přes ____ .
Učíme se kotouly
nekoukáme na _____ .

Mlsný zajíc

František Hrubín

Zajíčku, jak se máš?
Kde si nejvíc ____ ?
V jetelíčku, v jeteli,
pak si skočím na ____ .

Bílý Beran

J. Křížová

Běží, běží beran bílý
běží, běží seč má ____ .
Přes blata a přes bažiny
přes blatouchy do ____ .
Ptá se bobr bobříka:
Kam ten beran ____ ?
pohleď bobře, dolů z kopce
čeká na něj bílá _____ .

Panímámo zlatičká

K.Plicka, F.Volf

Panímámo zlatičká
darujte nám _____ ,
nedáte – li vajíčka
uteče vám _____ ,
do horního _____
a z rybníčka do louže,
kdo jí odtud _____ ?

(Šottnerová, 2006)

Mrskut

F. Nechvátal

Děvčata jsou samý smích
šlehněte je po _____ .
Obíháme všechny dvory
holky lezou do _____ ,
přibouchly si kolenem,
my ty holky _____ !

Po doplnění rýmů si každý žák ve skupině vybere jedno říkadlo a naučí se je zpaměti. Potom prezentuje ostatním skupinám. Učitel zvlášť vyzdvihne toho, kdo si dobrovolně vybral delší říkadlo.

g) Příklady ukryté ve vajíčku

Zajíčkovi zbyla v košíčku ještě papírová vajíčka. Na nich jsou předeepsané matematické úkoly. Úkolů na vajíčku je tolik, kolik je členů skupiny a jsou očíslovány. Po společné kontrole výsledků půjde zástupce skupiny, která vyřešila vše bezchybně, nalepit vajíčko na plakát s výstupy z předešlých úkolů.

h) Ornamenty

Zajíček už má svůj košík prázdný. Za odměnu mu žáci do košíčku vyrobí pěkné kraslice. Učitel rozdá každému žákovi vajíčko vystřižené z kartonu, na kterém je nalepená čtvercová síť. Žáci vytvářejí ornamenty pastelkami a vyzdobené kraslice odnášejí zajíčkovi do košíku.

Závěr

Žáci sedí v kruhu a učitel připomíná činnosti celého dne. Všichni žáci hodnotí plakát *Velikonoce*, který v průběhu aktivit vytvořili. Učitel na závěr vyzve žáky, aby se pěkně a pohodlně posadili a pustí jim příjemnou hudbu (Např. Vivaldi *Čtvero ročních období*).

Reflexe

Co bylo dnes nejzábavnější?

Co bylo nejobtížnější?

Co se ti dnes nejvíc dařilo?

Co by sis přál, kdyby bylo vajíčko kouzelné?

Co ti dnes chybělo?

Naučil ses něco nového?

Co tě překvapilo a co zaujalo?

11.9 Květen – Maminka a naše rodina

Žáci si přinesou v den realizace projektu fotografii maminky, kterou mohou použít k další práci – lepení. Projekt doporučuji realizovat v předstihu před svátkem matek, aby vytvořená kytička ze samoschnoucí hmoty dostatečně vyschla a žáci si ji mohli včas odnést domů jako dárek ke Dni matek.

Cíl projektu:

Cílem je připomenutí svátku matek a lásky rodičů. Procvičení podstatných jmen a sloves a prohloubení učiva o abecedě.

Pomůcky:

Klubíčko, balicí papír, vodové barvy, lepidlo, barevné papíry, linkované papíry, obálka s rozstříhanou básničkou, samoschnoucí hmota, vykrajovátko nebo šablona kytičky, červená mašlička

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Lidé kolem nás

Člověk a svět práce – výroba domu se slovními druhy, kytička pro maminku

Umění a kultura (hudební výchova) – zpěv písně

Průběh projektu:

1. Motivace

Žáci sedí v kruhu a před sebou mají fotografii své maminky. Učitel je vyzve k tomu, aby zavřeli oči a mysleli jen na svou maminku. Představili si její tvář, vybavili její hlas. Zatímco žáci myslí na svou maminku a oddávají se příjemným pocitům, učitel jim polohlasně, klidným, příjemným hlasem vypráví:

„Doma jsme rádi. Je to místo bezpečí, klidu a pohody. Není to jen místo, kde žijeme a trávíme společně s celou rodinou svůj čas. Jsou tu především rodiče, maminka a tatínek a také sourozenci. U rodičů je nám dobře. Pečují o nás a dávají nám spoustu lásky. Pomáhají nám a foukají na bolístky. To snad umí nejlépe maminky. Všechny maminky na celém světě! Je moc dobře, že každý máme tu svou!“

Učitel si vezme do ruky klubičko (nejlépe červené) a řekne pěknou větu o své mamince. Potom vyzve jednotlivé žáky, aby i oni něco milého pověděli. Mluví vždy ten, kdo má klubičko. Pomocí klubička žáci vytváří pavučinku, protože si klubičko předávají všemi směry a přidržují vlnu. Vzniklou pavučinku lásky k mamince opatrně položí na zem a přiloží na ni fotografii své maminky, kterou si přinesli s sebou.

2. Činnosti

a) Otázky pro maminku kamaráda

Každý žák si vezme z hromádky 3 proužky papíru a na každý napíše jednu otázku, která se týká maminky spolužáka. Napsanou otázku položí k jakékoliv fotografii. Učitel upozorní, že u jedné maminky mohou být pouze 3 otázky.

b) Odpovědi

Žáci jdou k fotografii své maminky, vezmou si lístky s otázkami a odchází do lavice na otázky odpovědět. Lístky s odpověďmi a fotografií maminky si vezmou a posadí se zpět do kruhu po obvodu pavučinky. Vyberou nejzajímavější otázku a přečtou ostatním i s odpovědí.

c) Dělení do skupin – abeceda

Učitel vyzve žáky, aby se postavili do řady vedle sebe podle abecedního pořádku křestních jmen svých maminek. Žáci v řadě vysloví jméno své maminky a všichni vzájemně kontrolují, zda stojí správně. Řadu žáků rozdělí učitel do skupin tak, že jim od prvního přidělí číslo podle požadovaného počtu skupin.

d) Dům plný sloves

Žáci ve skupině namalují na arch balicího papíru velký dům, který rozdělí na místnost. Pod dům připíší větu: *Co dělá moje maminka* a na barevné lístečky (každá místnost má svou barvu) píšou slova a vlepují je do místností domu podle toho, co v té místnosti maminka může dělat. Po dokončení práce se skupiny i se svými domy sesednou zpět do kruhu. Učitel čte slovesa z jedné místnosti (např. z ložnice) a zeptá se ostatních skupin, zda mají ve své ložnici jiná slovesa. Takto projde všechny místnosti domu a postupně vybízí žáky k doplnění. V závěru této činnosti učitel vyzdvihne starostlivost, pracovitost a péči všech maminek a vybidne žáky, aby si k sobě vzali zpět fotografii své maminky.

e) Podstatná jména v zahradě

Žáci k domu dokreslí zahradu (plot) a učitel se zeptá, co nebo koho by si jejich maminka přála mít na zahradě. Žáci opět píšou na barevné lístečky (tentokrát podstatná jména) a vlepují na místo určené pro zahradu. Presentaci této činnosti provádí žáci sami.

f) Popis

Každý žák dostane barevný papír A4, který našíř přeloží a dovnitř na pravou stranu nalepí fotografii maminky. Na linkovaný papír, zastřížený na velikost o něco menší než A5, píšou žáci odpovědi na otázky, které učitel zapisuje na tabuli.

- Jak vypadá moje maminka? (barva očí, vlasů, velikost)
- Jaká je moje maminka? (povahové vlastnosti)
- Co má ráda?
- Co moje maminka nejraději dělá?

Otázky učitel blíže vysvětlí podle vyspělosti a vyjadřovacích schopností svých žáků. Popis maminky žáci nalepí vpravo vedle fotografie. Zavřením papíru vytvoří přáníčko pro maminku.

g) Písnička pro maminku

Žáci si v relaxační chvíli připomenou písničku, kterou se naučili v hudební výchově.

Máminy oči

Hudba: Viktor Kalabas

Slova: J. V. Svoboda

1. Ráno vstává maminka má, slunce ještě spává.

A mě budí dvě sluníčka laskavá a smavá.

2. A to září dvě sluníčka v očích naší mámě.

Celičký den, ať jsem, kde jsem, všude hledí na mě.

3. Navečer, když slunce zajde, usne les i kvítí,

ještě nad mou spící hlavou dvě sluníčka svítí.

11.10 Červen – Návštěva v ZOO

Cíl projektu:

Cílem projektu je zopakovat učivo českého jazyka a připomenout si vhodné chování ke zvířatům. Projekt je záměrně situován do závěrečného měsíce školního roku. Žáci tak budou moci lépe aplikovat získané poznatky při prázdninových návštěvách zoologické zahrady nebo jiných objektů se zvířaty. Dalším cílem projektu je naučit se pracovat s informacemi, třídít je a porovnávat.

Pomůcky:

Pohlednice s obrázky zvířat žijících v zoologické zahradě, balicí papír, fix, lepidlo, čtvercová síť na programování s nalepenou postavou chovatele a zvířete, CD nebo nahrávka s písní Máme rádi zvířata, plyšový lední medvěd, nakopírované texty říkanky Lední medvěd (viz. úkol ch).

Mezipředmětové vztahy:

Člověk a jeho svět (prvouka) – Rozmanitost přírody (živočichové)

Člověk a zdraví (tělesná výchova) – pohybová relaxace, protažení

Člověk a svět práce – výroba plakátu

Matematika a její aplikace – Nestandardní aplikační úlohy a problémy

Umění a kultura (hudební výchova) – poslech a zpěv písně

Průběh projektu:

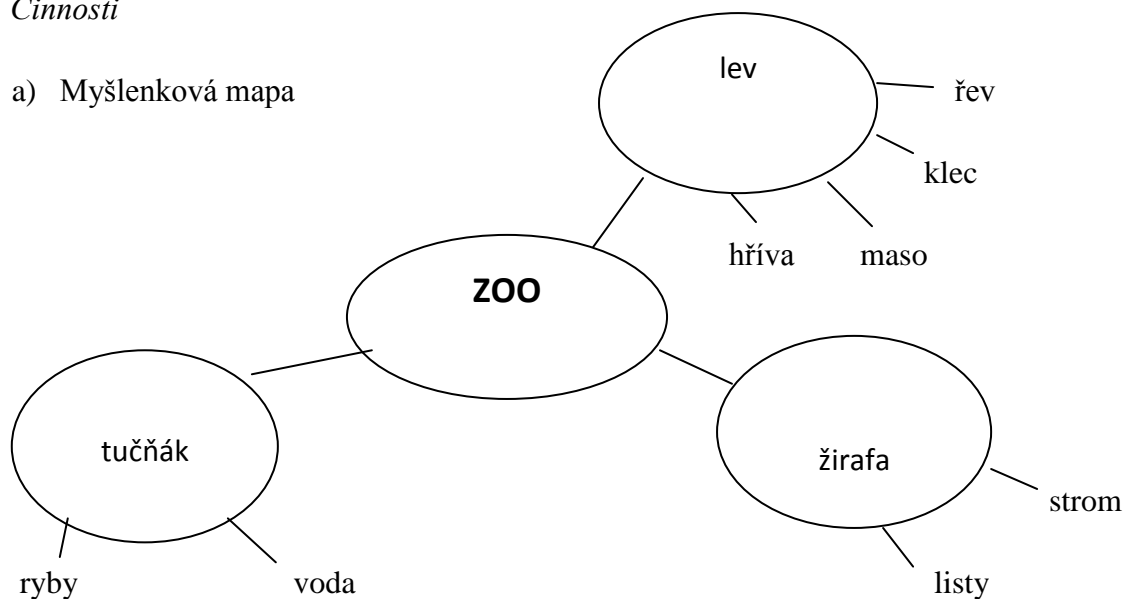
1. *Motivace*

Poslech CD nebo jiné nahrávky s hlasy zvířat, které mohou žáci vidět v ZOO. Hlasy zvířat jsou podbarveny relaxační hudbou. Učitel se ptá žáků, zda poznávají hlasy, které slyšeli ze záznamu. Co mají hlasy společného? Motivace dále pokračuje řízeným rozhovorem o zážitcích žáků z návštěvy zoologické zahrady s rodinou.

2. Činnosti

a) Myšlenková mapa

Např.:

b) Dělení do skupin

Učitel má přepraveny pohlednice s obrázky zvířat (podle počtu skupin). Pohlednici rozstříhá na 4 kusy. Žáci si vylosují z košíčku (sáčku, klobouku, obálky apod.) jednotlivé části a hledají spolužáky se zbývajícími částmi pohlednice. Podle pohlednic zvířat utvoří pracovní skupiny.

c) Popis zvířat

Skupina složila pohlednici. Učitel vyzve skupiny, aby se pokusily o jednoduchý popis zvířete z obrázku. Popis zapisuje vybraný člen pracovní skupiny na papír. Později popis všechny skupiny nalepí na jeden velký arch balicího papíru nadepsaný učitelem ZOO. Práce všech skupin budou tedy na jednom velkém plakátě, který se bude prezentovat ostatním třídám školy.

d) Cesta za potravou – programování

Chovatelé v ZOO zvířata krmí. Učitel vyzve žáky, aby vytvořili ve čtvercové síti pro ostatní skupiny cestu chovatele s potravou k příbytku zvířete. Žáci použijí program šipek. Každá skupina dostane čtvercovou síť. V levém dolním rohu je nalepen obrázek chovatele a v pravém horním rohu je obrázek zvířete. Vytvořené cesty ve čtvercové síti si skupiny vymění podle směru hodinových ručiček. Při prezentaci cest jednotlivými skupinami probíhá také rozhovor o potravě zvířat z obrázků. Čtvercové síť nalepí skupiny na společný plakát.

e) Pětílístek

Na zvíře, které chovatel nakrmil, vytvoří žáci pětílístek.

Např.:

Lev

silný statečný

řve loví žere

Lev má hustou hřívu.

král

f) Zpěv písně

Učitel má připravenou nahrávku písně Máme rádi zvířata. Žáci si píseň poslechnou, zazpívají a mohou doprovodit libovolnými pohyby vyjadřující zvíře ze zoologické zahrady.

Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,
Protože jsou chlupatá a mají hebkou srst
(srst srst srst srst srst srst srst)

Chybuje ten, kdo lvu skrz tu mříž, svou ruku podá
I když máme deset prstů, každého je škoda.
Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,
Protože jsou chlupatá a mají hebkou srst.

V zoologické zahradě, zahradě, zahradě
Nehlad'te lva po bradě, ukousne vám prst.
(srst srst srst srst srst srst srst)

g) Jak se chovat v ZOO

Učitel vyzve žáky, aby po relaxaci a zpěvu písničky vytvořili kruh. Z tašky postupně vyndává plyšového ledního medvěda a žáci hádají, o které zvíře jde. Učitel po uhodnutí zvířete řekne žákům několik vět jako lední medvěd. Dramatizuje řeč i pohyb medvěda.

Např.:

„Jsem lední medvěd Ríša. Koupal jsem se včera ve svém jezírku a představte si, co se mi nestalo. Do jezírka odněkud spadla větev. Lekl jsem se tak, že mi z tlamy vypadla má oblíbená dobrota – ryba! Poradte mi, děti, co se mohlo stát, že jsem se tak vylekal?“

Žáci hledají alternativy. Učitel navede žáky k rozhovoru o chování návštěvníků v ZOO. Poukáže na správné chování i na chování nevhodné a zeptá se žáků na zkušenosti z návštěvy zoologické zahrady.

h) Práce s informací

Ve třídě jsou rozmístěny encyklopedie, připravené tištěné články, časopisy apod. (vhodné je použití PC nebo využití počítačové učebny či školní knihovny), ve kterých žáci vyhledávají informace o ledních medvědech. Nalezené informace ve zkratce zapisují. Žáci pracují jednotlivě nebo ve dvojicích utvořených libovolně v rámci skupiny. Po uplynutí daného časového limitu se vrací zpět do pracovních skupin. Vyhledané informace si sdílejí ve skupině a nejzajímavější zápis prezentuje vybraný člen skupiny ostatním. Prezentované zajímavosti vylepí na plakát.

ch) Doplnění měkké a tvrdé souhlásky do textu

Ledn_ medvěd_

Jan Krejčí

Slun_čko pálí a pálí

a ledn_ medvěd_ neroztáli.

Že on_ nakonec nejsou z ledu?

J_nak to vysvětlit nedovedu.

(Kosová, Řeháková, 38)

Učitel rozmístí po třídě 10 nakopírovaných básniček o ledním medvědovi. Žáci chodí po třídě, část si přečtou, zapamatují a zapíší na papír. Doplní i/y. Nejzdařilejší (nejpečlivější) přepis nalepí na plakát určený k prezentaci.

i) Jméno pro medvěda

Každá skupina vymyslí jedno jméno pro ledního medvěda tak, aby obsahovalo některou tvrdou slabiku. Poté celá třída hlasuje pro nejoriginálnější jméno. Vybrané jméno zástupce úspěšné skupiny zapíše na plakát.

j) Empatie

Učitel si vybral své nejoblíbenější zvíře – ledního medvěda. Promlouval za medvěda, pohyboval se jako medvěd a vcítil se do jeho role. Před ukončením projektu vyzve žáky, zda by se i oni chtěli vcítit do svého oblíbeného zvířete ze zoologické zahrady a promlouvat za něj. Úkol je ponechaný zcela na dobrovolnosti žáků, zúčastnit se této aktivity. Některým žákům není příjemné upoutávat na sebe příliš pozornosti, jiní naopak této příležitosti rádi využijí.

Závěr

Prezentace plakátu ostatním třídám a vystavení v prostorách školy. Učitel připomene průběh celého dne a zhodnotí aktivitu žáků.

Reflexe:

Co se ti povedlo?

Co bys mohl udělat lépe?

Dozvěděl ses něco nového o zoologické zahradě?

Dozvěděl ses něco nového o ledních medvědech?

Jak ses cítil jako zvíře v ZOO?

Víš, proč jsou zakládány zoologické zahrady?

Chovali jste se vy v ZOO vždy správně?

12 Závěr

Ano, mnozí učitelé mohou namítnout, že během kooperace je zvýšená hlučnost ve třídě, obtížná se může zdát také kontrolovatelnost zapojení všech žáků během práce a argumentem může být i obava pedagogů, že projektová metoda nevede k rychlému osvojení vědomostí a dovedností předepsaných učebními dokumenty. Bezesporu je pravdou i to, že příprava projektů klade zvýšené nároky na přípravu učitele. Kdybychom hledali dál, jistě bychom našli i mnoho dalších argumentů, proč se raději projektovému vyučování vyhýbat. Je smutnou skutečností, se kterou jsem se bohužel během své pedagogické praxe setkala, že mezi kolegy – pedagogy podobná argumentace převládá před chutí inovovat přístup ke vzdělávacímu procesu a hledat nové nástroje k dosažení stanovených cílů.

Ano, je ale také mnoho pedagogů, kteří chápou projektové vyučování jako jednu z velmi účinných strategií, které vedou k efektivnímu učení u žáků. Uvědomují si, že podstatou projektů je společné plánování a provádění aktivních činností žáky, při kterých se uplatňují individuální schopnosti a předpoklady. Skupinové a kooperativní učení dává velký prostor pro účinnou komunikaci ve skupině. Poskytuje podněty všem žákům třídního kolektivu – nadaným i prospěchově slabším, žákům s LMD nebo s SPU, žákům pracujícím pomalejším tempem či naopak žákům temperamentnějším. Všem poskytne možnost spolupracovat, kriticky hodnotit, tvořit, podílet se na stanovení pravidel, uplatnit své názory a myšlenky, zvládat rozličné role a zapojit se do týmové spolupráce při řešení určitého problému.

Zařazováním projektů mezi další strategie vyučování umožňují učitelé svým žákům **prohlubovat a rozšiřovat dovednosti, vědomosti, schopnosti, postoje a hodnoty důležité pro osobní rozvoj a uplatnění se ve společnosti**, tedy rozvíjet všechny klíčové kompetence.

V úvodu teoretické části mé diplomové práce se setkáváme s komplexními výukovými metodami proto, abychom si mohli později předložit problematiku realizace projektového vyučování od přípravy až k jeho vyhodnocení a zamyslet se nad skutečným významem a důležitostmi zařazovat projektové vyučování mezi výukové metody všestranně rozvíjející žáka mladšího školního věku.

Díky dotazníkovému šetření, které probíhalo na základních školách mezi učiteli 1. stupně základních škol, zjišťujeme, že projektové vyučování je vyhledávanou metodou a je téměř 100% zařazováno mezi výukové metody, kterými učitelé zprostředkovávají učivo svým žákům. Velmi kladně se dá hodnotit i fakt, že sami žáci svou chutí a touhou po netradičních výukových metodách motivují své učitele k přípravě projektů. Projekty jsou realizovány na

školách malotřídních i plně organizovaných, učiteli všech věkových kategorií. Z dotazníků vyplývá, že příprava projektů napomáhá i vzájemné komunikaci a spolupráci mezi učiteli. Učitelé se nebrání předáváním zkušeností mladším kolegům a akceptují názory druhých během vytváření projektů realizovaných paralelními ročníky. Další skutečnost, která se díky dotazníkům potvrdila, je časté zařazování projektů do vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura a uplatnění v Komunikační a slohové výchově, Jazykové výchově i Literární výchově, tedy ve všech třech složkách tohoto vzdělávacího oboru.

Svou prací, především její praktickou částí, jsem chtěla zdůraznit, že právě tvořivý učitel vede své žáky k tvořivosti. Umožňuje jim účastnit se učebního procesu metodami, při kterých vládne příjemná a obohacující atmosféra. Vytváří podnětné a účinné pracovní prostředí a vede je k pozitivnímu vztahu k práci. Učí je naslouchat a pomáhat jeden druhému, být tolerantní, ohleduplný a poskytne jim zažít úspěch a radost z práce. Začínajícím kolegům bych prostřednictvím námětů velmi ráda předala několik svých nápadů a postřehů a popřála jim mnoho příjemných zážitků a radostných chvil se svými žáky nejen během projektového vyučování, ale především během celého pedagogického působení. Přeji jim spokojené rodiče i žáky, kteří nešetří chválou.

Seznam literatury

BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu*. Praha : Portál, 2006. 160 s. ISBN 80-7367-064-X.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy : Náměty pro učitele*. první - dotisk. Praha : Fortuna, 2010. 136 s. ISBN 80-7168-958-0

ČERVENKA, Stanislav. *Exempla trahun (příklady táhnou) : zpracováváme vzdělávací projekty*. první. Kroměříž : IUVENTA-Božena Laharová, 1994. 16 s. při příležitosti 6. zasedání PAU.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole*. první. Praha : Karolinum, 2009. 158 s. ISBN 987-80-246-1620-9.

GRECMANOVÁ, Helena, et al. *Obecná pedagogika II.* druhé. Olomouc : HANEX, 2003. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

GRECMANOVÁ, Helena; HOLOUŠOVÁ, Drahomíra; URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná pedagogika I.* dotisk. Olomouc : HANEX, 2002. 231 s. ISBN 80-85783-20-7.

HALASOVÁ, Jitka. *Sbírka říkadel a veršů*. první. Brno : Didaktis, 2002. 79 s. ISBN 80-86285-72-3.

HORÁKOVÁ, Zdenka; JANÁČKOVÁ, Zita; PROCHÁZKOVÁ, Eva. *Čítanka pro 2. ročník*. první. Brno : Nová škola, 2002. 167 s. ISBN 80-7289-043-3.

HORNÍK, Ladislav. *Pracovní sešit pro prvňáčky : Sbírka úloh z českého jazyka*. Olomouc : Pansofia, 1997. 47 s. ISBN 80-85804-00-X.

JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova pro 1. ročník : Metodický průvodce, zpěvník*. druhé. Brno : Nová škola, 2005. 48 s. ISBN 80-85607-64-6.

KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto. *Školní didaktika*. druhé. Praha : Portál, 2009. 446 s. ISBN 972-80-7367-571-4.

KASÍKOVÁ, Hana . *Kooperativní učení, kooperativní škola*. první. Praha : Portál, 1997. 147 s. ISBN 80-7178-167-3.

KASÍKOVÁ, Hana; VALIŠOVÁ, Alena. *Pedagogické otázky současnosti : učební text pro studenty učitelství*. Praha : ISV nakladatelství, 1994. 124 s. ISBN 80-85866-05-6.

KOSOVÁ, Jaroslava; ŘEHÁKOVÁ, Arlen. *Český jazyk 2 - pracovní sešit*. první. Plzeň : Fraus, 2008. 45 s. ISBN 978-80-7238-718-2.

KOTEN, Tomáš. *Škola? V pohodě! (2) : Projektové vyučování na základní škole*. první. Most : Hněvín, 2009. 136 s. ISBN 978-80-86654-25-6.

KOVAŘÍKOVÁ, Zuzana; LYČKOVÁ, Viola. *Pranostiky : Rokem krok za krokem*. první. Praha : Albatros, 2006. 77 s. ISBN 80-00-01989-2.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno : Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2006. 160 s. ISBN 80-210-4142-0.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou : Rady pro učitele*. první. Praha : Grada, 2008. 168 s. ISBN 978-80-247-2038-8.

KUKAL, Petr. *Říkejme si přísloví*. první. Praha : Portál, 2010. 135 s. ISBN 978-80-7367-731-2

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Písnička a říkadla s tancem*. Praha : Portál, 2008. 144 s. ISBN 978-80-7367-515-8.

KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele : Cesty k lepšímu vyučování*. druhé. Praha : Portál, 2004. 155 s. ISBN 80-7178-965-8.

MAŇÁK, Josef; ŠVEC, Václav. *Výukové metody*. první. Brno : Paedo, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. první. Praha : Portál, 1996. 380 s. ISBN 80-7178-070-7.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hrajeme si s básničkou*. první. Praha : Grada, 2007. 148 s. ISBN 978-80-247-1709-8.

RÁKOSNÍKOVÁ, Jiřina; KUDLÁČEK, Jan. *Ten vánoční čas*. Praha : Vyšehrad, 2006. 78 s. ISBN 80-7021-855-X.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. první. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 92 s. ISBN 80-87000-02-1.

ŘÍHA, Bohumil; KALOUSEK, Jiří. *Dětská encyklopedie.* Praha : Albatros, 1984. 358 s.

STRAKA, Aleš, et al. *Hrátky s pohádkami.* Brno : MC nakladatelství, 2001. 78 s.

ŠIKULOVÁ, Renata; RYTÍŘOVÁ, Vlasta. *Pohádkové příběhy k zábavě i k učení.* první. Praha : Grada, 2006. 151 s. ISBN 80-247-1361-6.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk; TICHÁ, Alena. *Lidové písničky a hry s nimi.* první. Praha : Portál, 1999. 152 s. ISBN 80-7178-323-4.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Vánoce původ, zvyky, koledy, hry a náměty.* druhé. Olomouc : Rubico, 2004. 116 s. ISBN 80-7346-041-6.

ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Velikonoce původ, zvyky, hry, pohádky, návody a náměty.* druhé. Olomouc : Rubico, 2006. 124 s. ISBN 80-7346-044-0.

TOMKOVÁ, Anna; KAŠOVÁ, Jitka; DIVIŠOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech.* první. Praha : Portál, 2009. 173 s. ISBN 978-80-7367-527-1.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství.* první. Ústí nad Labem : Pedagogická fakulta UJEP, 1998. 106 s. ISBN 80-7044-207-7.

VALENTA, Josef, et al. *Pohledy-projektová metoda ve škole a za školou.* první. Praha : IPOS ARTAMA, 1993. 61 s. ISBN 80-7068-066-0.

VOPEL, Klaus W. *Skupinové hry pro život 1.* Praha : Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-286-7.

Internetové zdroje

www.saspi.cz/dila/22293-o-letnim-jablicku; 2011-05-07; 18:15

<http://www.infracz.cz/elearning/mod/lesson/view.php?id=3648>; 2011-01-22; 17:34

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Fotografie z projektového vyučování: Skřítci (listopad)

Příloha č. 3: Fotografie z projektového vyučování: Sněhuláci (leden)

Příloha č. 4: Fotografie z projektového vyučování: ZOO (červen)

Dotazník:

1. Zařazujete do svých výukových metod projektové vyučování?
Ano Ne

2. Považujete projektové vyučování za efektivní metodu?
Ano Ne

3. Do jakých vzdělávacích oblastí zařazujete projektové vyučování nejčastěji?
 - Jazyk a jazyková komunikace
 - Matematika a její aplikace
 - Člověk a zdraví
 - Člověk a práce
 - Člověk a jeho svět
 - Umění a kultura
 - Člověk a společnost
 - Člověk a příroda
 - Informační a komunikační technologie

4. Jaké kompetence jsou podle Vás plněny při projektovém vyučování?
 - Kompetence k učení
 - Kompetence k řešení problémů
 - Kompetence komunikativní
 - Kompetence sociální a personální
 - Kompetence občanské
 - Kompetence pracovní

5. Co Vás motivuje k přípravě projektového vyučování?
 - Pozitivní vztah k danému tématu
 - Doporučení vedení školy
 - Zájem žáků
 - Chuť pracovat s netradičními výukovými metodami
 - Jiné: _____

6. Co Vás odrazuje od přípravy projektového vyučování?
 - Nedostupnost materiálů
 - Časová náročnost na přípravu
 - Nekázeň žáků
 - Obtížné nacházení vhodných témat
 - Obavy, že zařazením projektového vyučování nestihnete procvičit dané učivo tradičními (osvědčenými) metodami
 - Jiné: _____

7. Domníváte se, že projektové vyučování posiluje mezipředmětové vztahy?
Ano Ne

8. Pokud se rozhodnete pro projektovou výuku, dáváte přednost časovému rozsahu:
- Krátkodobé projekty (2 až několik hodin)
 - Střednědobé projekty (1 až 2 vyučovací dny)
 - Dlouhodobé projekty (např. týdenní)
 - Mimořádně dlouhodobé (měsíční projekty nebo projekty realizované v průběhu celého školního roku)

9. Realizujete na vaší škole projekty meziročníkové (na jednom projektu se podílí více ročníků)?

Ano Ne

10. Výstupy projektu prezentujete nejčastěji v rámci:

- třídy
- školy (např. nástěnky na chodbách, školní rozhlas, školní časopis apod.)
- širší veřejnosti (např. webové stránky školy, místní tisk apod.)

11. Zařazujete do projektového vyučování v českém jazyce také průřezová témata?

Ano Ne

- Pokud ano, uveďte prosím, jaká:

Výchova demokratického občana
Výchova k myšlení v souvislostech
Multikulturní výchova
Environmentální výchova
Mediální výchova

12. Z jakých zdrojů nejraději čerpáte při přípravě projektového vyučování?

- Internetové zdroje
- Metodické příručky (Kafomet, Raabe apod.)
- Tištěné zdroje
- Doporučení kolegů
- Jiné: _____

Příloha č. 2

Fotografie z projektového vyučování: Skřítkci

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

Příloha č. 3

Fotografie z projektového vyučování: Sněhuláci

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

Příloha č. 4

Fotografie z projektového vyučování: ZOO

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

(Zdroj: Landová, 2011)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Landová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Bartoňová
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Projektové vyučování v hodinách českého jazyka ve 2. ročníku základní školy
Název v angličtině:	Project-based teaching in Czech language lectures in the second year of primary school
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá teorií pojmu projektového vyučování. Jeho místem mezi výukovými metodami, historií a realizací. Zmiňuje souvislosti projektového vyučování a nového kurikulárního dokumentu - školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Opírá se o vzdělávací program tvořivých škol a předkládá základní charakteristiku školního vzdělávacího programu „Břežanská tvořivá škola“.</p> <p>V části dotazníkového šetření uvádí výsledky výzkumu o zařazování projektového vyučování do hodin českého jazyka a o postoji učitelů 1. stupně k této výukové metodě. Praktická část diplomové práce je souborem námětů na realizaci projektového vyučování, především pro začínající učitele.</p>
Klíčová slova:	Projektové vyučování, výukové metody, historie projektového vyučování, školní vzdělávací program, tvořivá škola
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the theory of the concept of project based learning. Its place in teaching methods, history and realization. It mentions the context of project-based teaching and the new curriculum - the school educational program for

	<p>primary education. It relies on the “creative” schools curriculum and it presents the basic characteristics of the “Břežanská creative school” educational program.</p> <p>This thesis presents the results of questionnaire survey about placement of such a project into Czech language classes and the attitude of first degree teachers about this teaching method. The practical part of this thesis is a set of suggestions which can be used for project based learning realization, especially for novice teachers.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Project-based teaching, teaching methods, history of project-based teaching, school curriculum, creative school
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Dotazník</p> <p>Příloha č. 2: Fotografie z projektového vyučování: Skřítci</p> <p>Příloha č. 3: Fotografie z projektového vyučování: Sněhuláci</p> <p>Příloha č. 4: Fotografie z projektového vyučování: ZOO</p>
Rozsah práce:	136
Jazyk práce:	český